

RECHTSKUNDIG WEEKBLAD

REDACTIE : RIDDER RENE VICTOR, HOOFDREDACTEUR

E. BOONEN, C. CAENEPEEL

REDACTIEADRES : PROF. MR. RIDDER RENE VICTOR, BRITSELEI 40, 2000 ANTWERPEN

THOMAS MORUS, VIJF EEUWEN UTOPIE

Rede uitgesproken door mr. Jean Mertens de Wilmars op de plechtige openingszitting van de Vlaamse Conferentie der balie van Antwerpen op 14 oktober 1978.

«Guilty». Aldus luidt het vonnis dat lord Audley, als voorzitter van de jury en van het Hooggerechtshof, op 1 juli vijftienhonderd vijfendertig uitspreekt in de Westminster Hall te Londen.

Thomas Morus, gewezen kanselier van koning Hendrik VIII, wordt in diens naam schuldig bevonden.

Drie tenlasteleggingen werden bewezen verklaard : kwaadwillige oppositie tegen het tweede huwelijk van de koning ; samenzwering met bisschop John Fisher tegen de Supremacy-act, waarbij de koning tot hoofd van de Engelse kerk wordt verklaard ; en het voeren van geheime briefwisseling in de gevangenis om Fisher in zijn verzet te sterken¹.

De strafwet bepaalt dat de veroordeelde zal worden gehangen en gevierendeeld, waarna zijn hoofd op de London-bridge zal worden tentoongesteld.

Dank zij de tussenkomst van zijn vriend Thomas Pope heeft de koning Morus de griezelige gunst verleend alleen maar onthoofd te worden, wat hij aanvaard heeft met de woorden : «God behoeft mijn vrienden voor de gunst van de koning.»

De vraag of Thomas Morus gestorven is voor zijn God, voor zijn koning of voor een of andere utopie blijft, vijf eeuwen later, onbeantwoord. Zijn veelzijdige persoonlijkheid, zijn talrijke functies in het openbaar leven en zijn verschillende geschriften maken het mogelijk een figuur op te roepen, die op tegenstrijdige wijze wordt beoordeeld.

Wegens zijn standvastige trouw aan de basisprincipes van het geloof, heeft de kerk van Rome hem heilig verklaard^{2/3}. Henriette Roland Holst noemt hem de eerste moderne communist^{4/5}. De socialistische veteraan Karl Kautsky wijst op de afgrond die bestaat tussen de marxistische opvattingen over de loop van de geschiedenis — het historisch materialisme — en de gedachtengang van Thomas Morus. Hij meent dat Luther, — hoe vreemd ook — wegens zijn aanvoelen van de volksmenigte, als voorloper van het socialisme moet worden beschouwd ; toch erkent hij in Utopia, naast echo's van het verleden, ook een aankondiging van de toekomst, en beschrijft hij More als de man die doelstellingen aanduidt, die het resultaat zijn van een diepgaand inzicht in de essentiële tendensen van de economie van zijn tijd. Hij begroet hem dan ook als een modern socialist⁶.

² Op 29 december 1886 werden More en Fischer door paus Leo XIII tot zalige martelaars verklaard ; op 19 mei 1935 werden zij heilig verklaard.

³ H. BRÉMOND, *Le bienheureux Thomas More, 1478-1535*, Les saints, Parijs, Lecoffre, 1904 ; J. MASSIN *Saint Thomas More*, Etudes religieuses, Luik, 1935 ; L. LEMONNIER, *Un résistant catholique, Thomas More*, Parijs, 1948 ; G. MÖBUS, *Politik des Heiligen ; Geist und Gesetz der Utopia des Thomas Morus*, Berlijn, 1953 ; G. HOURDIN, *Un intellectuel sans vanité, Saint Thomas More*, Parijs, 1958.

⁴ H. ROLAND HOLST, *Thomas More, een treurspel in verzen*, Rotterdam, 1912.

⁵ J. CLAYTON, *Sir Thomas More*, vertaald door Piet Kasteel, Amsterdam, 1935, p. 5 : Inleiding door Piet Kasteel : « In Nederland is de naam van Sir Thomas More eigenlijk het meest bekend in socialistische en communistische kringen » en « de grote dichteres Mevrouw Henriette Roland Holst-van der Schalk, die in 1912 haar treurspel Thomas More schreef, maakte de katholieke martelaar tot 'de eerste moderne communist' ».

⁶ K. KAUTSKY, *Thomas Morus und seine Utopie*, Stuttgart — Berlijn, 1888 ; Engelse vertaling, Londen, 1927 ; K. KAUTSKY, « Utopian socialism », in *Twentieth century interpretations of Utopia*, uitgegeven door William Nelson, New Jersey, 1968.

¹ R.W. CHAMBERS, *Thomas More*, Londen, 1935, Peregrine Books, 1963, p. 320 e.v. ; D. SARGENT, *Thomas Morus*, vertaald door H. Zwartebroeckx, Nijmegen — Brussel, 1948, p. 202 e.v. ; A. MANNING, *The household of Sir Thomas More*, Londen, 1906, p. 201 ; N. DE ROOY, *Utopia gewonnen en verloren, de tragedie van Thomas More en Erasmus*, 's-Gravenhage, 1950.

In de lange reeks van Engelse kanseliers werden er drie heilig verklaard⁷; twee onder hen, Thomas Becket en Thomas Morus, werden om reden van hun geloof op bevel van hun koning ter dood veroordeeld. Alleen More spreekt een taal die nog tot ons doordringt.

Welke boodschap ligt voor onze tijd in die taal besloten? Wat is de betekenis van die gewelddadige dood en van het leven dat eraan voorafging? Wat heeft More gedacht, geloofd en geschreven, niet alleen in zijn Utopia, maar ook in zijn talrijke godsdienstige geschriften en eindelijk in zijn ontroerende celbrieven⁸ dat ons vandaag nog aanspreekt?

Is het waar dat de tijd op generlei wijze afbreuk heeft gedaan aan de waarde en het voorbeeld van Thomas Morus, die, gedurende een halve eeuw, heeft mogen proeven — of moeten smaken — van al wat de wereld brengen kan: vreugde en leed, trouw en verraad, rijkdom en armoede, eer, glorie en macht, zowel als vernering en marteldood?

Of is integendeel, voor onze generatie, de geschiedenis niets méér dan een geslaagde audio-visuele oefening, die, hoe technisch perfect ook, een nutteloze Spielerei blijft?

Ik sluit mij aan bij de velen die nog in de boodschap van More geloven. Zijn Utopia kan men lezen als een waar verhaal, een reisverhaal, geïnspireerd door de ontdekkingsreizen van Vasco da Gama en Amerigo Vespucci; of ook als een humanistengrap, waarin geen diepere betekenis of bedoelingen moet worden gezocht⁹; of ook nog als een boeiend spel van verbeelding en fantasie¹⁰, als een roman, waarin koningen en gezagdragers inspiratie kunnen vinden¹¹.

Utopia vertoont, wat de conceptie betreft, gelijkenis met Erasmus' *Lof der Zotheid*¹², met Machiavelli's *Il Principe*¹³ en met *Pantagruel* van Rabelais¹⁴.

De boodschap die Thomas Morus ons heeft gebracht, is die van een jurist en een humanist.

Over de jurist heeft, dertig jaar geleden, vanop deze tribune wijlen onze confrater Antoon Fimmers reeds

gehandeld¹⁵; maar ik geloof dat zowel een jurist, een staatsman als een humanist leefden in hem, die men terecht genoemd heeft «a man for all seasons»¹⁶.

De jurist

De biografen¹⁷ van More vertellen eensgezind dat de jonge Thomas (geboren op 6 februari 1478)¹⁸ van zijn prilste jaren af blijkt geeft van bijzondere begaafdheid. Uitzonderlijk voor zijn tijd gaat hij reeds op zevenjarige leeftijd (1485) naar school waar hij Latijn leert; vijf jaar later (1490) komt hij als page inwonen bij John Morton, kardinaal-aartsbisschop van Canterbury, die hem op veertienjarige leeftijd (1492) aan de Universiteit van Oxford inschrijft.

Na twee jaar roept vader More hem terug naar huis: Thomas heeft nu tijd genoeg gehad om de klassieke Griekse en Latijnse auteurs te bestuderen. Hij wenst zijn zestienjarige zoon in de rechten op te leiden.

Vader More blijkt aanvankelijk bediende te zijn geweest in de Lincoln's Inn, werd nadien advocaat en beëindigde zijn carrière als rechter, eerst in een lagere rechtbank (Court of Common Pleas), nadien in de koninklijke rechtbank.

Nicholas Harpsfield zegt van hem dat hij een zeer deugdzaam man was, met een oprecht en eerlijk geweten, gezellig, aangenaam en vrolijk, met vaste prin-

¹⁵ ANTOON FIMMERS, «Thomas Morus, onze confrater», openingsrede uitgesproken op de plechtige openingszitting van de Vlaamse Conferentie der balie te Antwerpen op zaterdag 13 december 1947, R.W., 1947-48, 433-450.

¹⁶ R. BOLT, *A man for all seasons*, toneelstuk en film.

¹⁷ Voornaamste biografen:

W. ROPER (zijn schoonzoon), *The Life of Sir Thomas More, knight*; geschreven in ± 1557; uitgegeven door Richard S. Sylvester en David P. Harding, Yale University Press, New Haven en Londen, 7e uitgave, 1975.

STAPLETON, *Tres Thomae* (apostel Thomas, Thomas Becket en Thomas Morus), Douai, 1588.

Rev. T.E. BRIDGET, *Life and writings of Sir Thomas More*, Londen, 1892.

W.E. CAMPBELL, *Erasmus, Tyndale, More*, Londen, 1949.

R.W. CHAMBERS, *Thomas More*, Londen, 1938.

W. RASTELL, *Life of More* (± 1550).

N. HARPSFIELD, *The life and death of Sir Thomas More*, geschreven rond 1570, maar voor het eerst uitgegeven in 1932.

¹⁸ De juiste geboortedatum van Thomas Morus is moeilijk te achterhalen hoewel zijn vader, John More, een soort familiedagboek heeft nagelaten, waarin hij opgetekend heeft: «Herinnering dat op vrijdag onmiddellijk na het feest van de zuivering van de Heilige Maagd Maria (d.i. Lichtmis) tussen het tweede en derde uur in de morgen, Thomas More geboren werd, zoon van John More, in het zeventiende jaar van Koning Eduard de vierde, na de verovering van Engeland.»

Indien John More het hierbij gelaten had, zou er geen betwisting bestaan: Thomas, zijn oudste zoon was geboren op vrijdag 6 februari 1478. Maar nadien voegde hij daaraan toe: dit was de zevende dag van februari. Men heeft uitgerekend dat de vrijdag na het feest van Lichtmis in het 17e jaar van de regering van Eduard IV de 6e en niet de 7e februari was, zodat er drie mogelijkheden bestaan voor de geboorte van Thomas: ofwel vrijdag 6 februari 1477, ofwel vrijdag 6 februari 1478, ofwel zaterdag 7 februari 1478. Cf. de catalogus van de tentoonstelling *Sir Thomas More, the King's good servant*, in de National Portrait Gallery, Londen, 25 november 1977 tot 12 maart 1978, nr. 10, blz. 25; BRÉMOND, o.c., p. 3.

⁷ Swithun, Thomas Becket en Thomas Morus; zie *Thomas More, Through many eyes*, uitgegeven door de Chelsea Old Church, Londen-Oxford, 1978.

⁸ THOMAS MORE, *Ecrits de Prison*, Parijs, 1963.

⁹ G.T. RUDHART, *Thomas Morus aus den Quellen bearbeitet*, Nuremberg, 1829; P. BERGLAR, *Die Stunde des Thomas Morus; einer gegen die Macht*, Olten en Freiburg im Breisgau, 1978, p. 195.

¹⁰ M.H. VANDER ZYDE, vertaling van Mores Utopia, Amsterdam, 1977, p. 7.

¹¹ Volgens KAUTSKY schreef More zijn Utopia om aan te tonen waarom het, vooral in Engeland, economisch en sociaal zo slecht ging (*Thomas Morus und seine Utopie*, p. 121).

¹² De *Moriae encomium*, *Erasmii Roterodami declamatio*, i.e. *Stultitiae laus*... werd door Erasmus bedacht op zijn reisroute uit Italië over de Alpen in 1509. Hij schreef het werk tijdens zijn verblijf bij Thomas Morus in Londen. De titel is een woordspeling op de naam van zijn gastheer. Het boek werd voor het eerst in 1511 gepubliceerd te Straatsburg en Parijs.

¹³ N. MACHIAVELLI (1469-1527), *Il Principe*, geschreven in 1514 en gepubliceerd in 1532.

¹⁴ FR. RABELAIS (1494-1553), De «fantastische verhalen van Pantagruel», verschenen in 1532 onder het anagram Alcofribas Nasier.

cipes.¹⁹ Een prachtige gekleurde krijttekening van Hans Holbein de Jongere toont ons een oudere man, met een rustige maar vastberaden blik.

Hij laat zijn zoon college lopen aan de New Inn, en nadien aan de Lincoln's Inn²⁰ waar ook hijzelf zijn studies had aangevat²¹. Dergelijke instellingen kunnen beschouwd worden als volwaardige universiteiten, waar de studenten onder bekwame leiding de rechtswetenschap aanleren.

De bedoeling van vader More is blijkbaar dubbel : als vooraanstaand jurist wenst hij dat zijn zoon zijn eigen loopbaan voortzet. Anderzijds is het waarschijnlijk dat hij hem de rechten doet studeren, om hem te oriënteren naar een burgerlijke carrière. Thomas Morus zou inderdaad relatief lang hebben geaarzeld tussen het klooster- en het burgerlijk leven.

Wanneer hij reeds aan de balie ingeschreven is, verblijft hij vier jaar lang in het Karthuizersklooster te Londen (van 1499 tot 1503), blijkbaar als gast, want de historische documenten leggen de nadruk op het feit dat hij nooit kloostergeloften heeft afgelegd. Het komt ons voor dat hij aldus een evenwicht heeft gezocht tussen enerzijds een druk en financieel aantrekkelijk advocatenleven en anderzijds de stilte en de eenvoud van een voor studie en filosofie uiterst gunstig verblijf binnen kloostermuren.

Naar Kautsky beweert, bestond er in die periode in Engeland geen betere weg dan de rechtsgeleerdheid om roem en geld te verwerven²². Maar hij voegt eraan toe dat More voor wat beters geboren werd. Hij zou trouwens een afschuw hebben gehad van de rechtsgeleerdheid, hoewel hij door zijn scherpzinnigheid en slagvaardigheid er toch een grote bekwaamheid in verwierf.

Moeten wij geloven wat Henri Brémond in zijn hagiografie schrijft : « Il ne faut pas nous attarder dans les cours de justice. Le vrai More n'est pas là. Comme tant d'autres il a consacré le meilleur de son temps à une besogne qu'il n'aimait pas, mais en bon Anglais, il a su toujours s'abstraire à point donné aux soucis professionnels et se retrouver lui-même »²³.

Het is mijn overtuiging dat die zienswijze, noch voor Thomas More, noch in het algemeen kan worden aanvaard ; te talrijk zijn in de geschiedenis de voorbeelden van regeringen, die ten onder zijn gegaan aan de miskennis van de principes van rechtvaardigheid

en vrede, die dan toch bij uitstek door het gerecht worden beschermd.

More is als jurist gelijktijdig actief geweest in de advocatuur en in het rechterschap. Op 3 september 1510 wordt hij tot ondersheriff van de stad Londen benoemd ; uit correspondentie van Erasmus blijkt dat hij dan als rechter in burgerlijke zaken zitting heeft^{24/25}.

Behoudens de enkele anecdoten die Erasmus over zijn vriend vertelt, zijn er weinig gegevens beschikbaar over deze periode van Mores carrière.

Volgens James Mc Conica²⁶ wordt hij weldra een zeer succesvol jong jurist en bekleedt hij verschillende leidende functies in de Lincoln's Inn²⁷.

Als advocaat geeft More aan zijn cliënten de raad hun geschillen zo mogelijk buiten de rechtbank bij minnelijke schikking bij te leggen, omdat dat veel goedkoper is ; als partijen daar niet in lukken, wijst hij hun de weg om de procedure op de voordeligste wijze te doen verlopen.

Eén enkele van Mores' pleitzaken is in de annalen bewaard gebleven. In 1516 verdedigt hij voor de Rechtbank van de Sterrenkamer de belangen van de Paus. Een schip, toebehorend aan Leo X, was inderdaad zonder toelating de haven van Southampton binnengevaren, om de storm te ontkomen. Prompt was het aan de ketting gelegd door Hendrik VIII, die het verbeurd verklaarde en er zijn rechten op deed gelden.

More slaagde erin te verkrijgen dat het schip aan de Paus werd teruggegeven.

Hoewel de koning in deze procedure de nederlaag had geleden, was Hendrik VIII zó onder de indruk gekomen van Mores talenten, dat hij van dan af zou trachten hem aan zijn hof te verbinden²⁸.

Als ondersheriff van Londen heeft More elke donderdagmorgen zitting als voorzitter in een van de twee kamers van de rechtbank, waar burgerlijke zaken en schuldvorderingen worden beslecht²⁹ ; bovendien is hij t.o.v. de hoofdschiff verantwoordelijk voor het toezicht op de gevangenen, de uitvoering van de vonnissen en de controle op de ter dood veroordelingen³⁰. In 1517 wordt hij lid van 's konings raad en rechter in het Requests-hof, beter bekend als de Armen-rechtbank³⁰. Nadien lid van de Sterrenkamer, neemt hij vanaf 1521 als Kanselier in het hoogste Hof zitting.

William Roper vertelt in de biografie van zijn schoonvader dat deze als rechter zó actief was dat hij erin slaagde alle achterstallige zaken op te ruimen, zodat op een bepaald ogenblik de griffier, aan wie hij

¹⁹ Beschrijving gegeven door HARPSFIELD, o.c., geciteerd in de catalogus, nr. 9, p. 25.

²⁰ Volgens JAMES MC CONICA, *Thomas More*, Londen, 1977, p. 5, werd hij op 12 februari 1496 op 18-jarige leeftijd aldaar aanvaard.

²¹ Een Inn is een rechtsschool. Er zijn er thans vier : Lincoln's Inn, Gray's Inn, The Inner-Temple en The Middle Temple. Zij kennen het diploma in de rechten toe en genieten het exclusief voorrecht de inschrijving aan de balie te verlenen. Cf. *Harra's Standard French and English Dictionary*, Parijs, 1971.

²² KAUTSKY, o.c., p. 116.

²³ BRÉMOND, o.c., p. 12 ; LORD HAILSHAM, *Thomas More, Trough many eyes*, Oxford, 1978, p. 10 : « He was... a judge and a lawyer to his fingertips. »

²⁴ BRIDGET, o.c.

²⁵ Hij bleef ondersheriff van Londen tot 23 juli 1518 en werd rechter in de Star Chamber in 1521 : catalogus, p. 11-12.

²⁶ MC CONICA, o.c., p. 15.

²⁷ Pensioner (secretaris) in 1507, Butler nadien, Marshal (ceremoniemeester) in 1510, Reader (in 1511) en nadien Gouverneur.

²⁸ SARGENT, o.c., p. 74 ; ROPER, o.c., p. 201.

²⁹ MC CONICA, o.c., p. 16.

³⁰ ROPER, o.c., p. 200, noot 5.

gevraagd had de volgende zaak op te roepen, hem verklaarde dat er geen meer te berechten waren. Zo iets is vroeger noch later meer voorgekomen, voegt Roper eraan toe. Er deed toen in Londen een spotdicht de ronde met een slechts in het Engels tot zijn recht komende woordspeling :

«When More some time had Chancellor been,
No more suits did remain.
The like will never more be seen
Till More be there again.»³¹.

Hoewel More als jurist weinig «rechtsleer» heeft nagelaten³², vinden wij daarentegen in zijn niet-juridische geschriften ruime sporen van zijn opvattingen over de rechtstoestanden — en nog meer over de juridische wantoestanden — die hij in het Engeland van de zestiende eeuw kon waarnemen. Hoofdzakelijk zijn deze overwegingen terug te vinden in zijn beroemdste werk : *Utopia*³³.

De inspiratie tot dit werk vond More niet, zoals men vaak beweert, in Plato's *Republiek*, noch in de *Civitas Dei* van Augustinus. De historische bron van de in Utopia beschreven samenleving kan teruggevonden worden in het primitief communisme van de eerste christelijke tijden. Maar de diepste oorsprong ervan ligt in Thomas Morus' eigen wezen, eigen gemoed en humanistische verbeelding.

De aanleiding tot het schrijven van het boek moet naar alle waarschijnlijkheid worden gezocht in Erasmus' «Lof der Zotheid», aan Thomas Morus door zijn boezemvriend opgedragen en in zijn huis tot stand gekomen.

Uit Erasmus' kritiek op de samenleving ontspruit bij More de gedachte om, tegenover de gekke wereld, het beeld op te hangen van een samenleving, geleid en beheerst door de Rede. Utopia is dus geen fantasie, geen vermaak voor enkele verfijnde geesten ; en Morus' tijdgenoten hebben het werk ook niet als zodanig gelezen en begrepen. De betekenis ervan ligt niet zozeer in de juistheid van de beschrijving van de toekomstige instellingen of zeden, en evenmin in de geloofwaardigheid — die bij Thomas Morus niet aanwezig was — over het bereikbare van de door hem beschreven staatsstructuur, maar in de fundamentele opvatting dat die samenleving door de Rede moet worden beheerst. De Utopiërs zijn een volk, geleid door Natuur en Rede, en geen enkel gebruik, geen gewoonte, geen instelling van de tijd, ontsnapt aan de kritiek van de rede. Dààr schuilt het nieuwe van Morus' boodschap.

³¹ CHAMBERS, o.c., p. 262 ; CLAYTON, o.c., p. 112.

³² Thomas Morus moet in elk geval een juridische thesis hebben geschreven om aanvaard te worden als barrister in 1499 ; zie A. PRÉVOST, *Thomas More et la crise de la pensée européenne*, 1969, p. 39.

³³ Thomas Morus' *Utopia*, voor het eerst verschenen bij Dirk Martens te Leuven in 1516, droeg de titel : *Libellus vere aureus nec minus salutaris quam festivus de optimo reipublicae statu, deque nova Insula Utopia auctore clarissimo Thoma Moro ... cura M. Petri Aegidii Antuerpiensis...*

In dit perspectief lijkt het mij nuttig even te blijven stilstaan bij enkele van die rechtsbeginselen, die thans, vijf eeuwen later, nog steeds actueel zijn, of het opnieuw zijn geworden.

a. Strafrecht

Op verschillende plaatsen van *Utopia* wordt gehandeld over het strafrecht.

More klaagt er vooral de gestrengheid van aan ; zijn bezwaren klinken des te tragischer omdat hij twintig jaar later, op basis van speciaal tegen Fisher en hemzelf uitgevaardigde strafwetten, van het leven zal worden beroofd.

Zeer modern is zijn kritiek op de doodstraf, die opgelegd wordt voor eenvoudige diefstal. «Het is buiten elke verhouding een mens het leven te ontnemen wegens diefstal van geld ; ons leven is toch immers een goed waartegen alle schatten van de wereld niet opwegen.» Hij stelt dat het heel wat beter zou zijn te zorgen dat de mens zijn brood kan verdienen, zodat niemand in de verschrikkelijke situatie komt, eerst te moeten stelen (om te kunnen leven) en vervolgens te moeten sterven³⁴. Daarom zal de veroordeelde dwangarbeid moeten verrichten en degene die mindere straffen heeft opgelopen, zal verplicht tewerkgesteld worden in het een of ander staatsbedrijf. Ook suggereert More dat de vorst de voltrekking van het strafvonnis zou kunnen opschorten en aan de veroordeelde een proeftermijn opleggen. Dit alles klinkt ons nù vertrouwd in de oren, maar het mag ons niet ontgaan dat de wetten ter zake in België pas dagtekenen van het einde van de negentiende eeuw.

b. Eigendomsrecht

De theorieën over het eigendomsrecht — of beter gezegd over de afschaffing ervan — zijn waarschijnlijk wat iedereen uit *Utopia* onthouden heeft.

«Ik houd het voor welhaast onmogelijk», legt More in de mond van Raphaël Hythlodæus³⁵ «dat in een land, waar privaatbezit bestaat en waar alles wordt afgemeten naar het geld, dat in een dergelijk land recht en welvaart zouden heersen.»

De radicale afschaffing van de persoonlijke eigendom en de gelijke verdeling van de goederen onder alle bewoners van het eiland Utopia, moeten rechtvaardigheid en welvaart doen heersen. Ik laat in het midden of een dergelijke theorie wel realiseerbaar is ; en ik vrees dat de geschiedenis sedertdien bewezen heeft dat radicale revoluties in die zin geen bevredigende oplossingen brengen. In elk geval kan de bedekte kritiek van More op wantoestanden in het toenmalige Engeland aan niemand ontsnapt zijn.

³⁴ THOMAS MORE, *Utopia*, vertaling van der Zyde, p. 37.

³⁵ Hythlodæus betekent de verteller.

c. Huwelijk

Zo het huwelijk als maatschappij-ordenende instelling thans een crisis lijkt door te maken, was dit eveneens het geval in Morus' tijd. De peripetieën van Hendrik VIII — hoe treurig of kleurrijk men ze ook moge noemen — zijn slechts een voorbeeld van een meer algemeen verschijnsel uit die tijd. Thomas Morus aarzelt niet stelling te nemen tegen het algemeen gebruik kinderen uit te huwelijken, al moet hij daardoor duidelijk kritiek uitbrengen op de handelwijze van de koning: Hendrik VIII was pas twaalf jaar toen hij met Catharina van Aragon werd verloofd en achttien toen hij haar huwde³⁶. Daarom stelt hij leeftijdsgrenzen voor, die strenger zijn dan die van ons Burgerlijk Wetboek³⁷.

Even belangrijk zijn Morus opvattingen over wat thans prenuptiaal onderzoek wordt genoemd. Zijn zorg desbetreffend getuigt van een open visie op de betekenis van de seksualiteit in het huwelijk. De naar onze opvattingen enigszins naïeve wijze waarop hij de ontgoochelingen van fysieke aard in het huwelijk meent te kunnen voorkomen door een uitwendig lichaamsonderzoek, doet niets af aan de ernst van zijn opmerkingen^{38/39}.

d. Euthanasie

Modern, in termen van de eenentwintigste eeuw zou ik durven te zeggen, is het korte hoofdstuk over de zieken. Zij dienen in Morus' opvatting met speciale aandacht te worden verzorgd en geholpen.

Wanneer echter de ziekte niet alleen ongeneeslijk is, maar de patiënt bovendien nog voortdurend erge pijnen doet lijden, komen priesters en overheid met hem praten (opvallend is het samen optreden van geestelijke en wereldlijke gezagdragers). Aan de ongeneeslijke zieke wordt voorgehouden (ik citeer letterlijk)⁴⁰:

«Gij zijt tegen geen enkele eis van het leven meer opgewassen. Ge zijt anderen tot last en Uzelf tot een kwelling; gij hebt op die manier Uzelf overleefd. Van

dit langzame bederf hoeft ge niet langer de prooi te zijn wanneer ge dat zelf niet wilt; neem toch een besluit en kies voor de dood — want het leven is een marteling voor U. Ge berooft immers Uzelf van niets waardevols als ge sterft, — ge maakt alleen een einde aan uw doodstrijd.»

Wie naar die raad luistert, kan door vasten een einde maken aan zijn leven; ofwel geeft men hem een slaapdrank, waardoor hij heengaet zonder het te beseffen.

Maar, voegt More eraan toe, iemand tegen zijn wil uit de weg ruimen, dat doen de Utopiërs nooit, en hun goede zorgen voor degene die het langer verdragen van de ziekte verkiest, blijven onverminderd voortduren.

Het probleem van de vrijwillige dood is de laatste jaren herhaaldelijk in de publieke belangstelling gekomen, onder meer door het in de Verenigde Staten ahangig gemaakte proces, waarbij aan de rechtbank in New-Jersey de vraag werd voorgelegd of de reanimatieapparatuur, waardoor Karen Quinlan sedert verscheidene maanden «in leven werd gehouden», al dan niet buiten werking mocht worden gesteld. Door het uitschakelen zou, volgens de geneesheren, de dood onvermijdelijk intreden⁴¹.

De beslissing die de rechter genomen heeft, is op zichzelf niet essentieel. Wel moet onze aandacht gaan naar de grenzen, die onze maatschappij zal moeten aanduiden om de tot nu toe bandeloze ontwikkeling van de techniek in toom te houden, wanneer deze rechtstreeks invloed uitoefent op het menswaardig voortbestaan van de moleculencombinatie, die «mens» wordt genoemd.

Onze wetgeving zal in de eerstkomende jaren regelen moeten opstellen, niet alleen om de evolutie van de wetenschap in verband met bevruchting en geboorte te ordenen⁴², maar ook om de mens blijvend de mogelijkheid te waarborgen menswaardig te sterven⁴³.

e. Utopia bevat nog talrijke andere maatschappij-ordenende maatregelen, waarover politici zich ook vandaag nog buigen: zesurendag, urbanisme, kleine onderneming, vrijetijdsbesteding, demografische ontwikkeling, enz.

Wat ons beroep aangaat, wil ik alleen nog dit vermelden: voor advocaten, die de zaken «handig» weten aan te pakken en aan de wetten een gewiekste uitleg geven, is er in Utopia geen plaats. More suggereert dat

³⁶ Hendrik VIII werd in 1491 geboren. Zijn broer Arthur, gehuwd met Catharina van Aragon, overleed in 1503. In hetzelfde jaar verleende Paus Julius II bij bul de toelating voor het voorgenomen huwelijk van Hendrik VIII met Catharina. Dat huwelijk werd echter pas in 1509 gesloten, nadat Hendrik VIII tot koning was gekroond. Hij verstootte Catharina eind 1532. Op 25 januari 1533 huwde hij in het geheim de zwangere Anna Boleyn, die op 7 september het leven schonk aan een dochter Elisabeth.

³⁷ THOMAS MORE, *Utopia*, vertaling van der Zyde, p. 105.

Volgens artikel 144 B.W. mag een meisje huwen als zij vijftien en een jongen als hij achttien is. Morus meent dat het huwelijk niet toegelaten mag worden vóór respectievelijk achttien- en tweeëntwintigjarige leeftijd.

³⁸ THOMAS MORE, o.c., p. 105.

³⁹ In het Franse parlement werd enige tijd geleden een wetsvoorstel ingediend waarbij een medisch onderzoek verplichtend wordt gesteld, voordat het huwelijk kan worden toegestaan. Het blijkt gekelderd te zijn op grond van — naar mijn oordeel verkeerde — principes over de persoonlijke vrijheid.

⁴⁰ THOMAS MORE, o.c., p. 104.

⁴¹ D. ESCOFFIER-LAMBIOTTE, «Le cas de Karen Quinlan», in *Le Monde*, 12 november 1975, p. 1 en 8.

⁴² Benevens op het probleem van de geboortebeperving, heeft de wetenschap onlangs de aandacht van de wereld gevestigd op dat van de bevruchting buiten de moederschoot, door de geboorte van het eerste zogenaamd «proefhuis»-kind Louisa Brown in Engeland op 25 juli 1978. Cf. L. JANSSENS, «Louisa Brown en de etiek», in *De Standaard*, 8 september 1978.

⁴³ Cf. in Frankrijk het wetsvoorstel van senator Caillavet over «het recht om zijn dood te kiezen».

⁴⁴ THOMAS MORE, o.c., p. 109.

de mensen rechtstreeks aan de rechter zeggen wat zij te vertellen hebben. Zij pleiten dan zelf hun zaak, oprecht en eerlijk, zonder eerst van een jurist te hebben vernomen hoe zij de feiten op de voor hen gunstigste wijze kunnen voorstellen.

Een dergelijke uitlating zal misschien in de oren van sommige magistraten niet zo onaardig klinken, maar uit de mond van een confrater vernemen wij aldus een toch wel onverwachte kritiek.

De staatsman

De juridische kennis, die Thomas Morus tijdens de laatste jaren van de vijftiende eeuw heeft vergaard, en de bekendheid, die hij als jong jurist op korte tijd verwierf, heeft hij niet alleen ten dienste gesteld van de particuliere belangen, die hem werden toevertrouwd. Zijn maatschappijvisie reikte verder.

In 1504, pas zevenentwintig jaar, wordt hij tot afgevaardigde van de stad aangesteld, om in het Parlement zitting te nemen⁴⁵. Daar komt hij weldra in open conflict met de koning. Hendrik VII vraagt inderdaad toelating om een nieuwe belasting te heffen, die hem in de mogelijkheid moet stellen zijn dochter Margareta uit de huwelijken aan de koning van Schotland.

Door toedoen van de nieuwe volksvertegenwoordiger wordt aan de koning slechts iets minder dan de helft van het bedrag toegekend, waarom hij had verzocht. De jonge More, die toch niets bezit en derhalve niets kan verliezen, ontsnapt aan de wraakgevoelens van de koning; maar deze zet vader More gevangen, totdat hij een losgeld van honderd pond heeft betaald. Daarop overweegt More zelf het land te verlaten, waarschijnlijk om zich bij zijn vriend Erasmus op het vasteland te vervoegen, doch ziet daarvan af wanneer Hendrik VII in 1509 overlijdt⁴⁶.

De achttienjarige koning Hendrik VIII, zijn opvolger, zou op raad van zijn kanselier Wolsey niet lang talmen Thomas Morus te verzoeken zijn talenten ten dienste te stellen van het algemeen belang. Van dan af volgt zijn loopbaan een gestadig opgaande lijn: ondersheriff van Londen (1510-1518), lid van de Raad van de Koning (oktober 1517), hulschatbewaarder van het Rijk (1521), verheffing in de adelstand (1521), voorzitter en woordvoerder in het huis van afgevaardigden (1523). In 1525 wordt hij aangesteld tot kanselier van het graafschap Lancaster en vier jaar later, op 25 oktober 1529, tot kanselier van het Rijk. Bijna drie jaar lang, tot 16 mei 1532, zal Thomas Morus het hoogste burgerlijk ambt in het koninkrijk bekleden.

Zonder grootheidswaanzin, zonder geldzucht, zon-

der drang naar eer en roem aanvaardt Morus de eerste in het land te zijn, om ten dienste te staan van allen. Het is een plicht die hij vervult, niet een wensdroom die hij realiseert. Tot William Roper, die zich over de briljante carrière van zijn schoonvader verheugt en gevleid is door de nauwe banden van vriendschap die de koning en Morus verenigen, zegt hij eenvoudig en kortweg: «Zoon Roper, ik moet U bekennen dat ik geen redenen heb om trots te zijn. Want indien mijn hoofd de Koning één enkel kasteel in Frankrijk kan opbrengen, zal hij het wel doen rollen.»⁴⁷

More heeft de zware taak van kanselier aanvaard, om een driedubbel doel te verwezenlijken: het herstellen van de vrede met de andere Europese landen; het uitroeien van alle ketterijen en dwalingen in de Kerk om terug te keren tot een volmaakte eenheid van godsdienst; het zoeken van een voor de koning én voor het volk aanvaardbare oplossing voor het probleem van de ontbinding van het huwelijk met Catharina van Aragon.

Voor het eerste van zijn doeleinden heeft More zich met succes ingezet. Herhaalde malen is hij als lid van een gezantschap in het buitenland opgetreden om te trachten internationale geschillen bij te leggen. Zijn Utopia heeft hij trouwens, naar hij zelf in de inleiding van dit werk vertelt, ter gelegenheid van een van deze zendingen, in Vlaanderen geschreven⁴⁸.

Door de koning is hij namelijk naar Brugge gezonden om er met de vertegenwoordigers van keizer Karel een nieuw akkoord over de handel met Vlaanderen uit te werken. Omdat de Vlaamse onderhandelaars te Brussel nieuwe instructies moeten ontvangen, worden de besprekingen opgeschort. Van deze gelegenheid maakt hij gebruik om naar Antwerpen te reizen waar hij Pieter Gilles, de stadssecretaris, verscheidene malen ontmoet. Erasmus had ondertussen aan Gilles de komst van More per brief aangekondigd.

En, zo schrijft More zelf: «Op een zekere dag was ik naar de mis geweest in de prachtige Lievevrouwekerk, waar altijd heel veel mensen komen. Ik wilde juist

⁴⁷ *Idem*, p. 208.

⁴⁸ Thomas Morus verbleef in Vlaanderen van 17 mei 1515 tot eind oktober. De groep onderhandelaars stond onder leiding van Cuthbert Tunstall, kanselier van de aartsbisschop van Canterbury en later bisschop van Londen, vriend van Erasmus, en was samengesteld uit Richard Sampson, vertegenwoordiger van kanselier-bischof Wolsey in het Bisdom Doornik, Thomas Spinelly, een Florentijnse handelaar, die ook door Hendrik VIII met diplomatieke zendingen werd belast en John Clifford, die in Vlaanderen de belangen van de Engelse (wol)handelaars vertegenwoordigde. Hun opdracht bestond erin de Intercursus Magnus van 1495 en de Intercursus Malus van 1506 te hernieuwen, waardoor de handel tussen Engeland en Vlaanderen werd geregeld. De overeenkomst werd uiteindelijk ondertekend op 24 januari 1516 te Brussel. Cf. catalogus nr. 48; CHAMBERS, o.c., p. 111 e.v.; MC CONICA, o.c., p. 29.

Roper vermeldt in zijn biografie noch deze opdracht noch de Utopia.

Het eerste deel van Utopia werd geschreven in Vlaanderen in 1515; het tweede deel schreef More te Londen in 1516. Het werk verscheen eerst eind 1516 te Leuven, nadien te Parijs en in maart 1518 te Bazel, waar in december de definitieve tekst werd gedrukt.

⁴⁵ De meeste auteurs aanvaarden op grond van de eerste biograaf W. ROPER, dat More volksvertegenwoordiger werd in 1504, nl. onder Hendrik VII. JAMES MC CONICA, o.c., p. 15, daarentegen stelt dat hij pas in februari 1510, dus onder Hendrik VIII, tot volksvertegenwoordiger werd verkozen.

⁴⁶ ROPER, o.c., p. 200.

teruggaan naar mijn logies, toen ik daar Pieter Gilles zag staan praten met een vreemdeling.»

Die vreemdeling is Raphaël Hythlodæus, de wereldreiziger, die het verhaal over Utopia aan Morus en Gilles vertelt.

Later komt More nog verscheidene malen als onderhandelaar naar het vasteland, o.a. om vredesbesprekingen te voeren met de Franse koningen en met keizer Karel, of om commerciële betrekkingen aan te knopen.

Hij heeft daadwerkelijk geijverd voor de vestiging van een militaire en economische vrede tussen de drie grootmachten, Engeland, Frankrijk en het Keizerrijk.

De utopist

De twee andere doeleinden, die More voor ogen had, heeft hij niet kunnen verwezenlijken: de halsstarrigheid van Hendrik VIII heeft de verdeeldheid onder de gelovigen bestendig en de problematiek rond de echtscheiding van de koning heeft More het leven gekost.

Het is nochtans op deze twee domeinen dat hij het beste van zichzelf heeft gegeven en de geschiedenis heeft zijn naam daarom onthouden.

Als humanist, d.w.z. als wetenschapsman, gericht op de toekomst, maar puttend uit de authentieke bronnen van de oudheid, heeft hij de problemen van zijn tijd ontleed en opgelost, zoals zijn geweten hem dat voorschreef. Van jongsaf aan heeft hij de principes die hem zouden leiden, vastgelegd en zijn leven lang is hij ze getrouw gebleven.

Zijn grondige kennis van de oorspronkelijke Griekse en Latijnse kerkleraars verleende hem op drieëntwintigjarige leeftijd (in 1501) het voorrecht een lezing te houden in de Londense Sint-Lawrence-Kerk over de *De Civitate Dei* van Sint-Augustinus. Zijn prestige was toen ongetwijfeld reeds aanzienlijk aangezien het hoogst ongebruikelijk was dat leken zich over theologische onderwerpen uitspraken. Daarom wordt vermoed dat hij zijn uiteenzetting eerder historisch en filosofisch heeft gehouden, dan theologisch⁴⁹.

Minder dan twintig jaar later wordt hij, in dienst van de koning, de grootste verdediger van het orthodoxe geloof van de Rooms-Katholieke Kerk tegen de reformatie. In Duitsland heeft Luther op 31 oktober 1517 zijn vijftien negentig stellingen tegen de afluathandel op de deur van de kerk van Wittenberg aangeplakt. Hij is op dat ogenblik nog de humanistische kloosterling, die op grond van oorspronkelijke teksten de misbruiken van zijn tijd aan de kaak stelt.

Enkele jaren later breekt Luther echter definitief en openbaar met de kerk van Rome.

Wanneer zijn stellingen ook in Engeland binnendringen, schrijft Hendrik VIII in 1521, waarschijnlijk met daadwerkelijke medewerking van Thomas Morus, zijn antwoord op Luthers' revolutionaire

geschriften, onder de titel: «De verdediging van de zeven sacramenten». De koning wordt dan ook door Paus Leo X vereerd met de titel «Defensor Fidei», hoewel de geschiedenis heeft aangetoond dat deze beter aan Thomas Morus zou zijn verleend.

Van dit ogenblik af zal hij, in tientallen werken en pamfletten tegen Luther, Tyndale en andere reformatoren, zijn beste krachten wijden aan de verdediging van de orthodoxe stellingen⁵⁰.

De koning daarentegen komt langzaam onder de invloed van de nieuwe stromingen. Hij zoekt hierin een middel om, na bijna twintig jaar samenleven met Catharina van Aragon (de weduwe van zijn broer Arthur), dit huwelijk te laten verbreken omdat zijn echtgenote hem geen mannelijke erfopvolger heeft geschonken⁵¹. De Paus weigert echter de ongeldigverklaring. De definitieve afscheiding van de Engelse kerk zal nu spoedig werkelijkheid worden.

Eerst bereikt de koning van de vergadering der bisschoppen dat hij erkend wordt als hoofd van de kerk van Engeland, hoewel daaraan, dank zij de niet aflattende tussenkomsten van bisschop John Fisher, de clausule wordt toegevoegd «in zoverre de wet van God het toelaat» (11 februari 1531).

Voor de koning was dat niet voldoende. Op 15 mei 1532 verkrijgt hij de definitieve onderwerping van de clerus. 's Anderendaags geeft Morus zijn ontslag als kanselier, «om gezondheidsredenen», zoals de officiële versie luidt.

Het lijdt geen twijfel, dat hij op dat ogenblik, door getrouw te blijven aan zijn diepste overtuiging, de eerste stap heeft gezet naar het schavot.

Wat zo aantrekkelijk en zo echt menselijk voorkomt in Morus' houding tegenover het probleem van de echtscheiding van de koning en diens aanspraken op het kerkelijk gezag, is de omstandigheid dat hij steeds met grote zorgvuldigheid, met bekwaamheid en zelfs met vernuft heeft gezocht naar alle mogelijke oplossingen om er niet toe gedwongen te worden het standpunt van de koning in het openbaar af te keuren.

Geen ogenblik heeft hij gehunkerd naar heldhaftigheid of het gevaar uitgedaagd. Hij voelde zich immers niet tot het martelaarschap voorbestemd, maar droomde van een aangenaam en rustig leven in een verfiende en vriendelijke omgeving.

De omstandigheden, de wil van de koning, hebben zijn laatste levensjaren anders georiënteerd.

In maart 1534 eist Hendrik VIII van al zijn onderdanen een eed van trouw aan de successieakte. Daar-

⁵⁰ Mores anti-reformistische geschriften bedragen ongeveer één miljoen woorden. Cf. catalogus, p. 77 e.v.

⁵¹ Catharina van Aragon bracht in 1510 een doodgeboren dochter ter wereld. In 1511 werd haar een zoon geboren die echter op driejarige leeftijd overleed. In 1513 werd een andere jongen doodgeboren. In 1515 kreeg zij nog een doodgeboren kind. In 1516 werd Mary geboren. In november 1518 weer een doodgeboren zoon. Ondertussen had Hendrik VIII een kind verwekt bij zijn maitresse Elisabeth Blunt. Pas in 1522 kwam Anna Boleyn uit Frankrijk terug naar Engeland en werd zij hofdame.

⁴⁹ CHAMBERS, o.c., p. 77.

door moesten én het huwelijk van de koning met Anna Boleyn worden goedgekeurd, én het recht van opvolging van de kinderen uit dat huwelijk worden erkend. More kan als katholiek het eerste niet goedkeuren, maar zou, als staatsman, bereid zijn het tweede te aanvaarden. De koning duldt echter geen onderscheid. Bisschop John Fisher en Thomas Morus weigeren de eedformule te onderschrijven. Vijftien maanden lang zullen zij beiden in de Tower-gevangenis op het onafwendbare wachten.

Deze periode van voorarrest zal slechts onderbroken worden door een drietal ondervragingen. Voor de speciale commissie, samengesteld uit kanselier Audley, de aartsbisschop van Canterbury, Cranmer en de hertog van Suffolk, zal Thomas Morus steeds pleiten dat hij niet kan worden veroordeeld voor een negatief feit, nl. zich nooit in het openbaar te hebben uitgesproken over de rechtsgeldigheid van het tweede huwelijk van de koning en over zijn aanstelling als hoofd van de kerk van Engeland.

De commissie zal dan ook haar toevlucht moeten nemen tot het horen van een omgekochte getuige, met de voorbestemde naam Richard Rich, om haar vonnis een schijn van motivering te geven.

Zoals Lord Hailsham, gewezen minister van Engeland, onlangs schreef⁵², gaat More de dood in om een gewetensscrupule.

De tragische betekenis van Morus' dood ligt in de omstandigheid dat zijn tijdgenoten, door hem te vermoorden, alle opvattingen en waarden hebben veroordeeld, die in de eerste helft van de zestiende eeuw ontloken en waarvan zij, wellicht onbewust, reeds de dragers waren: renaissance, hervorming en Contra-reformatie, rationalisme en Aufklärung, in één

woord, de gehele basis van de pre-technologische beschaving, vervat in de opvattingen en in de levenshouding zo van Thomas Morus als van Erasmus.

Zelfs tijden van geestelijke vooruitgang — en de zestiende eeuw was ondanks al haar verschrikkingen zulke tijd — richten de herauten van hun eigen toekomst ten gronde. Deze werkelijkheid heeft Albert Camus naar mijn oordeel zeer treffend verwoord in *Le mythe de Sisyphe*, wanneer hij schrijft:

«Les dieux avaient condamné Sisyphe à rouler sans cesse un rocher jusqu'au sommet d'une montagne, d'où la pierre retombait par son propre poids»

waaraan hij toevoegt:

«La lutte elle-même vers les sommets suffit à remplir un cœur d'homme. Il faut imaginer Sisyphe heureux»⁵³.

More gaat de dood in, trouw aan wat zijn geweten hem heeft voorgehouden en, trots de schijnbare nederlaag, zoals Sisyphe: gelukkig om de volbrachte taak.

Hij gelooft dat zelfs op de rots het zaad van de hoop kiemt. Het eerherstel, dat More sinds deze eeuw te beurt valt, bewijst dat de mens van goede wil geen onvermengde nederlagen lijdt, maar dat zijn eerlijk, standvastig en consequent pogen de weg naar de eeuwigheid opent.

Om zijn cultuur, gebouwd op de mooiste erfenis van het verleden en gericht naar de toekomst van zijn Utopia; om de gaven van zijn rijk hart, mild voor de kleinen, rechtvaardig voor allen; om zijn voorbeeld van opperste trouw aan de vriendschap, aan zijn koning en zijn God, treedt Thomas Morus ons uit de geschiedenis van vijfhonderd lentes, zomers, herfst en winters tegemoet als «a man for all seasons».

⁵² Lord HAILSHAM, o.c., p. 9.

⁵³ ALBERT CAMUS, *Le mythe de Sisyphe*, Parijs, 1942, p. 166.

RECHTSPRAAK

HOF VAN CASSATIE

1e KAMER — 3 NOVEMBER 1978

Voorzitter: de h. de Vreese

Raadsheer-rapporteur: de h. Sury

Advocaat-generaal: de h. Lenaerts

Advocaten: mrs. Houtekier en Bützler

Huur — Art. 38, § 3, Herstelwet van 30 maart 1976 — Verlenging van de overeenkomst — Begrip.

Voor de toepassing van art. 38, § 2, van de wet van 30 maart 1976 betreffende de economische herstelmaatregelen moet onder «verlenging van de overeenkomst» worden verstaan elke voortzetting van een bestaande huurovereenkomst

na de beëindiging ervan. Niet uitgesloten is dat, ook al werd de huurprijs gewijzigd, deze voortzetting het gevolg zou zijn van het sluiten van een nieuwe overeenkomst die verder hoofdzakelijk de bepalingen van een vorige overeenkomst overneemt.

Een overeenkomst die strekt tot verlenging van een huurovereenkomst in de zin van art. 38, § 2, is geen «nieuwe overeenkomst van huur» in de zin van § 3 van dit artikel.

Van D. e.a. t/ N.V. Vrouwerij D.

Conclusie van
advocaat-generaal H. Lenaerts

Het vonnis beslist dat de door de Herstelwet voorgeschreven huurprijnsbeperking toepasselijk is op de door partijen

gesloten handelshuurovereenkomst, omdat deze moet worden beschouwd als een verlenging van de vorige overeenkomst in de zin van artikel 38, § 2, en niet als een nieuwe overeenkomst in de zin van § 3 van dit artikel.

Opzet van de Herstelwet was o.m. de inflatie te bestrijden door een tijdelijke blokkering van alle inkomsten, de huurprijzen inbegrepen. Deze mochten, luidens artikel 38, § 1, van 1 april tot 31 december 1976 niet hoger zijn dan het bedrag dat op 1 november 1975 als zodanig van kracht was.

Gelet op het beoogde doel en de begrijpelijke vindingrijkheid van de getroffen en aan een inkomstenmatiging te ontsnappen, heeft de wetgever duidelijk zijn best gedaan om alle achterpoortjes welke die ontsnappingspogingen zouden kunnen vergemakkelijken, zo hermetisch mogelijk gesloten te houden.

Daarom werd o.m. als refertedatum 1 november 1975 genomen, omdat de in voorbereiding zijnde herstelmaatregelen op die datum nog niet publiek bekend waren, zodat de verhuurders die daartoe contractueel de kans hadden, de mogelijkheid werd ontnomen de huurprijzen vóór de inwerkingtreding van de wet nog vlug te verhogen om de nadelige gevolgen van de prijsblokkering te voorkomen. Had de wetgever deze voorzorgsmaatregel niet genomen, dan zou de wet tot een kunstmatige prijsverhoging hebben geleid en dus het tegenovergestelde effect hebben gehad van hetgeen werd beoogd.

De strekking van artikel 38 is dus onbetwistbaar dat geen enkele verhuurder van april tot december 1976 aan zijn huurder een hogere prijs mag aanrekenen dan die welke deze op 1 november 1975 betaalde. Deze regel is neergelegd in § 1 van dit artikel.

Uiteraard houdt de toepassing van deze regel noodzakelijk in dat op 1 november 1975 reeds een huurovereenkomst tussen partijen bestond. Is de overeenkomst na die datum gesloten, dan ontsnapt zij aan het bepaalde in § 1 en kunnen de partijen de huurprijs vrij overeenkomen. Alsdan geldt wel § 3, luidens welke, in geval van nieuwe overeenkomst van huur, elke aanpassing van de basishuurprijs van 1 april tot 31 december 1976 zonder uitwerking blijft. In dit geval moet dus, in plaats van de niet bestaande prijs van 1 november 1975, die welke daarna tussen partijen is overeengekomen, worden toegepast.

Uit de draagwijdte van § 1 volgt dat onder «nieuwe overeenkomst van huur» in § 3 wordt bedoeld de overeenkomst die na 1 november 1975 is tot stand gekomen en waarvoor geen huurprijs op die datum kan worden vastgesteld.

Regelt § 3 de prijsbepaling van een verhuring waarop § 1 geen toepassing vindt, dan is § 2 daarentegen een nadere precisering van de door § 1 geformuleerde beperkingsmaatregel. § 2 bepaalt immers dat de door § 1 vastgestelde prijs ook geldt «in geval van overdracht of van verlenging van de huurovereenkomst». Het moet dus uiteraard gaan om een verhuring die reeds op 1 november 1975 bestaat en waarvoor de prijs op die datum bepaalbaar is.

Zowel in geval van overdracht als in geval van verlenging bestaat er een huurovereenkomst, maar bij overdracht wordt dezelfde overeenkomst overgenomen door andere partijen en bij verlenging zetten dezelfde partijen de verhuring voort na de datum waarop zij ingevolge de overeenkomst of eventueel ingevolge de wet normaal had moeten eindigen.

Nu heeft de wetgever willen vermijden dat partijen, naar aanleiding van de overeenkomst die zij aangaan om de huur over te dragen of te verlengen, ervan zouden willen profiteren

om het bepaalde in § 1 te omzeilen en een prijsverhoging te bedingen onder voorwendsel dat een nieuwe overeenkomst tot stand komt. Dat is de betekenis van § 2.

Verlenging kan in de eerste plaats het gevolg zijn van een beding in de oorspronkelijke overeenkomst, waarbij wordt voorzien in een automatische voortzetting van de overeenkomst, na het verstrijken van de vastgestelde datum, tenzij een van beide partijen er een einde aan maakt. In dat geval is het bepaalde in § 2 overbodig, omdat er geen overeenkomst tussen partijen tot stand komt en § 1 volstaat om de prijs tot die van 1 november 1975 te beperken.

Hetzelfde geldt, wanneer de huur ingevolge de wet, eventueel na een rechterlijke beslissing, wordt verlengd, omdat ook dan geen overeenkomst gesloten wordt. Verlenging van rechtswege tot 31 december 1976 is bijvoorbeeld voorgescreven door artikel 6 van de wet van 10 april 1975 betreffende de huurprijzen van woningen, evenals door artikel 40 van de Herstelwet zelf.

Is in de oorspronkelijke overeenkomst geen verlengingsbeding opgenomen of wordt ze niet van rechtswege verlengd, dan is een nieuw akkoord tussen partijen nodig om de huur te doen voortduren.

Dit akkoord kan in twee vormen tot stand komen: ofwel wordt overeengekomen dat de bestaande overeenkomst de verhuring na de beëindiging ervan blijft regelen, ofwel wordt een nieuw huurcontract opgemaakt dat in de plaats van het vorige komt.

Wanneer een nieuw huurcontract ingaat op het ogenblik dat het vorige verstrijkt, betrekking heeft op hetzelfde onroerend goed, de huurvoorwaarden van de oorspronkelijke overeenkomst ongewijzigd overneemt en tussen dezelfde partijen is gesloten, is het effect ervan hetzelfde als dat van een eigenlijke verlengingsovereenkomst. Formeel is er tussen beide dit verschil dat in het ene geval de bestaande akte geldig blijft, terwijl in het andere geval deze door een nieuwe wordt vervangen. Inhoudelijk blijft in beide gevallen echter de verhuring voortduren.

Gelet op de strekking van artikel 38 zie ik niet in dat alleen om reden van dit zuiver vormelijke verschil de voortzetting van de huur aan de huurbepaling per 1 november 1975 zou ontsnappen, wanneer de bestaande huurovereenkomst door een nieuwe wordt vervangen. Ook in dat geval moet § 2 toepassing vinden.

Nu kunnen, zowel door een eigenlijke verlengingsovereenkomst als door een nieuw huurcontract, de oorspronkelijke huurvoorwaarden, en zelfs het voorwerp van de huur, gedeeltelijk worden gewijzigd.

In beginsel hebben die wijzigingen niet tot gevolg dat het niet meer om een verlenging van de overeenkomst gaat. Dat ligt zelfs impliciet in § 2 vervat. Want wanneer deze een verhoging van de huurprijs van april tot december 1976 verbiedt, erkent de wetgever meteen dat een verlenging wel gepaard kan gaan met een verhoging buiten die periode of met andere wijzigingen.

Deze wijzigingen kunnen de rechtsbetrekking tussen partijen echter ook zo ingrijpend veranderen, dat er in werkelijkheid een nieuwe verhuring tot stand is gekomen.

Welke vorm de nieuwe overeenkomst ook heeft, uiteindelijk zal in elk geval de rechter moeten uitmaken of deze waarlijk een voortzetting van de vorige dan wel een werkelijk nieuwe verhuring is.

Dit is overigens maar een toepassing van de regel neergelegd in artikel 1156 van het Burgerlijk Wetboek, luidens hetwelk men in de overeenkomsten moet nagaan welke de

gemeenschappelijke bedoeling van de contracterende partijen is geweest, veeleer dan zich aan de letterlijke zin van de woorden te houden.

Wanneer de rechter dan, met inachtneming van de omstandigheden waarin ze gesloten is, oordeelt dat een huurovereenkomst die de bepalingen van de vorige, al dan niet gewijzigd, overneemt, de voortzetting van de bestaande verhuur is, miskent hij daardoor het begrip «verlenging van de overeenkomst» in de zin van artikel 38, § 2, niet. En ook al is de voortzetting dan het gevolg van het sluiten van een ander huurcontract, toch is dit geen «nieuwe overeenkomst» in de zin van § 3, omdat dit laatste begrip beperkt is tot een verhuur waarvan de huurprijs op 1 november 1975 bij ontstentenis van een overeenkomst op die datum niet kan worden vastgesteld.

De eisers laten hun stelling dat het ten deze wel degelijk om een nieuwe huurovereenkomst gaat, hoofdzakelijk steunen op het feit dat de hernieuwing van de handelshuur door de vrederechter geweigerd was, zodat de bestaande huurovereenkomst niet meer kan worden voortgezet.

Aangezien het niet om een hernieuwing van de handelshuur gaat, wat het vonnis overigens duidelijk onderstreept, vinden de desbetreffende bepalingen van de Handelshuurwet van 30 april 1951 hier geen toepassing.

De enige vraag is of het om een verlenging of een nieuwe overeenkomst gaat in de zin van artikel 38, §§ 2 en 3, van de Herstelwet.

Daarom komt in deze zaak de rechtspraak van het Hof omtrent de bepalingen van de Handelshuurwet betreffende de hernieuwing niet aan de orde.

De arresten van 21 april 1955¹ en 23 februari 1968² overwegen dat «de hernieuwing niet kan worden gelijkgesteld met een verlenging die enkel uit kracht van de wet plaatsheeft».

In artikel 38, § 2, van de Herstelwet gaat het niet om een verlenging ingevolge de wet, maar ingevolge een overeenkomst. De Memorie van Toelichting bevestigt dit overigens uitdrukkelijk: «§ 2 van dit artikel voorziet eveneens bepalingen in geval van overdracht, van *contractuele* verlenging van de huur- of bezettingsovereenkomst»³.

De voornoemde arresten evenals die van 3 januari 1958⁴, 17 juni 1966⁵ en 11 februari 1972⁶ stellen bovendien dat de hernieuwing van de huurovereenkomst een nieuwe huur doet ontstaan; maar daarbij wordt dan uitdrukkelijk vermeld dat het gaat om de hernieuwing «bedoeld in de afdeling van het Burgerlijk Wetboek houdende de bijzondere regels op de handelshuurovereenkomst».

Aan deze rechtspraak doet de voorgestelde interpretatie van de begrippen «verlenging» en «nieuwe overeenkomst» geen afbreuk, omdat deze alleen geldt voor de toepassing van de Herstelwet.

Nu kan men het wellicht bezwaarlijk achten dat een zelfde term niet dezelfde betekenis heeft voor de toepassing van alle wetten. Dat maakt de interpretatie ervan inderdaad niet gemakkelijker. Maar soms moet aan een term wel een bijzon-

dere betekenis worden gegeven voor de toepassing van een bepaalde wet.

Dat heeft het Hof in een arrest van 25 mei 1978 nog aangenomen bij de interpretatie van artikel 36 van de Herstelwet, dat een inkomensmatiging oplegde aan de uitoefenaars van vrije beroepen. Het Hof overweegt in dit verband «dat men, om te beslissen of artikel 36 van de wet toepasselijk is op de gerechtsdeurwaarders, niet moet nagaan of zij een vrij beroep uitoefenen in de gebruikelijke betekenis van de bewoording, doch enkel of hun beroep in het kader valt van de definitie die de wetgever voor de toepassing van dit artikel heeft gegeven».

Wanneer de wet zelf geen definitie geeft, moet zij afgeleid worden uit de opzet en de strekking van de bepaling waarin de term wordt gebruikt. Daarom kan een zelfde term een verschillende betekenis hebben voor de toepassing van verschillende wetten, en kunnen m.n. de begrippen «verlenging» en «nieuwe overeenkomst» een andere inhoud hebben in de Herstelwet dan voor de toepassing van de Handelshuurwet, die in deze zaak niet aan de orde is.

Tevergeefs voeren de eisers dan ook de schending van de Handelshuurwet aan.

En het vonnis schendt evenmin artikel 38 van de Herstelwet, aangezien het om de hiervoor genoemde redenen wettig kan beslissen dat de huurovereenkomst van 25 november 1975 in de aangehaalde omstandigheden «bezwaarlijk als een nieuw huurceel kan worden beschouwd doch de eenvoudige voortzetting of hernieuwing is van de tussen partijen bestaande verhuur», waarmee duidelijk wordt bedoeld dat het geen nieuwe overeenkomst in de zin van § 3 is, maar een verlenging in de zin van § 2.

Hieruit volgt dat het tweede en het derde onderdeel van het eerste middel niet kunnen slagen.

Het tweede middel is om de reeds uiteengezette redenen evenmin gegrond. Want het vecht, ten onrechte zoals werd gezegd, de beslissing aan dat de rechtspraak volgens welke de hernieuwing van de huurovereenkomst een nieuwe huur doet ontstaan, in deze zaak geen toepassing vindt.

Maar terecht voert verweerster aan dat dit middel bovendien, bij gebrek aan belang, niet ontvankelijk is. Aangezien het vonnis wettig verantwoord is door de erin aangehaalde vaststellingen, kan de in dit middel bekritiseerde overweging de wettigheid van de beslissing niet beïnvloeden.

Blijft dan nog het eerste onderdeel van het eerste middel. Met reden betogen de eisers dat het gezag van het gewijsde van een vonnis niet wordt teniet gedaan doordat de beslissing door bedrog tot stand zou zijn gekomen.

Maar het gezag van het gewijsde werd niet miskend om een andere reden, die het Hof in de plaats mag stellen van die welke door het vonnis wordt aangevoerd⁷, zoals verweerster eveneens terecht laat gelden.

En die reden is zelfs niet alleen dat het voorwerp en de oorzaak van de vorderingen waarover het bestreden vonnis en het vroegere vonnis van de vrederechter uitspraak doen, niet dezelfde zijn.

Volgens de rechtspraak van het Hof kan de miskenning van het gezag van het gewijsde daarnaast ook ontstaan uit

¹ Arr. Cass., 1955, 692, R.W., 1955-56, 889.

² Arr. Cass., 838, R.W., 1967-68, 2035.

³ Kamer, 1975-1976, Gedr. St., nr. 738/1, blz. 15.

⁴ Arr. Cass., 1958, 253, R.W., 1959-60, 125.

⁵ Pas., 1966, I, 1326, R.W., 1966-67, 553.

⁶ Arr. Cass., 1972, 543.

⁷ Cass., 23 september 1976, twee arresten, Arr. Cass., 1977, 91 en 96.

een onverenigbaarheid tussen twee vonnissen⁸. En ook die onverenigbaarheid bestaat niet tussen het vonnis van de vrederechter, dat de hernieuwing van de handelshuur afwijst, en het bestreden vonnis, dat de verlenging van de huur ingevolge een nieuwe overeenkomst betreft.

Ook dit onderdeel kan dus niet slagen.

Conclusie : verwerping.

Arrest

Gelet op het bestreden vonnis, op 29 maart 1977 in hoger beroep gewezen door de Rechtbank van Eerste Aanleg te Antwerpen ;

Over het *eerste middel* afgeleid uit de schending van de artikelen 20, 23, 24, 25, 26, 28, 1132, 1133, 1°, 2° en 4°, van het Gerechtelijk Wetboek, 1134, 1135, 1304, 1349, 1350, 3°, 1352, 1728, 2°, 1738, 1743 van het Burgerlijk Wetboek, 1, 3, 10, 11, 13, 14, 16, 20, 23, 24, 25 van de wet van 30 april 1951 op de handelshuurovereenkomsten met het oog op de bescherming van het handelsfonds, die afdeling IIbis van hoofdstuk II van titel VIII van boek III van het Burgerlijk Wetboek vormt, zoals gewijzigd door de wetten van 29 juni 1955 en 27 maart 1970, 38, §§ 1, 2 en 3, van de wet van 30 maart 1976 betreffende de economische herstelmaatregelen en 97 van de Grondwet,

doordat het vonnis de door de eisers ingestelde vordering tot betaling door verweerster van 30.000 frank achterstallige huurgelden, berekend op 6.000 frank per maand, verwerpt en de eisers op de door verweerster ingestelde tegenvordering veroordeelt om aan deze laatste 6.000 frank huurprijs terug te betalen op grond : dat verweerster op 14 november 1966 een handelshuurovereenkomst sloot met de rechtsvoorgangers van de eisers betreffende de verhuring van de herberg voor een maandelijks huurprijs van 6.000 frank ; dat de eisers het huis kochten en een door verweerster gevraagde huurhernieuwing weigerden, omdat zij het verhuurde goed zelf wilden betrekken ; dat verweerster toen de eisers dagvaardde tot toekenning van de gevraagde hernieuwing en deze vordering werd afgewezen bij vonnis van 7 oktober 1975 van de vrederechter van Berchem ; dat vervolgens tussen de partijen een nieuwe huurovereenkomst tot stand kwam op 25 november 1975 met als enig verschil een huurprijs van 12.000 frank per maand ; dat echter deze overeenkomst bezwaarlijk als een nieuw huurceel kan worden beschouwd doch de eenvoudige voortzetting of hernieuwing is van de tussen de partijen bestaande verhuring van 14 november 1966 ; dat dit huurceel vaste datum had verkregen ingevolge registratie en dus aan de eisers-kopers kon worden tegengeworpen en als wet tussen de partijen geldt volgens het principe van artikel 1134 van het Burgerlijk Wetboek ; dat derhalve, met toepassing van artikel 38, § 2, van de herstellwet van 30 maart 1976, het bedrag dat op 1 november 1975 als dusdanig van kracht was, zijnde 6.000 frank per maand, als wettelijk beperkte huurprijs geldt ; dat de eisers vruchteloos het gezag van gewijsde van het vonnis van de Vrederechter van Berchem van 7 oktober 1975 inroepen ; dat immers thans overduidelijk uit de feiten is gebleken dat de huurder in het bezit werd gelaten van het verhuurde goed, omdat de ingeroepen reden voor het weigeren van huurhernieuwing, met name het zelf willen betrekken

van het verhuurde goed, een drogreden is geweest ; dat de eisers alleen beoogden een hogere huurprijs te bekomen ; dat een vonnis — gebaseerd op een thans bewezen drogreden waardoor de vrederechter in zijn vonnis van 7 oktober 1975 werd misleid — door de eisers bezwaarlijk kan worden ingeroepen ; dat het huurceel van 25 november 1975 geen nieuw huurceel is, doch slechts de verlenging of vernieuwing van het reeds tussen de partijen geldig bestaande huurceel waarvan enkel de prijs werd gewijzigd,

terwijl, eerste onderdeel, het gezag van gewijsde van het vonnis van 7 oktober 1975 van de Vrederechter van Berchem, een wettelijk vermoeden is waardoor aan verweerster elke tegen dit gezag ingaande vordering en betwisting wordt ontzegd, en tegen welk vermoeden geen bewijs wordt toegelaten, zodat de beslissing ten onrechte aan dit vonnis van 7 oktober 1975 het gezag van gewijsde ontkent en het voor nietig houdt, omdat alsdan de vrederechter bedrogen zou zijn geweest (schending van de artikelen 20, 23, 24, 25, 26, 28, 1132, 1133, 1°, 2° en 4°, van het Gerechtelijk Wetboek, 1304, 1349, 1350, 3°, en 1352 van het Burgerlijk Wetboek) ;

tweede onderdeel, het door verweerster en de rechtsvoorgangers van de eisers gesloten huurceel van 14 november 1966, hoewel aan de eisers tegenwerpelijk bij de aankoop van het gehuurde goed op 24 oktober 1974, was beëindigd ingevolge de weigering van de door verweerster gevraagde huurhernieuwing, hetgeen beslist was door het vonnis van 7 oktober 1975 van de vrederechter van Berchem, en de eisers dus niet meer door deze overeenkomst met verweerster waren gebonden ; in elk geval de betwiste motieven de beslissing niet wettelijk rechtvaardigen (schending van de artikelen 1134, 1135, 1349, 1350, 3°, 1352, 1738, 1743 van het Burgerlijk Wetboek, 1, 3, 13, 14, 16, 1, 1°, 20, 24, 25 van de wet van 30 april 1951, 20, 23, 24, 25, 26, 28 van het Gerechtelijk Wetboek en 97 van de Grondwet) ;

derde onderdeel, het op 25 november 1975 tussen de partijen gesloten huurceel derhalve een nieuw huurceel was, onverschillig of alleen de prijs met het vroegere verschilde, zodat de beperkingen van de huurprijs, bepaald in artikel 38, § 2, van de herstellwet voor de overdracht of de verlenging van de handelshuurovereenkomst, niet van toepassing waren en verweerster gehouden was tot betaling van de conventionele maandelijks huurprijs van 12.000 frank (schending van de artikelen 1134, 1135, 1728, 2°, 1738 van het Burgerlijk Wetboek, 1, 3, 10, 11, 13, 14, 16, 20, 23, 24, 25 van de wet van 30 april 1951 en 38, §§ 1, 2 en 3, van de wet van 30 maart 1976) :

Wat het eerste onderdeel betreft :

Overwegende dat het vonnis van 7 oktober 1975 van de Vrederechter van Berchem de vordering van verweerster tot hernieuwing van de handelshuur, op grond van de wet van 30 april 1951, afwijst ; dat het bestreden vonnis aanneemt dat de overeenkomst waarbij de verhuring van het goed na het verstrijken van de niet hernieuwde huurovereenkomst werd voortgezet, moet worden beschouwd als een verlenging van de vroegere huurovereenkomst in de zin van artikel 38, § 2, van de wet van 30 maart 1976 ;

Dat noch het voorwerp noch de oorzaak van de vorderingen waarover beide vonnissen uitspraak doen, dezelfde zijn ; dat het bestreden vonnis, dat ook niet onverenigbaar is met hetgeen het vonnis van de vrederechter vroeger over enige aanspraak of betwisting heeft beslist, het gezag van het rechterlijk gewijsde van het laatstgenoemde vonnis niet miskent ;

Overwegende dat, ook al is de door het onderdeel aange-

⁸ Cass., 20 februari 1975, *Arr. Cass.*, 1975, 696, R.W., 1974-1975, 2594 ; Cass., 12 september 1975, *Arr. Cass.*, 1976, 60.

vochten grond onjuist, de beslissing dat de eisers vruchteloos het gezag van het gewijsde van het vonnis van de vrederechter inroepen, derhalve wettig verantwoord blijft ;

Wat het tweede en het derde onderdeel betreft :

Overwegende dat voor de toepassing van artikel 38, § 2, van de wet van 30 maart 1976 betreffende de economische herstelmaatregelen onder «verlenging van de overeenkomst» moet worden verstaan elke voortzetting van een bestaande huurovereenkomst na de beëindiging ervan ; dat niet uitgesloten is dat, ook al werd de huurprijs gewijzigd, deze voortzetting het gevolg zou zijn van het sluiten van een nieuwe overeenkomst die verder hoofdzakelijk de bepalingen van een vorige overeenkomst overneemt ;

Dat een overeenkomst die strekt tot verlenging van een huurovereenkomst in de zin van genoemd artikel 38, § 2, geen «nieuwe overeenkomst van huur» in de zin van § 3 van dit artikel is ;

Overwegende dat het vonnis vaststelt : dat de handelshuurovereenkomst, op 14 november 1966 door de rechtsvoorgangers van de eisers en door verweerster aangegaan, op 31 december 1975 een einde nam ; dat de eisers de door verweerster gevraagde hernieuwing van de huur weigerden en dat de door verweerster ingestelde vordering tot hernieuwing werd afgewezen bij vonnis van 7 oktober 1975 van de Vrederechter van Berchem ; dat «ondanks dit vonnis er tussen partijen op 25 november 1975 een nieuw handelshuurceel tot stand kwam ingaande op 1 januari 1976 en met identiek dezelfde inhoud als het lopende huurceel met (de rechtsvoorgangers van de eisers), doch met een tot 12.000 frank verhoogde huurprijs ; dat de enige bijgevoegde voorwaarde in het nieuwe huurceel, betreffende speelautomaten, ter zake zonder belang is» ;

Dat het vonnis uit deze vaststellingen wettig heeft kunnen afleiden dat «de huurovereenkomst die tussen partijen op 25 november 1975 tot stand kwam, in de omstandigheden zoals hierboven gezegd, bezwaarlijk als een nieuw huurceel kan worden beschouwd doch de eenvoudige voortzetting of hernieuwing is van de tussen partijen bestaande verhuuring» en dat derhalve de huurprijs diende te worden bepaald overeenkomstig artikel 38, § 2, van de wet van 30 maart 1976, en § 3 van dit artikel niet toepasselijk was ;

Dat het middel niet kan worden aangenomen ;

Over het *tweede middel*, afgeleid uit de schending van de artikelen 1134, 1135, 1234, 1728, 2°, 1738 van het Burgerlijk Wetboek, 1, 3, 10, 11, 13, 14, 16, 20, 23, 24, 25 van de wet van 30 april 1951 op de handelshuurovereenkomsten met het oog op de bescherming van het handelsfonds, die afdeling IIbis van hoofdstuk II, van titel VIII van boek III, van het Burgerlijk Wetboek vormt, zoals gewijzigd door de wetten van 29 juni 1955 en 27 maart 1970, 38, §§ 1, 2 en 3, van de wet van 30 maart 1976 betreffende de economische herstelmaatregelen, 20, 23, 24, 25, 26 en 28 van het Gerechtelijk Wetboek,

doordat het vonnis de door de eisers ingestelde vordering tot betaling door verweerster van 30.000 frank achterstallige huurgelden, berekend op 6.000 frank per maand, verwerpt en de eisers op de door verweerster ingestelde tegenvordering veroordeelt om aan deze laatste 6.000 frank huurprijs terug te betalen op grond : dat de eisers tevergeefs inroepen dat de beslissing van de eerste rechter, luidens welke het huurceel van 25 november 1975 geen nieuw huurceel is, in strijd is met de rechtspraak volgens welke een hernieuwd

huurceel een nieuwe huurceel is ; dat immers deze rechtspraak tot voorwerp heeft een hernieuwd huurceel, ontstaan op basis van de voorschriften van huurhernieuwing, zoals bepaald in de wet op de handelsverhuringen, hetgeen ten deze zeker niet het geval is geweest met het tussen de partijen gesloten huurceel van 25 november 1975 ; dat artikel 38, § 3, van de wet van 31 maart 1976 ten deze zeker geen toepassing kan vinden,

terwijl, eerste onderdeel, het vroegere huurceel van 14 maart 1966 was beëindigd door de weigering van de door verweerster gedane vraag tot huurhernieuwing, zoals tussen partijen definitief was gevonnis, zodat het op 25 november 1975 gesloten huurceel een nieuw huurceel was, ook al was dit buiten een procedure van hernieuwing tot stand gekomen (schending van de artikelen 1134, 1135, 1234, 1738 van het Burgerlijk Wetboek, 1, 3, 13, 14, 16, 20, 23, 24, 25 van de wet van 30 april 1951, 20, 23, 24, 25, 26 en 28 van het Gerechtelijk Wetboek) ;

tweede onderdeel, de beperkingen van de huurprijs, bepaald door artikel 38, § 2, van de herstellwet voor de overdracht of de verlenging van de handelshuurovereenkomst, derhalve op het op 25 november 1975 gesloten huurceel niet van toepassing waren, zodat verweerster was gehouden tot betaling van de conventionele maandelijkse huurprijs van 12.000 frank (schending van de artikelen 1134, 1135, 1728, 2°, van het Burgerlijk Wetboek, 1, 3, 10, 11, 13, 14, 16, 20, 23, 24, 25 van de wet van 30 april 1951 en 38, §§ 1, 2 en 3, van de wet van 30 maart 1976) :

Overwegende dat uit het antwoord op het eerste middel blijkt dat het vonnis door de erin aangehaalde vaststellingen wettig verantwoord is ;

Dat de in onderhavig middel bekritiseerde overweging geen invloed heeft op de wettigheid van de beslissing ;

Dat het middel bij gebrek aan belang niet ontvankelijk is ;

Om die redenen,

Verwerpt de voorziening ;

Veroordeelt de eisers in de kosten.

HOF VAN CASSATIE

1e KAMER — 24 FEBRUARI 1978

Voorzitter : de h. de Vreese

Raadsheer-rapporteur : de h. Sury

Advocaat-generaal : de h. Declercq

Advocaten : mrs. Houtekier en Bayart

Echtscheiding—Gronden—Grove belediging—Weigering van contact met echtgenoot na collocatie.

Wettelijk verantwoord en regelmatig gemotiveerd is de beslissing die als grove beledigingen in de zin van art. 231 B.W. aanmerkt dat de vrouw, na de collocatie van de man wegens zenuwoverspanning, elk contact met hem weigerde, het verzoek om het echtelijk leven voort te zetten van de hand wees en hem volledig negeerde, en die, als antwoord op het verweer van de vrouw, erop wijst dat de ziekten van de man niet tot beledigende gedragingen of uitlatingen van zijnentwege blikten te hebben geleid, dat de last die zij had, alleen

verband blijkt te houden met haar huwelijksverplichting van bijstand, dat haar afwijzende houding na de collocatie niet kan worden verschoond door de moeilijkheden die de man haar zou hebben berokkend, en dat andere moeilijkheden dan de last die de verzorging van een zieke meebrengt, niet bewezen zijn.

P. t/ G.

Gelet op het bestreden arrest, op 10 maart 1977 door het Hof van Beroep te Gent gewezen ;

Over het *eerste middel*, afgeleid uit de schending van de artikelen 231, 1319, 1320, 1322 van het Burgerlijk Wetboek en 97 van de Grondwet,

doordat het arrest de echtscheiding wegens bepaalde oorzaak toestaat in het voordeel van verweerder en ten nadele van eiseres op grond dat de houding en gedragingen van eiseres grove beledigingen zijn in de zin van artikel 231 van het Burgerlijk Wetboek ; dat eiseres daarentegen beweert dat het echtelijk leven sinds 1968-1969 door de ingebeelde ziekten van verweerder in een hel werd herschapen ; dat echter slechts één getuige van het tegenverhoor (eerste getuige, nicht van eiseres) spreekt van ingebeelde ziekten ; dat P.A., zuster van eiseres (tweede getuige van het tegenverhoor) verklaart dat verweerder «praktisch altijd ziek» was, maar de vijfde getuige bevestigt dat hij hard heeft gewerkt,

terwijl, eerste onderdeel, de tweede getuige van het tegenverhoor niet alleen verklaarde dat verweerder «praktisch altijd ziek was», maar ook dat hij «dacht dat hij ziek was maar in de grond niets had» en kon gaan «werken als een ander», zodat het arrest de bewijskracht van het proces-verbaal van het tegenverhoor miskent (schending van de artikelen 1319, 1320 en 1322 van het Burgerlijk Wetboek),

tweede onderdeel, het arrest het beledigend karakter van de ten laste van eiseres aangehouden feiten niet wettelijk bewijst en zulks in alle geval onvoldoende is gemotiveerd (schending van artikel 231 van het Burgerlijk Wetboek en 97 van de Grondwet) :

Wat het eerste onderdeel betreft :

Overwegende dat, na te hebben gereleveerd dat eiseres beweert dat het echtelijk leven sinds 1968-1969 door de ingebeelde ziekten van verweerder in een hel werd herschapen, het arrest vooreerst vaststelt dat uit de talrijke overgelegde medische attesten niet blijkt dat de ziekten van verweerder ingebeeld waren ; dat het daarna de verklaring van de eerste getuige van het tegenverhoor onderzoekt en oordeelt dat het volstaat haar getuigenis te lezen om te weten dat zij volstrekt onbevoegd is om de aard van een ziekte te beoordelen ; dat het arrest verder releveert dat P.A., zuster van eiseres, tweede getuige van het tegenverhoor, verklaart dat verweerder «praktisch altijd ziek» was, maar dat de vijfde getuige van het tegenverhoor, die geen familielid van de partijen is, bevestigt dat verweerder «hard gewerkt» heeft en «regelmatig op zijn werk is geweest tot op het ogenblik dat hij sukkelde met zijn rug» ;

Overwegende dat uit deze context blijkt dat de bewoordingen van de verklaring van de getuigen P.A., luidens welke verweerder «praktisch altijd ziek» was, door de rechters in pejoratieve zin werden opgevat, dit is in de betekenis dat zijn ziekte ingebeeld was ;

Overwegende dat, al zegt het arrest dat «slechts één getuige» van het tegenverhoor van ingebeelde ziekten spreekt, het niettemin de verklaring van voormelde getuige P.A. in

haar werkelijke betekenis in aanmerking neemt en ze, op grond van een ander getuigenis, verwierpt ;

Dat het middel, dat op een onjuiste uitlegging van het arrest steunt, feitelijke grondslag mist ;

Wat het tweede onderdeel betreft :

Overwegende dat het arrest vaststelt dat de feiten onder de nummers 2 en 3, welke verweerder mocht bewijzen op grond van het tussenvonniss, bewezen zijn, met name dat, na de collocatie van verweerder wegens zenuwoverspanning, eiseres elk contact met hem volledig weigerde en dat, toen hij volledig was genezen, zij elk verzoek van de sociale assistent om het echtelijk leven voort te zetten van de hand heeft gewezen en verweerder volledig heeft genegeerd ;

Overwegende dat het arrest daarna het verweer van eiseres beantwoordt niet alleen door de in het antwoord op het eerste onderdeel aangehaalde consideransen, maar bovendien door te verklaren dat uit niets blijkt dat de ziekten van verweerder tot gedragingen of uitlatingen van verweerder, die voor eiseres beledigend waren, hebben geleid, dat de last, die eiseres ten gevolge van de ziekten van verweerder heeft gehad, alleen verband blijkt te houden met haar huwelijksverplichting van bijstand waaraan zij blijkbaar grof is te kort gekomen, dat de negatieve en afwijzende houding van eiseres tegenover verweerder op het einde van iedere collocatie, haar reactie na afloop van de collocatie te S. en haar onwil om verweerder, na de collocatie te S.N., onderkomen te verschaffen, althans kunnen worden verschoond door de moeilijkheden die verweerder haar zou hebben berokkend, en ten slotte dat andere moeilijkheden dan de last die de verzorging van een zieke meebrengt niet zijn bewezen ;

Overwegende dat het arrest, op grond van voormelde vaststellingen en beschouwingen, zijn beslissing, luidens welke de houding en gedragingen van eiseres grove beledigingen zijn in de zin van artikel 231 van het Burgerlijk Wetboek, wettelijk verantwoordt en regelmatig motiveert ;

Dat het onderdeel niet kan worden aangenomen ;

(...)

HOF VAN CASSATIE

3e KAMER — 13 MAART 1978

Voorzitter : de h. Gerniers

Raadsheer-rapporteur : de h. Janssens

Advocaat-generaal : de h. Lenaerts

Advocaten : mrs. Bayart en De Bruyn

Bevoegdheid—Arbeidsrechtbank—Vorderingen betreffende de vergoeding van schade voortkomende uit arbeidsongevallen.

Hoewel art. 579, 1° Ger. W. geen uitdrukkelijk gewag maakt van de arbeidsongevallenwetgeving, blijkt uit de wordingsgeschiedenis van genoemd artikel dat deze bepaling niettemin uitsluitend doelt op de vergoedingen die krachtens die wetgeving verschuldigd zijn.

De vorderingen die steunen op een verzekeringsovereenkomst die de toekenning van bijkomende vergoedingen beoogt, vallen niet onder deze bepaling.

N.V. D. t/ Van W. e.a.

Gelet op het bestreden arrest, op 16 september 1976 door het Arbeidshof te Gent gewezen ;

Over het middel afgeleid uit de schending van de artikelen 1319, 1320 van het Burgerlijk Wetboek, 565, inzonderheid 2°, 566, 579, inzonderheid 1°, van het Gerechtelijk Wetboek en 39 van de Arbeidsongevallenwet van 10 april 1971, (...)

Overwegende dat, luidens artikel 579, 1°, van het Gerechtelijk Wetboek, de arbeidsrechtbank kennis neemt van «de vorderingen betreffende de vergoeding van schade voortkomende uit arbeidsongevallen» ;

Overwegende dat het arrest oordeelt «dat, nu de tekst van de wet de bevoegdheid niet beperkt tot de vorderingen betreffende de schade voortkomende uit de arbeidsongevallenwet, doch algemeen gesteld is, het zonder belang is of deze schade verschuldigd is krachtens de wet en/of krachtens bijkomende contractuele verplichtingen» ;

Dat uit de wordingsgeschiedenis van genoemd artikel 579, 1°, echter blijkt dat, hoewel de tekst geen uitdrukkelijk gewag maakt van de arbeidsongevallenwetgeving, deze bepaling niettemin uitsluitend doelt op de vergoedingen die krachtens die wetgeving verschuldigd zijn ; dat de vorderingen die steunen op een verzekeringsovereenkomst welke de toekenning van bijkomende vergoedingen beoogt, niet onder deze bepaling vallen ;

Dat het arrest derhalve het genoemde artikel 579, 1°, schendt door te beslissen dat de arbeidsrechtbank krachtens deze bepaling kennis neemt van de vorderingen betreffende de vergoeding van schade uit arbeidsongevallen, ongeacht of deze vergoeding verschuldigd is krachtens de arbeidsongevallenwetgeving of krachtens bijkomende contractuele verplichtingen ;

Overwegende dat het arrest voorts beslist dat, «moest er sprake zijn van twee samenhangende vorderingen», de arbeidsrechtbank met toepassing van hetzelfde artikel 579, 1°, «voor beide ratione materiae bevoegd zou zijn» ;

Overwegende dat, ingevolge artikel 566 van het Gerechtelijk Wetboek, verschillende vorderingen of verschillende punten van een vordering tussen twee of meer partijen, welke, afzonderlijk ingesteld, voor verschillende rechtbanken zouden moeten worden gebracht, toch, indien zij samenhangend zijn, voor dezelfde rechtbank kunnen worden samengevoegd met inachtneming van de voorrang bepaald in artikel 565, 2° tot 5°, van het Gerechtelijk Wetboek ;

Overwegende dat een onderneming van verzekeringen met premïen als daad van koophandel wordt aangemerkt in artikel 2 van het Wetboek van Koophandel ; dat eiseres een verzekeringsmaatschappij is en derhalve handelaar ; dat krachtens artikel 573, laatste lid, van het Gerechtelijk Wetboek, een geschil, dat betrekking heeft op een handeling die de wet als daad van koophandel aanmerkt en dat niet onder de algemene bevoegdheid van de vrederechter valt, eveneens voor de rechtbank van koophandel kan worden gebracht, hoewel de oorspronkelijke eiser niet de hoedanigheid van handelaar heeft ;

Dat artikel 565, 3°, aan de arbeidsrechtbank voorrang verleent boven de rechtbank van koophandel ;

Overwegende dat uit deze bepalingen volgt dat, indien de verweerders hun samenhangende vorderingen voor één rechtbank wilden brengen, zij hun vordering konden instellen voor de arbeidsrechtbank, zoals zij gedaan hebben ;

Dat het arbeidshof derhalve wettelijk kan beslissen dat de arbeidsrechtbank, bij toepassing van de bepalingen betreffende de samenhangende vorderingen, bevoegd was om ook

kennis te nemen van de door de verweerders ingestelde vordering betreffende de vergoeding verschuldigd krachtens bijkomende contractuele verplichtingen ;

Overwegende dat het arrest deze beslissing weliswaar baseert op een verkeerde interpretatie en toepassing van artikel 579, 1°, van het Gerechtelijk Wetboek ; dat deze beslissing niettemin wettig verantwoord is ;

Dat het middel derhalve niet tot cassatie kan leiden en dientengevolge bij gebrek aan belang niet ontvankelijk is ;

Om die redenen,

Verwerpt de voorziening ;

Veroordeelt eiseres in de kosten.

NOOT—Zie het bestreden arrest : Arbh. Gent, 16 september 1976, R. W., 1976-77, 2472 ; vgl. Arbrb. Luik, 24 mei 1972, J. Liège, 1972-73, 142.

Wellicht waren de bewoordingen van het arrest van het Hof van Cassatie van 5 juni 1974 (R. W., 1974-75, 528, met noot ; Arr. Cass., 1974, 1100) misleidend : «Overwegende dat artikel 579 Ger. W. in algemene bewoordingen opgesteld is ; dat het van toepassing is op alles wat betrekking heeft op de vergoeding van schade voortkomend uit arbeidsongevallen».

J.L.

HOF VAN CASSATIE

1e KAMER — 9 FEBRUARI 1978

Voorzitter : de h. Trousse

Raadsheer-rapporteur : de h. Closon

Advocaat-generaal : de h. Charles

Advocaten : mrs. Kirkpatrick en Simont

Akte van hoger beroep—Verplichte vermeldingen—Termijn voor de verschijning—Minimumtermijn van acht dagen gerekend overeenkomstig de artt. 52 en 53 Ger. W.

De termijn voor de verschijning die, volgens art. 1057, 7°, Ger. W., in de akte van hoger beroep moet worden vermeld en die, krachtens de artikelen 707 en 1042 van dit wetboek, minimum acht dagen bedraagt, is een termijn gedurende welke geen verstek kan worden gevorderd tegen de geïntimeerde aan wie die termijn wordt toegekend om ter griffie zijn verklaring van verschijning te doen.

Krachtens de artikelen 52 en 53 van ditzelfde wetboek wordt die minimumtermijn gerekend vanaf de dag na die van de akte van hoger beroep en eindigt, in de regel, bij het verstrijken van de achtste dag.

O. t/ N.V. D.

Gelet op het bestreden arrest, op 2 december 1976 door het Hof van Beroep te Brussel gewezen ;

Over het tweede middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 52, 53, 702, inzonderheid 5°, 707, 708, 709, 710, 861, 862, inzonderheid § 1, 1°, en § 2, 1042 en 1057, inzonderheid 7°, van het Gerechtelijk Wetboek,

doordat het arrest de akte van hoger beroep van verweerster geldig verklaart waarin vermeld staat «dat geïntimeerde (thans eiseres) haar verklaring van verschijning moet doen optekenen binnen de wettelijke termijn, dit is acht

dagen», op grond dat die akte van hoger beroep «de bij artikel 1057 van het Gerechtelijk Wetboek voorgeschreven vermeldingen bevat»,

terwijl de termijn voor de verschijning die, volgens artikel 1057, 7°, van het Gerechtelijk Wetboek, op straffe van nietigheid in de akte van hoger beroep moet worden vermeld, dat is, ingevolge artikel 1042, de bij artikel 707 van hetzelfde wetboek vastgestelde termijn van acht dagen, een minimum wachttermijn is om de rechten van de verdediging te waarborgen; hieruit volgt dat de akte van hoger beroep, in de in artikel 1063 van het Gerechtelijk Wetboek genoemde gevallen waarin ze de dag van verschijning moet vermelden, nietig is als de erin vermelde datum van verschijning de achtste dag is na die van de betekening van de akte van hoger beroep; de akte van hoger beroep, in de gevallen waarin ze, zoals ten deze, enkel de termijn voor de verschijning moet vermelden, eveneens nietig is als ze de geïntimeerde verplicht te verschijnen «binnen de termijn van acht dagen», hetgeen betekent uiterlijk de achtste dag na die van de betekening van de akte van hoger beroep; in die laatste gevallen, de akte van hoger beroep dus noodzakelijk moet vermelden dat de geïntimeerde moet verschijnen na het verstrijken van die termijn van acht dagen; alleen door die formulering de geïntimeerde kan weten dat hij na het verstrijken van de termijn van acht dagen nog geldig zijn verklaring van verschijning kan doen; de termijn voor de verschijning krachtens artikel 1057 op straffe van nietigheid juist moet worden vermeld in de akte van hoger beroep en die nietigheid, ingevolge artikel 862 van hetzelfde wetboek, zelfs ambtshalve door de rechter moet worden uitgesproken, waaruit volgt dat het arrest, door de akte van hoger beroep van verweerster geldig te verklaren, alle in het middel vermelde bepalingen schendt:

Overwegende dat verweerster bij verzoekschrift hoger beroep heeft ingesteld met vermelding van de plaats waar geïntimeerde (thans eiseres) haar verklaring van verschijning moest doen optekenen «binnen de wettelijke termijn, dit is acht dagen»;

Overwegende dat de termijn voor de verschijning die, volgens artikel 1057, 7°, van het Gerechtelijk Wetboek, in de akte van hoger beroep moet worden vermeld en die, krachtens de artikelen 707 en 1042 van dit wetboek, minimum acht dagen bedraagt, een termijn is gedurende welke geen verstek kan worden gevorderd tegen de geïntimeerde aan wie die termijn wordt toegekend om ter griffie zijn verklaring van verschijning te doen;

Overwegende dat, krachtens de artikelen 52 en 53 van ditzelfde wetboek, die minimumtermijn wordt gerekend vanaf de dag na die van de akte van hoger beroep en, in de regel, eindigt bij het verstrijken van de achtste dag;

Overwegende dat het arrest, door vast te stellen dat, ten deze, de minimumtermijn van acht dagen in acht genomen werd en dat het verzoekschrift van hoger beroep de bij artikel 1057 van het Gerechtelijk Wetboek voorgeschreven vermeldingen bevat, een juiste toepassing geeft aan de wet;

Dat het middel naar recht faalt;

Over het *eerste middel*, afgeleid uit de schending van de artikelen 1319, 1320 en 1322 van het Burgerlijk Wetboek,

doordat het arrest de akte van hoger beroep van verweerster geldig verklaart waarin vermeld staat «dat geïntimeerde haar verklaring van verschijning moet doen optekenen binnen de wettelijke termijn, dit is acht dagen», met name op grond dat de vermelding «binnen de wettelijke

termijn, dit is acht dagen» zich houdt aan «de minimumtermijn van acht dagen»,

terwijl volgens de klare en duidelijke bewoordingen van de akte van hoger beroep van verweerster geïntimeerde (thans eiseres) verplicht was te verschijnen binnen een termijn van acht dagen, dat wil zeggen uiterlijk de achtste dag na de betekening van de akte van hoger beroep; volgens de klare en duidelijke bewoordingen van die akte van hoger beroep dus een termijn van ten hoogste acht dagen aan geïntimeerde (thans eiseres) werd gegeven om haar verklaring van verschijning voor het hof van beroep te doen, waaruit volgt dat het arrest aan de akte van hoger beroep van verweerster een draagwijdte toekent die onverenigbaar is met de bewoordingen ervan en de bewijskracht van die akte van hoger beroep miskent:

Over het middel van niet-ontvankelijkheid door verweerster tegen het middel opgeworpen en hieruit afgeleid dat het middel bij gebrek aan belang niet ontvankelijk is;

Overwegende dat uit het antwoord op het tweede middel blijkt dat het arrest wettelijk beslist dat verweerster niet verplicht was eiseres een termijn van meer dan acht dagen toe te kennen om ter griffie van het hof van beroep haar verklaring van verschijning te doen;

Dat het middel derhalve bij gebrek aan belang niet ontvankelijk is;

Om die redenen,

Verwerpt de voorziening;

Veroordeelt eiseres in de kosten.

NOOT—De termijn voor verschijning

1. De termijn voor verschijning, waarvan sprake is in art. 1057, 7°, Ger. W., bedraagt acht dagen en is een minimumtermijn (Cass., 8 februari 1974, R.W., 1973-74, 2264, met noot, Arr. Cass., 1974, 619, met noot; Cass., 11 april 1975, Arr. Cass., 1975, 879, R.W., 1975-76, 252; Cass., 9 mei 1975, R.W., 1975-76, 353, Arr. Cass., 1975, 984; Hof Brussel, 21 januari 1972, R.W., 1971-72, 1149, met noot; Hof Brussel, 19 oktober 1972, Pas., 1973, II, 31; Hof Brussel, 8 februari 1973, Pas., 1973, II, 96; Hof Brussel, 25 oktober 1974, R.W., 1975-76, 1376; Hof Luik, 13 februari 1974, Pas., 1974, II, 115, J.T., 1974, 399; vgl. Hof Brussel, 22 april 1976, R.W., 1977-78, 1782).

2. Deze termijn wordt berekend overeenkomstig de artt. 52 en 53 Ger. W. Het Hof van Cassatie bevestigt dat deze *wachttermijn* begint te lopen vanaf de dag na die van de akte van hoger beroep en dat de achtste dag in de termijn begrepen is: de termijn eindigt slechts bij het verstrijken van de achtste dag (vgl. Cass., 20 juni 1974, R.W., 1974-75, 255, Arr. Cass., 1974, 1161; zie «Délai de citation», J. Liège, 1974-75, 153; P. ROUARD, *Traité élémentaire de droit judiciaire privé*, II, p. 390, nrs. 465 e.v.).

3. Gedurende de termijn voor de verschijning kan geen verstek gevorderd worden tegen de verweerder in hoger beroep. Hij moet de gelegenheid krijgen ter griffie zijn verklaring van verschijning te doen.

Bovendien moet erop gewezen worden dat een arrest bij verstek slechts zal kunnen worden verleend na het verkrijgen van een rechtsdag, die slechts toegestaan wordt na het verstrijken, niet alleen van de termijn van acht dagen, maar eveneens van de tijd die noodzakelijk is om de voorgeschreven formaliteiten na te leven (artt. 730, 58 lid, en 803, Ger. W.) (A. LE PAIGE, *Rechtsmiddelen*, p. 88, nr. 88ter; vgl. Hof Brussel, 25 oktober 1974, R.W., 1975-76, 1376).

Jean Laenens

Assistent

Universiteit Antwerpen (U.I.A.)

HOF VAN CASSATIE

1e KAMER — 12 MEI 1978

Voorzitter-rapporteur : de h. de Vreese

Advocaat-generaal : de h. Krings

Advocaten : mrs. Simont en Bützler

Voorrechten—Kosten tot behoud van de zaak—Begrip—Bewijs.

De vaststelling dat bepaalde prestaties m.b.t. voertuigen geschikt en nuttig waren voor het doelmatig benutten, en met name voor het rijklaar houden van het rollend materieel, ontslaat de rechter niet van de verplichting na te gaan of bewezen is dat, zonder de uitvoering van die prestaties, het rollend materieel niet meer geschikt zou zijn voor het gebruik waartoe het bestemd was.

N.V. B. t/ mrs. Vanlerberghe
en Van Eygen q.q.

Gelet op het bestreden arrest, op 23 december 1976 door het Hof van Beroep te Gent gewezen ;

Over de beide middelen samen, het *eerste*, afgeleid uit de schending van de artikelen 20, 4°, van de Hypotheekwet van 16 december 1851, dat in het Burgerlijk Wetboek titel XVIII van boek III vervangt, en 97 van de Grondwet,

doordat het arrest vaststelt dat de «schuldvordering oorzaak vindt in de leveringen van banden en werken aan banden en wielen van motorvoertuigen van de gefailleerde» en dat «de litigieuze leveringen en werken verantwoord zijn voor het doelmatig benutten van het rollend materieel in de exploitatie van de vervoeronderneming» en het arrest derhalve vaststelt dat dergelijke leveringen en werken dienden om het rollend materieel van de vervoeronderneming rijklaar te houden ten einde zijn nuttigheidsfunctie te kunnen vervullen ;

terwijl het arrest aldus niet wettig kon beslissen dat niet bewezen was dat, zonder de litigieuze leveringen en werken, bepaalde voertuigen niet meer geschikt waren voor het gebruik waartoe ze bestemd waren en derhalve niet wettelijk gerechtvaardigd is en schending inhoudt van artikel 20, 4°, van de Hypotheekwet :

het *tweede*, afgeleid uit de schending van artikel 97 van de Grondwet,

doordat het arrest om te besluiten tot de ongegrondheid van het hoger beroep en derhalve tot het niet opnemen van de schuldvordering in het bevoorrecht passief van het faillissement, stoelt op de enige overweging dat «zo de litigieuze leveringen en werken verantwoord zijn voor het doelmatig benutten van het rollend materieel in de exploitatie van de vervoeronderneming, het nochtans niet bewezen is dat, zonder hun uitvoering, bepaalde voertuigen geheel of gedeeltelijk tenietgegaan zouden zijn of tenminste niet meer geschikt zouden zijn voor het gebruik waartoe zij waren bestemd»,

terwijl, eerste onderdeel, de juiste betekenis van de term «doelmatig», die het werkwoord «benutten» kwalificeert, duidt op het benutten van het materieel op een wijze «geschikt voor het doel waartoe het materieel is gemaakt», zodat het arrest, door enerzijds uitdrukkelijk aan te nemen dat «de litigieuze leveringen en werken verantwoord zijn voor het doelmatig benutten van het rollend materieel in de exploitatie van de vervoeronderneming» doch anderzijds te stellen dat

«niet bewezen is dat, zonder hun uitvoering, bepaalde voertuigen niet meer geschikt (zouden zijn) voor het gebruik waartoe ze bestemd waren», gegrond is op een met de logica onverenigbare redenering en op een tegenstrijdige of tenminste dubbelzinnige motivering en aldus niet beantwoordt aan de in artikel 97 van de Grondwet vervatte motiveringsplicht (schending van artikel 97 van de Grondwet),

tweede onderdeel, het arrest aldus niet antwoordt op het door eiseres in haar gemotiveerde akte van hoger beroep ingeroepen middel, luidend als volgt : «Evenmin maakt de rechter onderscheid tussen kosten voor behoud (zodat de zaak kan werken) en kosten van de werking. De eerste rechter stelt dat het leveren van stro, olie, benzine, enzovoort in de visie van appellante (thans eiseres) eveneens bevoorrecht zijn. Dit is niet waar, aangezien dit kosten van de werking zelf betreft, wat onderscheiden is van kosten voor het behoud, die als doel hebben het mogelijk te maken dat de zaak kan werken. De vordering van appellante dient wel degelijk als bevoorrecht te worden beschouwd. Uit het voorgaande bleek reeds dat het leveren en uitvoeren van werken aan banden te vergelijken is met de leveringen en werken van een hoefsmid. Terecht is er dan ook sprake van een voorrecht aangezien de werken en de leveringen noodzakelijk waren, daar de wagens anders niet eens verder konden rijden. Een wagen zonder banden kan niet verder rijden, terwijl een wagen met versleten banden niet verder mag rijden. Dit is hetzelfde indien er een breuk is aan de wielen. Het betreft dan ook noodzakelijke leveringen en werken. Zonder deze leveringen en werken, zouden de wagens zeker hebben opgehouden hun nuttigheidsfunctie te vervullen, aangezien zij dan niet meer konden rijden», zodat het arrest niet regelmatig is gemotiveerd (schending van artikel 97 van de Grondwet) :

Overwegende dat de kosten tot behoud van de zaak, in de zin van artikel 20, 4°, van de Hypotheekwet van 16 december 1851, alle uitgaven zijn zonder welke de zaak geheel of gedeeltelijk zou zijn tenietgegaan of ten minste niet meer geschikt zou zijn voor het gebruik waarvoor zij bestemd is ;

Overwegende dat de rechter conform deze regel, ten deze diende na te gaan of de kwestieuze leveringen en werken noodzakelijk waren om de voertuigen rijklaar te houden ;

Overwegende dat het arrest, door vast te stellen dat de levering en werken «verantwoord zijn voor» het doelmatig benutten van het rollend materieel, in de context bedoelt dat deze leveringen en werken voor dit doelmatig benutten, en met name voor het rijklaar houden van het rollend materieel, geschikt en nuttig waren ;

Dat deze vaststelling de rechters niet ontsloeg van de verplichtingen na te gaan of het bewezen was dat, zonder de uitvoering van deze leveringen en werken, het rollend materieel niet meer geschikt zou zijn voor het gebruik waartoe het bestemd was ;

Overwegende dat het geenszins tegenstrijdig of dubbelzinnig is enerzijds vast te stellen dat bepaalde leveringen en werken geschikt en nuttig zijn om het rollend materieel rijklaar te houden, en anderzijds te beslissen dat het nochtans niet bewezen is dat, zonder de uitvoering van deze leveringen en werken, het rollend materieel niet meer geschikt zou zijn voor het gebruik waarvoor het bestemd was ;

Overwegende dat, door te oordelen dat de kwestieuze leveringen en werken verantwoord zijn voor het doelmatig benutten van het rollend materieel, het arrest te kennen geeft dat het niet gaat om werkings- of onderhoudskosten, maar om kosten die strekken tot behoud van de zaak, met name

haar geschiktheid om te kunnen werken ;

Dat het arrest zodoende het in de conclusie van eiser bedoelde onderscheid maakt ;

Overwegende dat het arrest, door te oordelen dat nochtans niet bewezen is dat, zonder de uitvoering van de leveringen en werken, de voertuigen niet meer geschikt zouden zijn voor het gebruik waarvoor ze bestemd waren, de conclusie beantwoordt luidens welke deze leveringen en werken noodzakelijk waren opdat de voertuigen zouden kunnen en mogen rijden ;

Dat geen van beide middelen kan worden aangenomen ;

Om die redenen,

Verwerpt de voorziening ;

Veroordeelt eiseres in de kosten.

HOF VAN BEROEP TE BRUSSEL

K.I. — 29 SEPTEMBER 1978

Voorzitter : de h. Caron

Raadsheren : de hh. Lox en Verdoodt

Substituut-procureur-generaal : de h. Du Jardin

Advocaat : mr. Dr. Raeymaecker

Voorlopige hechtenis—Bevel tot aanhouding—Vermelding van de datum der feiten—Aanvulling van de gegevens van het bevel tot aanhouding.

Geen enkele wettelijke bepaling schrijft voor dat een nauwkeurige opgave van de feiten in het aanhoudingsbevel opgenomen moet worden. Geen aanwijzing van plaats, tijd of andere omstandigheden wordt vereist. De verdachte werd voldoende over het geheel van de telastlegging ingelicht bij zijn verhoor door de onderzoeksrechter, zodat de vermelding van de datum in het bevel tot aanhouding als aanwijzend dient te worden beschouwd.

Indien de verjaring van de ten laste gelegde feiten voor de onderzoeksgerechten opgeworpen wordt, dient de bestaande aanduiding van de datum aangevuld te worden met alle nuttige gegevens die in het eerste verhoor voorkomen.

U.

Overwegende dat het hoger beroep van de procureur des Konings te Leuven, regelmatig is naar vorm en termijn ;

Overwegende dat de aangevochten beschikking van de raadkamer van de Rechtbank van Eerste Aanleg te Leuven ten onrechte de verjaring van de openbare vordering afleidt uit de vermeldingen van het bevel tot aanhouding ;

Overwegende dat de vordering van het openbaar ministerie van 26 juni 1978 tot het instellen van het onderzoek tegen verdachte de omkoping van ambtenaren ten laste legt ;

— dat het onderhoor van de onderzoeksrechter de ten laste gelegde feiten preciseerde ; dat deze feiten niet beperkt blijven tot het enkel feit dat gepleegd zou zijn op 20 februari 1974, maar over een geheel van feiten dat zich uitstrekt zonder onderbreking over meer dan drie jaar tot in januari 1978 ;

— dat het bevel tot aanhouding uitdrukkelijk verwijst naar de eerste ondervraging van verdachte door de onder-

zoeksrechter, op 12 september 1978 en de ernstige aanwijzingen van schuld aanhaalt op grond van de artikelen 246 en 247 van het Strafwetboek ;

Overwegende dat geen enkele wettelijke beperking oplegt een nauwkeurige opgave van de feiten in het aanhoudingsbevel op te nemen ; dat namelijk geen aanwijzing van plaats, tijd of andere omstandigheden wordt vereist (Cass., 15 februari 1897, *Pas.*, I, 96) ; dat verdachte voldoende over het geheel van de telastlegging werd ingelicht gedurende zijn onderhoor door de onderzoeksrechter, zodat de vermelding van slechts één datum in het aanhoudingsmandaat als aanwijzend dient te worden beschouwd ; dat indien eventueel de verjaring van de ten laste gelegde feiten wordt opgeworpen, de bestaande aanduiding moet worden aangevuld met alle nuttige elementen die uit het eerste onderhoor spruiten (stuk 45) ;

Overwegende dat verder uit de elementen van het dossier voorkomt dat C., op aandringen van U., de maatschappelijke zetel van de P.V.B.A. G. overgeplaatst heeft naar Leuven, Parkstraat : « omdat U. mij had gezegd dat hij also gemakkelijker zou kunnen tussenkomen bij de diensten der belastingen te Leuven, alwaar hij deurwaarder der belastingen was, in verband met boeten en belastingen die waren opgelegd aan voornoemde P.V.B.A.'s » (stuk 32-5) ; dat C., bij verder onderhoor, meent dat hij 1.000 frank per maand betaald heeft om bij verdachte, een fictief adres te krijgen in 1976 (stuk 41) ;

Overwegende dat deze elementen samen met de overige reeds ingewonnen indicïën, een ernstige en voldoende bezwaar uitmaken betreffende de ten laste gelegde feiten, die het verder onderzoek noodzakelijk maken, met doel namelijk te bepalen in hoeverre verdachte, als deurwaarder van de belastingen, in de uitoefening van zijn bediening, een onrechtmatige handeling verricht heeft, of zich onthouden heeft een handeling te stellen die tot zijn ambtspllichten behoort, al was hij, op een bepaald ogenblik gedelegeerd in een ministerieel departement, zulks in overtreding met de artikelen 246 en 247 van het Strafwetboek ;

Overwegende dat er ernstige en uitzonderlijke omstandigheden voorhanden zijn die de openbare veiligheid raken en de handhaving van de voorlopige hechtenis eisen, ingevolge de gegevens eigen aan de zaak en aan de persoonlijkheid van verdachte daar enerzijds de feiten van omkoping gesteld door een ambtenaar een rechtstreekse aantasting van de openbare orde uitmaken en de openbare veiligheid in groot gevaar brengen, en anderzijds terecht kan worden geveesd dat de verdachte de goede gang van het verder onderzoek zal dwarsbomen door zijn optreden bij de ter zake betrokken personen, die hij vroeger reeds misleidde met een beweerd krediet bij hoge relaties en met hoopvolle beloften ;

Het Hof,

Rechtdoende op tegenspraak ;

Ontvangt het hoger beroep, verklaart het gegrond ;

Doet de bestreden beschikking, teniet en er, eenparig, recht op doende ;

Stelt vast dat de ten laste gelegde feiten van omkoping van ambtenaren waarvan U. verdacht wordt niet verjaard zijn, daar zij te Leuven plaatshadden tussen 1 december 1973 en 1 januari 1978, de feiten de opeenvolgende en ononderbroken uiting zijnde van één zelfde misdadig opzet, onder meer in februari 1974 en in de loop van de jaren 1975, 1976 en 1977 ;

Bevestigt het bevel tot aanhouding om de hierboven omschreven redenen.

NOOT—Over de pleegvormen inzake het bevel tot aanhouding

1. Luidens artikel 96 Sv. moet het bevel tot aanhouding «de opgave van het feit waarvoor het wordt verleend, met vermelding van de wet die bepaalt dat het feit een misdaad of een wanbedrijf is» bevatten.

Het verzuim van de vormen die voorgeschreven zijn voor de bevelen tot aanhouding wordt, overeenkomstig artikel 112 Sv., altijd gestraft met geldboete van ten minste vijftig frank ten laste van de griffier en, indien de zaak het meebrengt, met vermaning van de onderzoeksrechter en van de procureur des Konings, zelfs, indien daartoe grond bestaat, met het instellen tegen hen van verhaal op de rechter.

Met deze tuchtrechtelijke maatregelen is echter de onregelmatigheid van het bevelschrift nog niet hersteld, en indien uitgemaakt is dat het verzuim de rechten van de verdediging krenkt, zal de nietigheid van het bevel tot aanhouding kunnen worden opgeworpen voor de raadkamer of voor de kamer van inbeschuldigingstelling (anders: G. BELTJENS, *Le code d'instruction criminelle belge*, art. 112, nr. 1; R.P.D.B., tw. «Détention préventive», nr. 66).

2. In de praktijk blijft «de opgave van het feit» beperkt tot de aanduiding van het ten laste gelegde misdrijf. Het Hof van Cassatie heeft trouwens beslist dat geen enkele wettelijke voorschrift dat het bevel tot aanhouding in bijzonderheden de feiten van de tenlastelegging vermeldt, met aanduiding van de datum, de plaats of andere omstandigheden die de feiten nader zouden kunnen bepalen, maar die soms bij de aanvang van een gerechtelijk onderzoek onmogelijk kunnen worden aangehaald (Cass., 15 februari 1897, *Pas.*, 1897, I, 96).

Hiermee bevestigde het Hof de Franse rechtspraak waarbij geoordeeld werd dat de vermelding van het misdrijf en van de overtreden wetsbepalingen voldoende beantwoordt aan de voorschriften van artikel 96 Sv. (Cass. fr., 19 nivôse jaar VII; Cass. fr., 26 vendémiaire jaar IX; Cass. fr., 5 september 1817, *Journ. Palais*, XIV, 464; DALLOZ, *Répertoire*, tw. «Instruction criminelle», nr. 655).

Deze interpretatie van artikel 96 Sv. behoort sedertdien tot de vaststaande rechtspraak (Cass., 23 september 1942, *Arr. Cass.*, 1942, 104; Cass., 11 april 1960, *Arr. Cass.*, 1960, 746).

3. De rechtsleer heeft zich met deze zienswijze verenigd, zowel in Frankrijk (J.M. LEGRAVEREND, *Traité de législation criminelle en France*, 3e ed., I, p. 334; J. RAUTER, *Traité théorique et pratique du droit criminel*, éd. belge, p. 405, nr. 699; F. HÉLIE, *Traité de l'instruction criminelle*, éd. belge, II, pp. 433-435, nrs. 2674-2677; F. HÉLIE, *Pratique criminelle des cours et tribunaux*, 2e ed., I, p. 113, nr. 209; J. MANGIN, *De l'instruction écrite et du règlement de la compétence*, I, pp. 234-243, nrs. 138-139; J.F.C. CARNOT, *De l'instruction criminelle*, 3e éd. belge, II, pp. 28-32; J.A. ROGRON, *Code d'instruction criminelle*, éd. belge, artt. 95-96, pp. 44-45; CL. BOURGUIGNON-DUMOLARD, *Manuel d'instruction criminelle*, 3e éd., artt. 95-96; CL. BOURGUIGNON-DUMOLARD, *Jurisprudence des codes criminels*, I, pp. 225), als in België (G. BELTJENS, o.c., art. 96, nr. 7; A. BRAAS, *Précis de procédure pénale*, 3e éd., I, p. 439, nr. 529; A. MARÉCHAL, «Les mandats, la détention préventive, la liberté individuelle», *Novelles, Procédure pénale*, nr. 64; R. DECLERCQ, «Actuele problemen inzake voorlopige hechtenis», R.W., 1974-75, 271).

4. Ook al worden de bepalingen van de artt. 95 en 96 Sv. op soepele wijze geïnterpreteerd, toch zijn ze van dwingende aard (cf. J. HOFFLER, *Traité de l'instruction préparatoire en matière pénale*, p. 139; A. MARÉCHAL, o.c., n° 66).

Het gaat om een beslissing over de vrijheid van de persoon en de regelmatigheid van het bevel tot aanhouding moet blijken uit de vermeldingen van de rechterlijke akte (Cass. fr., 5 september 1817, *Journ. Palais*, XIV, 464; A. BRAAS, o.c., I, p. 439, nr. 529).

Zo blijkt de opgave van het misdrijf, zonder aanduiding van de overtreden wetsartikelen, niet te beantwoorden aan de voorschriften van art. 96 Sv. en dit verzuim kan zelfs de rechten van de verdediging in het gedrang brengen.

5. Hoewel het bevel tot aanhouding geen melding hoeft te maken van de datum der ten laste gelegde feiten, is het onderzoeksgerecht toch gehouden de datum der feiten die aanleiding geven tot de voorlopige hechtenis in zijn beslissing te preciseren wanneer er aan-

gaande deze datum een betwisting rijst die de ontvankelijkheid van de strafvordering betreft (Cass., 23 september 1942, *Arr. Cass.*, 1942, 104).

Ten deze werd beslist dat uit de vermeldingen van het bevel tot aanhouding niet zonder meer de verjaring van de feiten waarvoor het werd verleend kan worden afgeleid: bij gebrek aan conclusie was de vermelding van de datum der feiten zoniet overbodig dan toch louter indicatief.

6. Op het eerste gezicht zou men geneigd zijn te poneren dat de voorzitter van de raadkamer die de verjaring van de strafvordering wenste te onderzoeken, dan maar het gerechtelijk dossier had moeten raadplegen alvorens zich over de regelmatigheid van de procedure uit te laten.

Maar dan wordt voorbijgegaan aan de omstandigheid dat het hier ging om een bevestiging van het bevel tot aanhouding en dat het dossier dan niet ter inzage ligt (Ch. BOUGARD, «De la liberté individuelle», B.J., 1874, 1578-1583; Fr. DE LE COURT, «De la détention préventive», B.J., 1874, 1458-1459; L. LIMELETTE, «Détention préventive», B.J., 1874, 133-134; R.P.D.B., tw. «Détention préventive», nr. 81; Loi du 23 août 1919, Exposé des motifs, *Pasin.*, 1919, 355-356; A. MARÉCHAL, o.c., n° 157; H. BEKAERT, *La manifestation de la vérité dans le procès pénal*, pp. 325-326; C.J. VANHOUDT, *Strafvordering*, I, p. 196; R. DECLERCQ, *Strafvordering*, 3e druk, I, p. 131).

7. Men kan zich afvragen of de raadkamer — en eventueel in hoger beroep, de kamer van inbeschuldigingstelling — bij de bevestiging van het bevel tot aanhouding kennis mag nemen van het strafdossier: de rechtspleging verloopt op dat ogenblik volledig mondeling en het onderzoeksgerecht behandelt de zaak op verslag van de onderzoeksrechter of van de procureur-generaal (R.P.D.B., tw. «Détention préventive», nr. 82).

Ook al kan uit de parlementaire besprekingen van de wet van 20 april 1874 afgeleid worden dat de raadkamer niet louter op het verslag van de onderzoeksrechter mag steunen — die toen nog medebesliste over de bevestiging van het bevel tot aanhouding — maar zelf de regelmatigheid van de procedure moet nagaan (*Pasin.*, 1874, p. 131; conclusie van de eerste advocaat-generaal Terlinden bij Cass., 5 augustus 1910, *Pas.*, 1910, I, 413; zie nochtans: Verslag van de h. Jeunehomme namens de Commissie voor de Justitie, *Pasin.*, 1973, p. 252), toch lijkt het geen twijfel dat de rechten van de verdediging in de branding komen wanneer het openbaar ministerie het onderzoeksgerecht inzage geeft van het gerechtelijk dossier terwijl de verdediging geen kennis krijgt van de stukken waarop de bevestiging van het bevel tot aanhouding eventueel zal worden gebaseerd.

Ons rechtsgevoel is sedert 1874 wel wat verijnd en onze opvattingen over de rechten van de verdediging zijn geëvolueerd sedert vorige eeuw.

8. Bij nader inzien blijkt dat de raadkamer ter gelegenheid van de bevestiging van het bevel tot aanhouding zich het recht niet mag aanmatigen om uitspraak te doen over de verjaring van de strafvordering. Zij beoordeelt de redenen van de aanhouding, zij bevestigt het bevelschrift van de onderzoeksrechter of hervormt het (R. HAYOIT DE TERMICOURT, «De la loi sur la détention préventive», R.D.P., 1924, 304), maar ze kan bij die gelegenheid van ambtswege de regelmatigheid van de strafvordering niet onderzoeken (noot bij Hof Brussel, 29 november 1909, *Pas.*, 1910, II, 18; conclusie van de eerste advocaat-generaal TERLINDEN bij Cass., 5 augustus 1910, *Pas.*, 1910, I, 412).

Alleen de kamer van inbeschuldigingstelling is daartoe bevoegd op grond van artikel 235 Sv.

9. Bij de bevestiging van het bevel tot aanhouding, kan het probleem van de verjaring der feiten die aanleiding gaven tot de voorlopige hechtenis slechts tangenteel ter sprake komen en wanneer uit het debat zou blijken dat de strafvordering aangaande deze feiten inderdaad verjaard is of om andere redenen (bv. amnestie, gezag van gewijsde, strafuitsluitende verschoningsgronden e.d.) geen doorgang kan vinden, dan moet de raadkamer zich beperken tot de invrijheidstelling van de verdachte bij gebrek aan wettige redenen om de aanhouding te rechtvaardigen, zonder zich evenwel uit te spreken over het verval van de strafvordering.

A. Vandeplass

HOF VAN BEROEP TE GENT

1e KAMER — 5 OKTOBER 1978

Voorzitter : de h. De Groote

Raadsheren : de hh. De Smet en Dinneweth

Advocaten : mrs. Willekens en Van Haelst

1. Betekening en kennisgeving—In het buitenland—Verdrag van Den Haag van 15 november 1965—Betekening door een bevoegd ministerieel ambtenaar van het land van bestemming—2. Termijn—Verzet—Samenloop van de verlenging van de termijn wegens woonplaats van een partij in het buitenland en wegens gerechtelijke vakantie.

1. De bepalingen vervat in de artt. 2 tot en met 6 van het verdrag, waarbij onverlet gelaten wordt de bevoegdheid van afbreuk aan de bepaling vervat in artikel 10, littera b, van het verdrag, waarbij onverlet gelaten wordt de bevoegdheid van de gerechtsdeurwaarders, ambtenaren of andere bevoegde personen van de Staat van herkomst om rechtstreeks door de gerechtsdeurwaarders, ambtenaren of andere bevoegde personen van de Staat van bestemming, betekenis of kennisgeving van gerechtelijke stukken te doen verrichten. Uit niets blijkt dat België of Nederland zich tegen een dergelijke wijze van betekening verzetten.

2. Als ingevolge artikel 55, 1°, Ger. W. de termijn van verzet reeds verlengd werd met 15 dagen bij de berekening van de normale termijn, is er geen rechtsgrond voorhanden om bovendien nog een extra-termijn van 15 dagen toe te kennen, indien de termijn niet verstreken is binnen de gerechtelijke vakantie.

B.V. T. t/ T.

Retroacta

De door geïntimeerde, oorspronkelijke aanlegster, ingestelde vordering strekt in hoofdsom van 106.905 fr. met de vergoedende interesten, wegens verkoop en levering van textielgoederen, voorwerp van facturen nr. 172 van 29.11.76 groot 70.370 fr. en nr. 174 van 2.12.76, groot 36.535 fr.

Bij vonnis van 12 april 1977, bij verstek gewezen, heeft de eerste rechter de eis ingewilligd. Dit verstekvonnis werd aan appellante betekend op 26 juli 1977 bij akte van gerechtsdeurwaarder L. Tietman te Ede (Nederland). Bij beschikking van de President der Arrondissementsrechtbank te Arnhem van 8 augustus 1977 werd zelfs verlof tot tenuitvoerlegging van dit vonnis verleend.

Een proces-verbaal van vrijwillige verschijning op verzet tegen voornoemd vonnis, beiderzijds door partijen ondertekend, werd door appellante op 30 september 1977 ter griffie neergelegd, overeenkomstig art. 1047, 2e lid, Ger. W.

Nadat partijen werden gehoord in hun middelen en conclusies, heeft de eerste rechter wegens het ambtshalve opgeworpen middel van niet-toelaatbaarheid van het verzet, bij tussenvonnis van 7 maart 1978, de debatten heropend en de zaak naar de terechtzetting van 18 april 1978 verwezen.

Het bestreden vonnis heeft het verzet niet-ontvankelijk verklaard.

In rechte

Appellante acht zich gegriefd en roept twee verweermiddelen in, ten aanzien van deze beslissing :

1° De betekening van het verzervonnis in Nederland zou strijdig zijn met art. 40 Ger. W. en de eerste rechter zou geen rekening gehouden hebben met de nota van 3 november 1975 die de Nederlandse regering heeft neergelegd (Belgisch Staatsblad van 21 januari 1976).

2° De eerste rechter zou een verkeerde interpretatie hebben gegeven aan de artikelen 50 en 55, 1°, Ger. W. derwijze dat de verzetstermijn voor een buitenlands onderdaan korter zou zijn dan die van een Belg — wat flagrant in strijd zou zijn met art. 50 Ger. W.

Ad 1°

Er dient vooreerst opgemerkt te worden, dat hoewel art. 40 Ger. W. in een bepaalde wijze van betekening der gerechtelijke akten ten aanzien van buitenlandse onderdanen voorziet, deze procedure voorgeschreven wordt «onverminderd enige andere wijze van toezending overeengekomen tussen België en het land waar zij hun woon- of verblijfplaats hebben». Het Verdrag gesloten te Den Haag op 15.11.65, dat in België van kracht geworden is door de wet van 24 januari 1970 (Staatsblad van 9 februari 1971), houdt ten deze volgende bepalingen in :

— Art. 2 bepaalt dat elke Staat een centrale autoriteit aanwijst die, overeenkomstig de artt. 3 tot 6 van het verdrag gemachtigd wordt om de aanvragen tot betekening of kennisgeving in ontvangst te nemen of te doen.

De verklaring van de Nederlandse regering van 3.11.75, verschenen in het Belgisch Staatsblad van 21.1.76 — waarop appellante zinspeelt — preciseert hoofdzakelijk in dit verband dat de officier van justitie bij de Arrondissementsrechtbank te Den Haag voor de toepassing van voornoemd art. 2 van het verdrag als centrale autoriteit voor Nederland aangewezen wordt, en dat ook ter toepassing van art. 18 van het verdrag, de officier van justitie bij een andere arrondissementsrechtbank dan die van Den Haag tot deze procedure gemachtigd wordt.

— Er wordt verder bepaald dat de officier van justitie in het rechtsgebied waarvan de betekening of de kennisgeving wordt aangevraagd, aangewezen wordt als de autoriteit bevoegd om de langs consulaire weg ter betekening of kennisgeving toegezonden stukken, in ontvangst te nemen.

De bepalingen vervat in de artikelen 2 tot en met 6 van het voornoemd verdrag doen evenwel geen afbreuk aan de bepaling vervat in art. 10, littera b, van het verdrag, waarbij het vermogen wordt voorzien voor de ministeriële officieren of andere bevoegde personen van de Staat van herkomst, om te laten overgaan tot de betekening door een bevoegd ministerieel ambtenaar van de plaats van bestemming. Hoewel de mogelijkheid in het verdrag voorzien werd om zich tegen dergelijke wijze van betekening te verzetten, blijkt niet, dat zulks door België of Nederland is geschied.

Uit dit alles blijkt dat het verstekvonnis — dat op 26 juli 1977 aan appellante werd betekend sprekende met dhr. Van H., directeur der vennootschap —, geldende kracht heeft in België. In haar beroepsakte van 23 juni 1978 betwist appellante trouwens, niet dat het verstekvonnis haar betekend.

Ad 2°

Artikel 1048, eerste lid, Ger. W. bepaalt, dat de termijn van verzet één maand bedraagt te rekenen van de betekening van het vonnis. Het tweede lid van hetzelfde artikel bepaalt dat indien de niet-verschenen partij geen woon- of verblijfplaats gekozen heeft in België de termijn verlengd wordt overeenkomst art. 55 Ger. W.

Welnu, art. 55 Ger. W. bepaalt dat, ten aanzien van de partij die niet in België gedomicilieerd is, de termijn die haar verleend wordt met 15 dagen wordt verlengd, wanneer deze partij in een aangrenzend land woont. Uit de combinatie van deze artikelen dient afgeleid te worden dat, daar appellante in Nederland gedomicilieerd is, haar verzetstermijn normaliter verstreek na verloop van één maand + 15 dagen, dus, in het concreet geval, op 10 september 1977; deze datum een zaterdag zijnde, werd met toepassing van art. 53 Ger. W. die termijn verlengd tot 12 september 1977.

Appellante maakt vergeefs aanspraak op verlenging van die termijn tot 30 september 1977.

Art. 50 Ger. W. gewijzigd bij art. 3 W. 24 juli 1970, verlengt weliswaar de verzetstermijn tot de 15e dag van het nieuw gerechtelijk jaar, indien de verzetstermijn een aanvang neemt en verstrijkt gedurende de gerechtelijke vakantie.

Nu ingevolge art. 55, 1°, Ger. W. de verzetstermijn van appellante reeds verlengd werd met 15 dagen bij de berekening van het normale termijnverval op 12.9.77, terwijl deze termijn niet verstreken is binnen het gerechtelijk verlof, is er dan ook geen rechtsgrond voorhanden om appellante nog een extra-termijn van 15 dagen toe te kennen.

Art. 50 Ger. W. maakt immers een uitzondering uit op de bij art. 1048 Ger. W. bedoelde termijnen en dient derhalve op beperkte wijze toegepast te worden.

Het is dan ook met recht en reden dat de eerste rechter het verzet laattijdig heeft verklaard.

NOOT—1. Betekening in het buitenland

Het Verdrag inzake de betekening en de kennisgeving in het buitenland van gerechtelijke en buitengerechtelijke stukken in burgerlijke zaken en in handelszaken, ondertekend te Den Haag op 15 november 1965, is zowel door België (toetreding: 19 november 1970; inwerkingtreding: 18 januari 1971) als door Nederland (toetreding: 3 november 1975; inwerkingtreding: 2 januari 1976) bekrachtigd.

Op te merken valt dat overeenkomstig het recht voorzien in artikel 6, 2°, van het Verdrag betreffende de burgerlijke rechtsvordering, ondertekend te Den Haag op 17 juli 1905, de Belgische en de Nederlandse regering het eens geworden zijn om aan te nemen dat op grondslag van wederkerigheid, de betekening van gerechtelijke stukken in beide landen kan plaatshebben door de bevoegde ministeriële ambtenaren (*Staatsblad*, 28 februari — 1 maart 1938). De inhoud van voormelde schikking bleef van kracht niettegenstaande het Verdrag van 17 juli 1905 in de betrekkingen tussen België en Nederland door het Verdrag van Den Haag van 1 maart 1954 werd vervangen (*Staatsblad*, 12 maart 1960). Voormelde schikking wordt geacht eveneens van toepassing te zijn op het Verdrag van 15 november 1965, dat zowel het Verdrag van 17 juli 1905 als dat van 1 maart 1954 vervangt (artt. 22 en 24).

Bovendien moet erop gewezen worden dat overeenkomstig artikel 4 van het Protocol bij het Verdrag van Brussel van 27 september 1968 betreffende de rechterlijke bevoegdheid en de tenuitvoerlegging van beslissingen in burgerlijke en handelszaken de stukken rechtstreeks door de gerechtsdeurwaarder van de staat waar de stukken zijn opgesteld, worden toegezonden aan de gerechtsdeurwaarder van de staat op welks grondgebied degene voor wie het stuk bestemd is, zich bevindt.

Hieruit volgt dat alle Belgische territoriaal bevoegde gerechtsdeurwaarders voor alle Nederlandse rechtbanken kunnen dagvaarden in België en op een authentieke wijze andere akten kunnen uitbrengen. Hetzelfde geldt voor de Nederlandse gerechtsdeurwaarders (zie PAUL MERTENS, *De betekening in het buitenland* (bij deurwaardersexploot), p. 93, nr. 31).

2. Verlenging van de termijn van verzet of hoger beroep

Alvorens uit te maken of krachtens artikel 50, 2e lid, Ger. W. een verlenging moet worden toegekend, moet uitgemaakt worden wanneer de termijn voorgeschreven in artikel 1048 of artikel 1051 Ger. W. met inbegrip van een eventuele verlenging overeenkomstig artikel 55 Ger. W., verstrijkt (zie noot H. BOCKEN, bij Rb. Brussel, 13 juni 1975, *J.T.*, 1975, 510, nrs. 6 en 7).

Jean Laenens

Assistent

Universiteit Antwerpen (U.I.A.)

HOF VAN BEROEP TE ANTWERPEN

5e KAMER — 2 MEI 1978

Voorzitter-rapporteur: de h. Meers

Raadsheren: de hh. Janssens en van Gelder

Substituut-procureur-generaal: de h. Vandeplas

Advocaten: mrs. Mertens en Bonjé

Inkomstenbelastingen—Tekenen en indicien—Vermogens.

Uit het loutere feit dat de belastingplichtige tijdens het aanslagjaar geleefd heeft, kunnen geen rechtsgeldige tekenen en indicien in de zin van art. 247 W.I.B. worden afgeleid. Nog minder kan worden aanvaard dat het enkel feit dat de belastingschuldige gedurende het aanslagjaar in leven is gebleven impliceert dat hij in dat jaar voor zijn levensonderhoud noodzakelijk beschikt moet hebben over de door de taxatieambtenaar bepaalde inkomsten.

Bij ontstentenis van enig concreet element, is de aanslag, gebaseerd op het feit dat de belastingplichtige in leven is gebleven, niet wettelijk met redenen omkleed.

R. t/ Belgische Staat

Overwegende dat appellante voor het aanslagjaar 1973 (inkomsten 1972) wegens gebrek aan aangifte en het niet-beantwoorden van de haar toegezonden vraag om inlichtingen van ambtswege werd aangeslagen met toepassing van art. 256 W.I.B. en overeenkomstig het bericht van aanslag van 4.12.1973 op een totaal belastbaar inkomen van 105.000 fr., bedrag dat werd vastgesteld volgens tekenen en indicien zoals bepaald bij art. 247 W.I.B. en gecijferd als volgt: levensonderhoud 120.000 - forfaitaire aftrek 15.000 = 105.000 fr.;

Overwegende dat appellante in haar bezwaarschrift opwierp dat zij in 1972 persoonlijk geen inkomsten genoten heeft daar zij invalide is en dat haar enige inkomsten afkomstig waren van invaliditeitsgeld en van haar kinderen die in 1972 beiden gewerkt hebben;

Overwegende dat ingevolge haar bezwaarschrift appellante door de instruerende inspecteur bij aangetekend schrijven van 7.11.1974 werd uitgenodigd de feitelijke elementen en de rechtsgronden waarop zij haar reclamatie baseerde te laten kennen en de gepaste bewijzen voor te leggen; dat zij deze uitnodiging die tijdens haar afwezigheid aan haar woning werd aangeboden doch waaromtrent een bericht in haar bus werd gelaten niet afhaalde; dat zij nadien bij gewoon schrijven van 10.12.1974 — dat niet terugkwam en waarvan derhalve kan worden vermoed dat zij er kennis van

gekregen heeft — aan de voorgaande aangetekende uitnodiging herinnerd werd doch ook daaraan geen gevolg gaf, terwijl zij evenmin overmacht of een andere nuttige reden heeft laten gelden ;

Overwegende dat in deze omstandigheden de directeur van oordeel was dat hij wanneer de belastingplichtige in gebreke blijft de inlichtingen of documenten te verstrekken die de administratie gevraagd heeft met het oog op het onderzoek van haar reclamatie, deze laatste mocht verwerpen voor zover zij betrekking heeft op de taxatie-elementen die het voorwerp uitmaken van de vraag om inlichtingen ; dat hij, oordelend dat appellante bijgevolg het bewijs van het juiste bedrag van haar belastbare inkomsten waartoe zij door de wet gebonden was niet bijbracht en dat de belastbare inkomsten met gematigdheid waren vastgesteld, het bezwaarschrift afwees ;

Overwegende echter dat de directeur der belastingen bij wie een regelmatig bezwaarschrift werd ingediend de bevoegdheid en de plicht heeft, niet alleen om uitspraak te doen over de betwistingen die hem zijn voorgelegd, maar ook om de aanslag in al zijn gegevens zowel ten voordele als ten nadele van de belastingplichtige te verbeteren ; dat de aldus omschreven taak voor de directeur het recht en eventueel de verplichting meebrengt voor dezelfde belastbare inkomsten een ramingswijze te gebruiken welke verschillend is van de ongenoegzame of verkeerd geachte ramingswijze die de hoofdcontroleur had toegepast, de door de hoofdcontroleur in aanmerking genomen aanslagbasis te wijzigen, de aanslag met de werkelijkheid te doen overeenstemmen en hem eventueel te verbeteren door hem te verlagen of te verhogen, gebruik te maken van andere indicïen, vermoedens of vergelijkingen dan die waarop de betwiste aanslag steunt en vergelijkingpunten in te roepen wanneer de hoofdcontroleur de aanslag vestigde op onjuiste of als onvoldoende erkende indicïen of omgekeerd (Com. I.B., 276/11 en 276/12, 1°, 2° 4° en 5° en aldaar geciteerde rechtspraak) ;

Overwegende dat in casu de hoofdcontroleur in het bericht van aanslag van ambtswege van 4.12.1973 ten titel van tekenen en indicïen, om de door appellante tijdens het jaar 1972 behaalde inkomsten te bepalen op 120.000 fr., enkel gewag maakt van een normaal inkomen nodig voor levensonderhoud, privéhuishuur en verdere uitgaven van uiteenlopende aard ; dat evenwel noch de kosten voor levensonderhoud, noch de huishuur, noch de verdere uitgaven nader worden gespecificeerd of geraamd, zodat het niet mogelijk is na te gaan of deze elementen redelijkerwijze in het totaal op het door de taxatieambtenaar voorgelegde bedrag van 120.000 fr. kunnen worden bepaald ;

Overwegende dat de bij art. 247 W. I.B. bedoelde tekenen en indicïen zelf niet op eenvoudige vermoedens mogen steunen, maar, aangezien zij bestemd zijn om vermoedens te vormen, noodzakelijk het voorafgaand bewijs veronderstellen van een feit, van een concreet element zoals de betaling van een hoge huishuur, van weeldeuitgaven, een levenswijze die op een hogere goedgeheid wijst (Com. I.B. 247/5) ; dat anderzijds de algemene bekendheid geen bewijs noch vermoeden in fiscaal recht vormt (ibid.) ;

Overwegende dat in het onderhavig geval geen voorafgaand bewijs van een feit of een concreet element zoals hiervoor bedoeld, noch van enig gelijkaardig feit of element wijzend op een hogere goedgeheid voorhanden is en dat derhalve de bepaling van de in 1972 behaalde inkomsten op 120.000 fr. tenslotte uitsluitend gebaseerd blijkt te zijn op het enkele feit dat appellante tijdens het jaar 1972 geleefd

heeft ; dat het echter duidelijk is dat uit dit feit op zichzelf geen rechtsgeldige tekenen en indicïen in de zin van art. 247 W. I.B. kunnen worden afgeleid ; dat nog minder kan worden aanvaard dat het enkel feit dat appellante gedurende het jaar 1972 in leven gebleven is impliceert dat zij in dat jaar voor haar levensonderhoud noodzakelijk moet hebben beschikt over de door de taxatieambtenaar bepaalde inkomsten ;

Overwegende dat bijgevolg, de betwiste aanslag niet gebaseerd is op wettelijke gronden ;

Overwegende dat derhalve voor de gewestelijke directeur, in het raam van de hem opgedragen bevoegdheden en verplichtingen, zoals hoger aangehaald, reden bestond om de aanslag in al zijn gegevens zowel ten voordele als ten nadele van de belastingplichtige te verbeteren ; dat bij de bestreden beslissing de gewestelijke directeur niet tot verbetering van de aanslag is overgegaan doch, zoals hoger gezegd, oordeelde dat — alleen reeds wegens het niet verstrekken door appellante van de inlichtingen en documenten die de administratie had gevraagd — het bezwaarschrift mocht worden verworpen en hij dan ook het op appellante rustend bewijs van het juiste bedrag van haar belastbare inkomsten niet geleverd en deze inkomsten met gematigdheid vastgesteld achtte en het bezwaarschrift afwees ;

Overwegende dat echter de beslissing welke als enige beweegredenen tot afwijzing van het bezwaarschrift aanvaardt dat de belastingplichtige de uitnodiging van de inspecteur tot overlegging van bewijskrachtige stukken zonder gevolg heeft gelaten niet ten genoegen van recht gemotiveerd is, wanneer blijkt dat het beantwoorden van verschillende voorgebrachte middelen, ondanks de afwezigheid van de gevraagde stukken, mogelijk was (Com. I.B., 275/23 en 276/7) ;

Overwegende dat het in casu, nu appellante in haar bezwaarschrift deed gelden dat de enige inkomsten waarover zij beschikte bestonden in een invaliditeitspensioen en het loon van haar kinderen en haar door de instruerende inspecteur enkel gevraagd werd hoe zij in 1972 in haar levensonderhoud heeft voorzien, mogelijk moest zijn hetzij door gebruik te maken van andere tekenen en indicïen dan die welke de taxatieambtenaar aanwendde, hetzij op een andere door de wet toegelaten wijze de in het bezwaarschrift aangevoerde middelen, ondanks het in gebreke blijven van appellante de haar gevraagde inlichtingen en/of stukken te verstrekken, geheel of gedeeltelijk te beantwoorden ;

Overwegende dat de bestreden beslissing dan ook niet op voldoende rechtsgronden gesteund is en dient te worden vernietigd ;

Om die redenen,

Het Hof, rechtdoende op tegenspraak ;

Gehoord, in openbare zitting, het verslag van de heer Voorzitter L. Meers en het eensluidend advies van de heer substituut-procureur-generaal A. Vandeplas ; Ontvangt de voorziening en verklaart ze gegrond ; Vernietigt de bestreden beslissing evenals de betwiste aanslag ; Veroordeelt de Belgische taat tot de kosten.

BURGERLIJKE RECHTBANK TE BRUSSEL

14e KAMER — 1 MAART 1978

Voorzitter : de h. Van Malderen

Rechters : mevr. Viérin en mevr. Vaes
Advocaten : mrs. Abrahams, Putzeys en Coel

Huwelijk—Plicht van bijdrage in de lasten bij feitelijke scheiding—Afstand in overeenkomst—Compensatie door overeenkomst over de vereffening van het gemeenschappelijk vermogen.

De verplichting van art. 223 B.W. om bij te dragen in de lasten van het huwelijk blijft bestaan in hoofde van de echtgenoot die schuld heeft aan de feitelijke scheiding.

Aan deze verplichting wordt geen afbreuk gedaan door het bestaan van een overeenkomst waarin van een uitkering tot onderhoud afstand werd gedaan.

Een bevoordeling in een overeenkomst tot vereffening van het gemeenschappelijk vermogen kan de afstand van elke uitkering tot onderhoud compenseren (impliciete beslissing).

De W. t/ L.

Overwegende dat de oorspronkelijke eis van geïntimeerde, gedeeltelijk gegrond verklaard door de eerste rechter, ertoe strekte aan geïntimeerde de machtiging te doen verlenen om, met uitsluiting van appelland, bij zijn werkgever de opbrengst van zijn arbeid, ten belope van 30.000 fr. in ontvangst te nemen ;

Overwegende dat de eerste rechter geïntimeerde gemachtigd heeft om de som van 15.000 fr. rechtstreeks te innen op de opbrengst van de arbeid van appelland, hem uitbetaald door de N.V. W., of door alle andere opvolgende werkgevers, daarin begrepen alle steun-, zieken-, verlof- en pensioenkas-, hoe ook genaamd ;

(...)

Overwegende dat de eerste rechter de vordering ontvanke-lijk verklaard heeft ;

Overwegende dat enerzijds geïntimeerde op regelmatige wijze, overeenkomstig de voorschriften van art. 807 Ger. W., haar oorspronkelijke vordering uitgebreid heeft tot de vordering gebaseerd op art. 221 B.W. en dat appelland daarover voor de eerste rechter uitgebreid geconcludeerd heeft ;

Overwegende dat anderzijds de eerste rechter terecht, aan de hand van de gegevens van het voorgelegde dossier, heeft geoordeeld dat de feitelijke scheiding tussen partijen, en het voortduren ervan, te wijten is aan appelland ;

Overwegende dat de overeenkomst gesloten tussen de partijen op 1 augustus 1965 enkel bewijst dat appelland, na de breuk tussen de echtgenoten veroorzaakt te hebben, deze wenste te bestendigen op de voor hem meest voordelige wijze ;

Overwegende dat appelland immers zijn vordering tot echtscheiding vervolgde tot op 29 mei 1967, datum waarop het arrest van het Hof van Beroep te Brussel hem onverbiddelijk afwees ;

Overwegende dat ook nadien appelland nooit aan geïntimeerde enig voorstel deed om, met goede voornemens, het echtelijk leven te hervatten ; dat hij bijgevolg niet aan geïntimeerde kan verwijten dat zij de feitelijke scheiding laat voortduren ;

Overwegende dat appelland, die in zijn schuldige houding heeft volhard, geen beroep kan doen op zijn tekortkoming om zich te onttrekken aan de plicht bij te dragen in de lasten van het huishouden (Vieubean E., *Examen de jurisprudence*, R.C.J.B., 1965, 456 ; Renauld J.G., *Droit patrimonial*, I, blz. 130, nr. 161) ;

Overwegende dat bovendien uit geen enkele wettekst kan worden afgeleid dat de inkomstendelegatie slechts mag tegemoet komen aan een voorlopige situatie (Cass., 28 maart 1969, *Arr. Cass.*, 1969, 713, *Pas.*, 1969, I, 673) ;

Overwegende dat de verplichting van art. 223 B.W. om bij te dragen in de lasten van het huwelijk, in casu, voor appelland blijft bestaan ondanks de langdurige feitelijke scheiding ;

Overwegende dat de eerste rechter eveneens terecht heeft geoordeeld dat aan die verplichting geen afbreuk wordt gedaan door het bestaan van de overeenkomst, gesloten tussen partijen op 1 augustus 1965 ;

Overwegende dat die overeenkomst appelland niet geldig heeft kunnen ontslaan van de onderhoudsplicht die art. 213 B.W. aan de gehuwden oplegt en welke van openbare orde is ;

Overwegende dat een nader onderzoek van die overeenkomst, welke de gemeenschap van goederen tussen de echtgenoten vereffent, niet laat blijken dat geïntimeerde speciaal begunstigd werd, in compensatie waarvan zij afstand gedaan zou hebben van elke vraag tot onderhoudsgeld ;

Overwegende dat ter zake, aangezien de wederzijdse toestand van de echtgenoten volledig gewijzigd is sedert 1 augustus 1965, een onderhoudsgeld toegekend dient te worden aan geïntimeerde, ondanks haar afstand in de bovenvermelde overeenkomst ;

(...)

NOOT—Overeenkomsten tot vereffening van het gemeenschappelijk vermogen bij feitelijke scheiding

Bovenstaand vonnis is een klassiek voorbeeld van het gebruik van het schuldprincipe bij het bepalen van de bijdrage in de lasten van het huwelijk bij feitelijke scheiding (zie P. SENAËVE, «Enkele beschouwingen over de verplichting tot bijdrage in de lasten van de huishouding en over de inkomstendelegatie», R.W., 1975-76, 1497-1500). Rechtspraak en rechtsleer stellen dat de echtgenoot die geen schuld heeft aan de feitelijke scheiding een beroep kan doen op de artt. 213 en 221 B.W. om de andere echtgenoot tot een bijdrage in de lasten van het huwelijk te verplichten. Wel moet de echtgenoot die de uitkering vordert, bewijzen dat de feitelijke scheiding aan de schuld van de andere echtgenoot te wijten is (zie C. DE BUSSCHERE, *De feitelijke scheiding der echtgenoten*, Gent/Leuven, 1978, blz. 106-108 ; J.M. PAUWELS, *Rechten en plichten van gehuwden. Het primair huwelijksstelsel* (art. 212-224 B.W.), Leuven, 1977, nr. 115, blz. 98-100, over de ontvangstmachtiging en de verwijzingen bij beide auteurs).

Nadat dit principe gesteld was, onderzocht de rechtbank de gevolgen van een overeenkomst waarbij de echtgenoten hun gemeenschappelijk vermogen hadden vereffend. Wegens bevoordeling bij de vereffening die in casu niet bewezen bleek, had geïntimeerde van elke uitkering afstand gedaan. Door te onderzoeken of deze afstand door een bevoordeling bij de vereffening werd gecompenseerd, erkent de rechtbank impliciet de geldigheid van deze vereffening.

In de huidige stand van de wetgeving heeft de feitelijke scheiding geen invloed op de samenstelling van het gemeenschappelijk vermogen. Elke overeenkomst die in een vereffening van het gemeenschappelijk vermogen voorziet buiten de in de wet bepaalde gevallen, is strijdig met de artt. 1394-1396 B.W. en is nietig (vgl. H. CASMAN en M. VAN LOOK, *Huwelijksvermogensrecht*, Brussel, blz. II/5/3). Het aldus vereffende gemeenschappelijk vermogen blijft in zijn geheel instaan voor de schulden die op het gemeenschappelijk vermogen verhaalbaar zijn (art. 1408 B.W.), behoudens toepassing van art. 1278, derde en vierde lid, Ger. W. bij een latere vereffening-verdeling in het raam van een echtscheiding na tien jaar feitelijke scheiding. Feitelijke gescheiden echtgenoten die geen vordering tot echtscheiding of scheiding van tafel en bed willen of kunnen instellen, beschikken in gewone omstandigheden slechts over één middel om het gemeenschappelijk vermogen te vereffenen : een minnelijke wijziging van het huwelijksvermogensstelsel volgens de grote procedure (artt.

1394-1396 B.W.). Gerechtelijke scheiding van goederen kan immers slechts in uitzonderlijke omstandigheden gevorderd worden, nl. wanneer uit de wanorde in de zaken van de andere echtgenoot, uit zijn slecht beheer of uit de verkwisting van zijn inkomsten blijkt dat de instandhouding van een stelsel met gemeenschap de belangen van de eisende echtgenoot in gevaar brengt (art. 1470 B.W.). In een stelsel van scheiding van goederen is een minnelijke verdeling van de onverdeeldheid tussen feitelijk gescheiden echtgenoten eveneens nietig. Overeenkomstig art. 1469 B.W. is hiertoe een machtiging van de rechter nodig (zie C. DE BUSSCHERE, o.c., blz. 214-215; C. DE BUSSCHERE, «Uit onverdeeldheid treden in een stelsel van scheiding van goederen. Het nieuwe artikel 1469 B.W.», *Notarius*, 1976, 304).

Een minnelijke overeenkomst die in een vereffening van het gemeenschappelijk vermogen voorziet tijdens de feitelijke scheiding, kan dan ook niet anders omschreven worden dan als een interne regeling tussen echtgenoten die voor bepaalde problemen zoals de verdeling van huisraad een *modus vivendi* regelt. Het is slechts een erepact, dat maar kan worden uitgevoerd zolang er een minimum aan verstandhouding tussen de echtgenoten blijft bestaan (vgl. C. DE BUSSCHERE, *De feitelijke scheiding der echtgenoten*, blz. 65-66). Een beroep op de rechtbank is uitgesloten aangezien de overeenkomst in botsing komt met dwingende voorschriften van het huwelijksvermogensrecht.

Door haar impliciete beslissing de geldigheid tussen echtgenoten van de vereffening (waarover *in casu* geen betwisting rees) te aanvaarden, getuigt de rechtbank van pragmatische en positieve instelling t.o.v. echtgenoten die hun feitelijke scheiding wensen te organiseren. De rechtbank gaat een stap te ver wanneer ze impliciet aanvaardt dat een bevoordeling bij zulke vereffening de afstand van een bijdrage in de lasten van het huwelijk kan compenseren.

Vooreerst zijn de artt. 213 en 221 B.W. van openbare orde. Van het recht op hulp en op bijdrage in de lasten van het huwelijk kan dan ook geen afstand worden gedaan. Een overeenkomst kan een van de partijen niet van zijn verplichtingen ontslaan (*boven gepubliceerd vonnis*). Wel kan de verplichting tot het leveren van een bijdrage in het raam van een overeenkomst nader worden uitgewerkt. Aldus kan een van de echtgenoten van bepaalde financiële bijdragen afzien in ruil voor andere prestaties. Doch deze overeenkomst blijft steeds een *voorlopige* precisering van de verplichting. De artt. 213 en 221 B.W. blijven steeds in hun volle omvang gelden, hoe groot de bevoordeling ook moge geweest zijn (vgl. W. DELVA, *Personen- en familierecht*, 2A, zevende druk, Gent/Leuven, 1978, blz. 110; J.M. PAUWELS, o.c., nr. 99, blz. 90-91).

Tevens moet onderstreept worden dat ook in de interne verhouding tussen de echtgenoten deze vereffening — ook al bestaat geen betwisting — slechts een *voorlopig* karakter heeft. Wettelijk is het gemeenschappelijk vermogen niet vereffend. De rechten van beide echtgenoten zijn dus niet (definitief) omschreven (vgl. H. Vlieghe-Casman, «Enkele aspecten van de rechtstoestand van feitelijk gescheiden echtgenoten», *T.P.R.*, 1974, 72-74). De echtgenoot die bij de definitieve vereffening (die onvermijdelijk de vroegere minnelijke schikking buiten beschouwing moet laten) nog vergoedingen te vorderen heeft (bv. wegens herstelling van een eigen onroerend goed met verdeelde gemeenschapsgelden), kan bij de definitieve verdeling gemeenschappelijke goederen die in het bezit zijn van de andere echtgenoot, vooraf nemen op de wijze bepaald in art. 1442 B.W. Omgekeerd zal vergoeding door het gemeenschappelijk vermogen verschuldigd zijn, telkens als het voordeel heeft gehaald uit eigen goederen (zie R. Dillemans, *Huwelijksvermogensrecht*, Antwerpen/Amsterdam, 1977, blz. 139-140).

Het lijkt dan ook onbillijk enige bevoordeling te willen afleiden uit een minnelijke schikking die essentieel voorlopig is en die in rechte niet ingeroepen kan worden. Indien de rechtspraak in de huidige stand van de wetgeving niet verder kan gaan dan het dulden van de onbetwiste overeenkomst als een interne regeling tussen echtgenoten, mag zij er toch *in rechte* geen gevolgen uit afleiden.

Walter Pintens
Aspirant N.F.W.O.
Insituut voor Familierecht
K.U.Leuven

BURGERLIJKE RECHTBANK TE LEUVEN

1e KAMER — 19 DECEMBER 1977

Voorzitter : de h. Peeters

Rechters : de hh. Naets en Herbots

Openbaar ministerie : de h. Crabbé

Advocaten : mrs. Norman en Huenens

Echtscheiding door onderlinge toestemming—Nieuwe overeenkomst tijdens de procedure—Geen gelding—Wijziging van de overeenkomst—Onderscheid tussen de bepalingen betreffende de echtgenoten en betreffende de kinderen—Tussenkomst van de rechtbank bij wijziging van het onderhoud van de kinderen—Wijziging van het bezoekrecht—Bevoegdheid van de rechtbank van eerste aanleg.

De overeenkomst bij echtscheiding door onderlinge toestemming die betrekking heeft op de regeling van de wederzijdse vermogensrechten, is slechts voor wijziging vatbaar vóór de echtscheiding wordt toegestaan, met wederzijds akkoord van beide echtgenoten en op voorwaarde dat een vreemde gebeurtenis een wijziging in hun rechten brengt.

De overeenkomst die betrekking heeft op het onderhoud van de kinderen heeft geen definitief karakter. Ze is echter slechts voor wijziging vatbaar in het hoogste belang van de kinderen en uitsluitend door beslissing van de rechtbank.

De rechtbank van eerste aanleg is bevoegd de regeling omtrent het bezoekrecht na echtscheiding door onderlinge toestemming te wijzigen.

K. t/ De L.

Hoofdeis :

Overwegende dat deze eis er toe strekt te horen zeggen voor recht dat de onderhandse schriftelijke overeenkomst op 2 april 1976 tussen partijen gesloten geen uitwerking kan hebben boven de overeenkomst, die partijen aangingen voor notaris L. te H. op 4 maart 1975, voorafgaand aan de echtscheiding bij onderlinge toestemming ;

Overwegende dat de echtscheiding bij onderlinge toestemming toegestaan werd bij vonnis van 26 april 1976 van deze rechtbank en op 1 juni 1976 overgeschreven werd in de registers van de burgerlijke stand van M. ;

Overwegende dat de onderhandse akte van 2 april 1976 voorgelegd wordt ; dat hierin bedongen wordt dat hoofdeiser 75.000 fr. zal betalen aan hoofdverweerster en dat het onderhoudsgeld door deze laatste te betalen voor de kinderen afgeschaft wordt en vervangen wordt door het kopen van kleren ; dat geen van deze clausules voorkwam in de voorafgaande overeenkomst van 4 maart 1975 ;

Overwegende vooreerst dat de voorafgaande overeenkomst ten grondslag ligt aan de volgehouden onderlinge toestemming van de echtgenoten, zodat het terugkomen op de regeling een terugkomen zou betekenen op de toestemming tot echtscheiding, wat uitgesloten is ; dat, met betrekking tot de regeling van de wederzijdse vermogensrechten, de voorafgaande overeenkomst onherroepbaar is en voor geen wijzigingen vatbaar, tenzij voordat de echtscheiding wordt toegestaan met wederzijds akkoord van partijen en dan nog alleen op voorwaarde dat een aan beide partijen vreemde gebeurtenis voorvalt, die een verandering aan hun rechten brengt, hetgeen in casu niet het geval is (cf. *T.P.R.*, 1964,

«Overzicht van rechtspraak, Personen- en familierecht», nr. 77 en geciteerde rechtspraak); dat derhalve de onderhandse overeenkomst van 2 april 1976 geen enkele uitwerking kan hebben wat betreft de betaling door hoofdeiser van 75.000 fr.;

Overwegende vervolgens dat het probleem zich enigszins anders voordoet wat betreft het onderhoudsgeld voor de kinderen; dat zulke regeling nooit een definitief karakter krijgt en voor wijziging vatbaar is enkel in het hoogste belang van de kinderen (cf. De Page, I, uitg. 1933, p. 883, nr. 1019; R.P.D.B., compl. V, v° Divorce, nr. 404); dat evenwel hiertoe een vordering moet worden ingesteld en dat partijen zelf deze wijziging niet tot stand kunnen brengen bij onderhandse overeenkomst, zoals zij ter zake deden (cf. ibidem en T.P.R., 1976, «Overzicht van de rechtspraak, Personen- en familierecht», p. 441 nr. 85);

Tegeneis

Overwegende dat deze eis ertoe strekt het bezoekrecht van de kinderen, zoals vastgesteld in de voorafgaande overeenkomst van 4 maart 1975, te horen wijzigen;

Overwegende, wat de bevoegdheid van deze rechtbank betreft, dat artikel 302, § 3, van het Burgerlijk Wetboek enkel van toepassing is in geval van echtscheiding op grond van bepaalde feiten en dat geen enkele bepaling van de wet van 8 april 1965 bevoegdheid geeft aan de jeugdrechtsbank om de overeenkomst betreffende het hoederecht van de kinderen — waarvan het bezoekrecht deel uitmaakt — te wijzigen (cf. T.P.R., 1976, loc. cit.); dat deze rechtbank derhalve bevoegd is;

Overwegende dat er ter zake geen aanwijzingen zijn dat dit bezoekrecht in het belang van de kinderen gewijzigd moet worden, integendeel; dat immers een regelmatig contact van de kinderen met hun moeder te verkiezen valt boven een langdurig verblijf enkel in de vakantieperiodes; dat hiertegen de te verwaarlozen vermoedelijkheid van twee verplaatsingen per maand niet opweegt;

Om die redenen,

De Rechtbank,

Gehoord in openbare zitting van 21 november 1977 de heer F. Crabbé, eerste substituut-procureur des konings, in zijn geschreven advies wat betreft de hoofdeis en zijn andersluidend geschreven advies wat betreft de tegeneis;

Hoofdeis

Zegt voor recht dat de op 2 april 1976 door partijen gesloten onderhandse overeenkomst geen uitwerking kan hebben en dat de voorafgaande overeenkomst van 4 maart 1975 uitgevoerd dient te worden door partijen;

Tegeneis

Verklaart deze ontvankelijk, doch ongegrond en wijst eisen op tegeneis ervan af.

NOOT—Tegenbrieven bij de regeling van de rechten van beide echtgenoten in het raam van een echtscheiding door onderlinge toestemming

Het vonnis van de rechtbank te Leuven spreekt zich uit over verschillende aspecten van de echtscheiding door onderlinge toestemming die alle een bespreking waard zijn: de geldigheid van een wijziging van de overeenkomst tijdens de procedure, de wijziging van de overeenkomst na echtscheiding en de materiële bevoegdheid inzake wijziging van het bezoekrecht. In deze korte noot wordt alleen gehandeld over de wijziging van de overeenkomst inzake de wederzijdse rechten van beide echtgenoten tijdens de procedure.

Partijen hadden een maand voor het toestaan van de echtscheiding door de rechtbank een onderhandse overeenkomst gesloten die tegenstrijdigs was met de overeenkomst die de partijen aangingen overeenkomstig art. 1278 Ger. W. De rechtbank weigert enige uitwerking aan de onderhandse overeenkomst toe te kennen en beroept zich hiervoor op het onherroepelijk karakter van de eerste overeenkomst, die alleen kan worden gewijzigd op grond van een gebeurtenis die onafhankelijk van hun wil een verandering brengt in de rechten van de partijen. Inderdaad staat een vaste rechtspraak en rechtsleer een wijziging van de overeenkomst slechts toe indien twee voorwaarden vervuld zijn. Allereerst moet het gaan over een *onvoorziene* gebeurtenis die de rechten van de partijen buiten hun wil beïnvloedt zoals het verkrijgen van een erfenis of een schenking (Hof Brussel, 16 oktober 1957, *Pas.*, 1957, II, 13; Rb. Mechelen, 18 juni 1956, *T. Not.*, 1956, 165; DE PAGE, I, nr. 1018, blz. 1096-1097; R.P.D.B., Tw. «Divorce et séparation de corps», nr. 403, blz. 872) of de vordering van een onbekende belastingsschuld (Rb. Brussel, 22 februari 1956, *Pas.*, 1957, III, 14). Daarentegen kan de overeenkomst niet worden gewijzigd wegens de uitkering van een vergoeding voor een gestolen wagen door een verzekeringsmaatschappij, indien deze uitkering reeds in het vooruitzicht was gesteld bij het verlijden van de oorspronkelijke overeenkomst (Hof Gent, 29 juni 1950, *T. Not.*, 1950, 198). Vervolgens moet de wijziging bij de eerstvolgende verschijning ter kennis van de voorzitter van de rechtbank gebracht worden (Rb. Antwerpen, 11 april 1919, *Pas.*, 1919, 134, R.P.N., 1919, 353; Rb. Mechelen, *aangehaald*; Rb. Antwerpen, 10 maart 1961, R.W., 1960-61, 1688). Deze voorwaarde was in deze zaak klaarblijkelijk niet vervuld. Zelfs indien de nieuwe overeenkomst opgesteld was naar aanleiding van een onvoorziene gebeurtenis, heeft ze wegens schending van de tweede voorwaarde het karakter van een *geheime tegenbrief*. Deze tegenbrief is nietig vermits hierdoor de (*prima facie*) controle van de rechtbank wordt omzeild en art. 1291 Ger. W. wordt geschonden (Rb. Antwerpen, 11 april 1919, *aangehaald*; Vred. Luik, 11 oktober 1941, J.J.P., 1943, 119; Hof Gent, 29 juni 1950, *aangehaald*; Hof Brussel, 16 oktober 1957, *aangehaald*; Rb. Antwerpen, 10 maart 1961, *aangehaald*; Hof Brussel, 22 januari 1963, *Pas.*, 1963, II, 44; R.P.D.B., Tw. «Divorce et séparation de corps», nr. 403, blz. 872).

De rechtbank diende dan ook de tweede overeenkomst alle uitwerking te ontzeggen wegens schending van de procedure in plaats van zich te beroepen op het ontbreken van de volgehouden toestemming van de echtgenoten.

Tenslotte nog een algemene bemerking bij de vaste rechtspraak die een wijziging van de overeenkomst tijdens de procedure verwerpt indien aan de twee bovenvermelde voorwaarden niet is voldaan (zie W. DELVA en G. BAERT, «Overzicht van de rechtspraak (1960-63). Personen- en familierecht», T.P.R., 1964, 422, nr. 77, en de reeds geciteerde rechtspraak).

Deze strakke rechtspraak heeft voornamelijk tot doel de bepalingen over de echtscheiding door onderlinge toestemming limitatief te interpreteren en aldus een ruim gebruik van deze echtscheidingsvorm te verhinderen. Deze interpretatie vindt geen steun in de wetteksten. Ze blijkt evenmin uit de wetsgeschiedenis (LOCRIÉ, II, blz. 456 en 458).

Het argument van deze rechtspraak dat een wijziging van de regeling van de wederzijdse rechten tijdens de procedure, met akkoord van beide echtgenoten en met toepassing van art. 1291 Ger. W., een terugkomen op de toestemming tot echtscheiding betekent, overtuigt niet. De wijziging van de overeenkomst tussen twee verschijningen tast de toestemming niet aan. De controle van de rechtbank op de toestemming van de echtgenoten is zeer beperkt (vgl. G. BAETEMAN, *Het echtscheidingsrecht in België na de hervorming 1974-75*, Gent, 1977, nr. 376, blz. 256-257). Aldus wordt de toestemming tot echtscheiding uitsluitend gecontroleerd op grond van de proces-verbalen van de verschijningen. Op de periode tussen twee verschijningen wordt geen controle uitgeoefend. Een wijziging van de overeenkomst is dus niet relevant om tot een gemis aan toestemming te besluiten.

Bovendien kan het aanvaarden van wijzigingen tijdens de procedure een positieve waarde hebben. Enerzijds kunnen de rechten van de echtgenoot die tijdens de proeftijd bemerkt dat hij werd bena-

deeld, worden aangepast. Het tegenargument dat de procedure (dertien maanden) dan maar moet herbegonnen worden, past niet meer in een modern en humaan echtscheidingsrecht. Anderzijds wordt door het toelaten van wijzigingen vermeden dat een van de verschijningen of de toestemming voor de overschrijving van het vonnis of arrest nog vlug door geheime tegenbrief worden afgekocht. De echtgenoot die door dit geheime toemaatje meent een betere regeling te verkrijgen en alzo bereid is de laatste stap te zetten, wordt met een

nietige tegenbrief in het ootje genomen. De echtscheiding wordt dan een koop-verkoop waarbij steeds één partij in de kou blijft staan.

Walter Pintens
Aspirant N.F.W.O.
Instituut voor Familierecht
K.U. Leuven

WETGEVING

DE ONDERNEMINGSRECHTELIJKE BEPALINGEN IN DE «ANTI-CRISISWETTEN» (FAILLISSEMENT- EN VENNOOTSCHAPSRECHT, BOEKHOUDING)

I. Samenvatting

- a) *Uit de wet economische heroriëntering*
(titel III, hoofdstuk IV, afdelingen 2 en 3)

Deze wet brengt een nieuwe regeling inzake twee materies: de aansprakelijkheid van de oprichters bij een onvoldoende kapitalisatie, en de aansprakelijkheid van de ondernemingsleiding voor wanbeheer indien dit leidt tot een faillissement.

Art. 89 voegt art. 29ter Venn. W. in, waarbij aan de oprichters van een N.V. wordt opgelegd aan de notaris een financieel plan voor te leggen waarin zij het kapitaal van de op te richten vennootschap verantwoorden. Dit stuk wordt niet gepubliceerd, maar moet wel bij een betwisting inzake de oprichtersaansprakelijkheid voor onderkapitalisering, op verzoek van de rechter-commissaris of de procureur des Konings ter beschikking gesteld worden van de rechtbank. Art. 90 organiseert door het invoegen van een art. 35, 6°, Venn. W. deze oprichtersaansprakelijkheid: nu kunnen de oprichters bij een faillissement binnen drie jaar na de oprichting in een door de rechter te bepalen verhouding aansprakelijk gesteld worden voor de verbintenissen van de vennootschap, indien het kapitaal bij de oprichting kennelijk ontoereikend was voor de normale uitoefening van de voorgenomen bedrijvigheid over ten minste twee jaar. De artt. 92 en 93 voeren een zelfde regeling in voor de P.V.B.A.

Art. 91 tot invoering van art. 63ter Venn. W. en art. 94 tot invoering van art. 133bis Venn. W. specificeren verder de aansprakelijkheid van de ondernemingsleiding bij een faillissement van een N.V. of een P.V.B.A. De nieuwe regeling bepaalt dat iedere beheerder, gewezen beheerder of feitelijke bestuurder, al dan niet hoofdelijk, persoonlijk aansprakelijk kan worden voor het geheel of een deel van de schulden van de vennootschap ten belope van het gebrek aan activa, indien vastgesteld wordt dat de passiva meer bedragen dan de activa en vastgesteld wordt dat een door hen begane kennelijk grove fout heeft bijgedragen tot het faillissement. Art. 94 tot invoering van art. 133bis Venn. W. houdt dezelfde regeling in voor de P.V.B.A., maar sluit uit het toepassingsgebied de beheerders, zaakvoerders of feitelijke bestuurders van P.V.B.A.'s die in de drie jaren voor het faillissement een gemiddeld omzetcijfer van minder dan 25 miljoen frank exclusief B.T.W. verwezenlijkten en waarvan bij het afsluiten van het meest recente boekjaar een balanstotaal van minder dan 15 miljoen frank bedroeg.

De artt. 82 tot 88 versterken verder de gevolgen van een faillissement. Daarbij verdient vooral art. 87 aandacht waarin een art. 3bis wordt ingevoegd in het K.B. nr. 22 van 24 oktober 1934. Deze bepaling machtigt de rechter om in een volgens een vrij strak ter-

mijschema georganiseerde procedure, na het horen van de betrokkenen in de raadkamer en van het advies van het openbaar ministerie, een gefailleerde het verbod op te leggen om rechtstreeks of onrechtstreeks enige taak van beheerder of zaakvoerder of commissaris uit te oefenen in een handelsvennootschap of vennootschap in de vorm van een handelsvennootschap, of om enige taak uit te oefenen die de bevoegdheid inhoudt om een dergelijke vennootschap rechtsgeldig te verbinden of een buitenlands filiaal te beheren overeenkomstig art. 198, 2e lid, Venn. W. Dit verbod kan alleen worden opgelegd wanneer een kennelijk grove fout van de gefailleerde bijgedragen heeft tot het faillissement. De beheerders en zaakvoerders van een failliet verklaarde vennootschap, waarvan het ontslag niet een jaar voor de faillietverklaring is bekendgemaakt in de bijlagen bij het Belgisch Staatsblad, en al wie in feite de failliete vennootschap geleid hebben, worden daarbij met de gefailleerde gelijkgesteld. Een dergelijk verbod kan worden opgelegd voor niet minder dan drie, en niet meer dan tien jaar.

- b) *Uit de wet economische en budgettaire hervormingen*
(titel I, hoofdstuk II, afdeling 2)

Inzake boekhoudkundige bepalingen geeft deze wet twee belangrijke volmachten.

Op de eerste plaats wordt in art. 14 de Koning gemachtigd om een aantal «correcties» aan te brengen aan de wet van 17 juli 1975. Soms betreft dit echt correcties: het oplossen van concrete problemen die bij de toepassing zijn gerezen, of een «juistere» redactie van bepaalde artikelen¹. Aangenomen moet worden dat daarbij inhoudelijk niets mag worden gewijzigd, behalve door het uitsluiten van interpretaties waar nu verschillende interpretaties mogelijk zijn. Maar de Koning wordt ook gemachtigd om de administratieve formaliteiten te vereenvoudigen, de strafsancities te verminderen wanneer de overtreding zonder bedrieglijk opzet is gepleegd, en de burgerlijke aansprakelijkheid voor de geldboete tot alle ondernemingen uit te breiden. Vooral het eerste element biedt op zijn beurt interpretatieproblemen: het vereenvoudigen van de administratieve verplichtingen zoals de te houden boeken en rekeningen, kan immers leiden tot een uithollen van de in 1975 en 1976 ingevoerde regeling.

¹ Zie bijv. art. 17, 3e lid, W. 17 juli 1975 waar strafbepalingen alleen inzake kleinere ondernemingen van toepassing zijn. Zie J. STEENBERGEN, *Rechtsbescherming bij ondernemingen in moeilijkheden*, proefschrift, Leuven 1978, nr. 247, en L. VANDEN BERGHE, «Fiscale implicaties van de wet van 17 juli 1975», A.F.T., 1976, 57.

Ten tweede wordt de Koning in art. 13 gemachtigd om bepalingen inzake de boekhouding en de jaarrekeningen die in de statuten van openbare instellingen en ondernemingen zijn opgenomen, aan te passen aan de wet van 17 juli 1975 en de uitvoeringsbesluiten. Hiermee wordt een verdere stap gezet naar een afbreken van het onderscheid tussen de regels die van toepassing zijn op particuliere en openbare ondernemingen².

II. Commentaar

Inzake het vennootschapsrecht, het faillissementsrecht en daarmee samenhangende materies (titel III, hoofdstuk IV, afdelingen 2 en 3 van de wet economische oriëntering).

1) De aansprakelijkheid van de oprichters van een N.V. of P.V.B.A.

De nieuwe bepalingen voor het bestrijden van het onderkapitaliseren van vennootschappen met een volkomen rechtspersoonlijkheid, brengen een welkome aanvulling van het ondernemingsrecht. Zij kunnen zowel bijdragen tot de preventieve rechtsbescherming, door het oprichten van niet-leefbare ondernemingen te vermijden, als tot de bescherming van de schuldeisers van ondernemingen die opgericht werden met een ontoereikend kapitaal. Het invoeren van een bepaling die het mogelijk maakt een sanctie te stellen op het oprichten van ondernemingen met een voor de beoogde activiteiten ontoereikend kapitaal, is een noodzakelijke aanvulling van het invoeren van bepalingen inzake het minimumkapitaal, omdat het, zo niet onmogelijk, dan toch bijzonder moeilijk is om een minimumkapitaal te bepalen dat in alle ondernemingen een billijke bescherming biedt³. Het verplicht opstellen van een financieel plan en de redelijk voorkomende termijnen lijken belangrijke waarborgen te bieden voor een billijke handhaving van deze regels: bij de start van een ondernemingsactiviteit dient in veel gevallen voor een periode van twee jaar een financiering voorzien te worden uit andere bronnen dan de opbrengsten van deze activiteit, en binnen een periode van drie jaar kan normalerwijze nog vastgesteld worden in hoeverre men in redelijkheid, of met de vereiste zorgvuldigheid, een plan kon opstellen zoals dit bij de oprichting werd voorgelegd. Deze appreciatie kan moeilijker zijn in de eerstvolgende drie jaar wanneer art. 35, 6°, of 123, 1e lid, 7°, Venn. W. al kunnen worden ingeroepen inzake vennootschappen die bij hun oprichting nog geen financieel plan dienden voor te leggen. Toch zal in die periode zich een jurisprudentie dienen te ontwikkelen voor wat een normale uitoefening van de voorgenomen bedrijvigheid genoemd kan worden. De tekst van het artikel houdt niet noodzakelijk in dat het kapitaal op zichzelf daartoe dient te volstaan. Dit zou trouwens indirect impliceren dat men het normaal noemt dat het kapitaal in de startfase vrijwel geheel verloren gaat. Het kan zeker ook normaal genoemd worden dat in een bepaalde mate op vreemd vermogen wordt gesteund. Uit het verslag van de senaatscommissie blijkt dat volgens de minister ook rekening gehouden dient te worden met andere waarborgen dan het kapitaal, maar uit de commissiebespreking blijkt niet aan welke waarborgen vooral werd gedacht⁴. De hoven en rechtbanken dienen ook verder te

bepalen wanneer een document een financieel plan genoemd kan worden in de zin van art. 29ter of 120ter Venn. W., om zo te vermijden dat deze verplichting tot een loutere formaliteit wordt uitgehold. Hun opdracht is er daarbij zeker niet gemakkelijker op geworden door het niet in aanmerking nemen van het voorstel om een verificatie van dit plan door een bedrijfsrevisor te eisen⁵.

2) De aansprakelijkheid van de beheerders van een N.V. of P.V.B.A.

De nieuwe bepalingen over de aansprakelijkheid van beheerders waarvan de kennelijk grove fouten bijgedragen hebben tot een faillissement, lijken *prima facie* vooral een codificeren van de recente ontwikkeling in de rechtspraak⁶. Door een specifieke bepaling in te voeren over de aansprakelijkheid van beheerders na een faillissement, rijst evenwel de vraag of na een faillissement de beheerders ook nog aansprakelijk kunnen zijn tegenover de vennootschap op een andere juridische grondslag dan de nieuw ingevoerde artt. 63ter en 133bis Venn. W. Deze bepalingen stellen niet uitdrukkelijk tegenover wie de beheerders persoonlijk aansprakelijk kunnen worden verklaard: tegenover de vennootschap, tegenover de massa of tegenover individuele schuldeisers die een van de schade van de massa onderscheidbare schade leden. Omdat als voorwaarde van hun aansprakelijkheid geldt dat hun grove fout moet hebben bijgedragen tot het faillissement en de beheerders ook voor het geheel van het gebrek aan activa aansprakelijk kunnen worden gesteld, wordt de indruk gewekt dat deze aansprakelijkheid wordt ingevoerd tegenover al wie schade lijdt wegens een faillissement, en dus tegenover de massa of de vennootschap. Maar de discussies over het te hanteren causaliteitsbegrip in het senaatsdebat⁷ laten misschien ook toe te besluiten dat beheerders op grond van deze bepalingen ook tegenover een individuele schuldeiser aansprakelijk kunnen worden geacht na een faillissement. De rechter zou hierover dus kunnen oordelen. De vraag moet daarom worden gesteld in hoeverre de artt. 63ter en 133bis Venn. W., als *lex specialis*, na een faillissement een beroep uitsluiten op de aansprakelijkheid op grond van de artt. 62, 1e lid, Venn. W. en 1382 B.W. tegenover de vennootschap, en 62, 2e lid, Venn. W. en 1382 B.W. tegenover derden. Daarbij mag worden vooropgesteld dat de nieuwe bepalingen wegens het inlassen in de vennootschapswet een in principe contractuele aansprakelijkheid invoeren, en de samenloop met art. 1382 B.W. geregeld wordt volgens de bekende regels inzake de samenloop van contractuele aansprakelijkheid en aansprakelijkheid wegens onrechtmatige daad.

a) Tegenover de vennootschap

Inzake de aansprakelijkheid van de beheerders tegenover de vennootschap komt een cumuleren van de aansprakelijkheid onder de

² Zie o.a. J. STEENBERGEN, «De boekhouding en de jaarrekeningen van ondernemingen», R.W., 1975-76, 758.

³ Zie art. 29, 2°, Venn. W., ingevoerd bij W. 1 februari 1977, Staatsbl., 8 maart 1977, waarin een minimumkapitaal van 1.250.000 BF wordt opgelegd voor de N.V., en art. 120, 3°, Venn. W. waarin een minimumkapitaal van 250.000 BF wordt opgelegd voor de P.V.B.A.

Zie J. STEENBERGEN, «Maatregelen tot het voorkomen van faillissementen en het behoud van ondernemingen», R.W., 1975-76, 2310 e.v.

⁴ Parl. Doc. Senaat, 415 (1977-1978), nr. 2, p. 145. Deze bespreking werd verder verduisterd omdat heel dit luik geplaatst werd in de titel over het bestrijden van de bedrieglijke praktijken van de koppelbazen, en door sommigen dan ook alleen in het kader daarvan besproken werd, of zelfs verklaard werd dat deze tekst alleen kon worden goedgekeurd indien hij alleen op koppelbazen betrekking heeft (*idem*, p. 144). Zie ook de memorie van toelichting, Parl. Doc. Senaat, 415 (1977-1978), nr. 2, p. 46 e.v.

⁵ Zie de memorie van toelichting, p. 143. Zie verder L. DABIN, «Les conditions de la limitation de la responsabilité et l'avenir des SPRL», in *Liber amicorum Baron J. van Houtte*, I, Brussel, 1975, p. 219, en J. RONSE, «Waarheid en leugen omtrent de onderneming met beperkte aansprakelijkheid», *Mededelingen van de Koninklijke Akademie voor Wetenschappen*, 1978, nr. 2, p. 24 e.v.

Zie voor een verwijzing naar het voorontwerp van de herziening van de Venn. W.: Parl. Doc. Senaat, 415 (1977-1978), nr. 2, p. 142.

In de loop van de parlementaire besprekingen werd het toepassingsgebied van dit artikel formeel beperkt tot ondernemingen waarvan het faillissement werd uitgesproken, terwijl aanvankelijk ook sprake was van ondernemingen die een gerechtelijk akkoord of beheer met bijstand verkregen (Parl. Doc. Senaat, 415 (1977-1978), 1, p. 123). Deze tekstwijziging heeft weinig concrete gevolgen aangezien het ontwerp inzake beheer met bijstand een eigen regeling inhoudt, en in veel gevallen waar art. 35, 6°, of 123, 1e lid, 7°, Venn. W. ingeroepen zal worden en een gerechtelijk akkoord wegens het ontbreken van de goede trouw kan worden geweigerd.

⁶ Zie over deze rechtspraak o.a. P. VAN OMMESLAGHE, *Développements récents de la responsabilité civile professionnelle en matière économique*, in *l'Evolution récente du droit commercial et économique*, Brussel 1978, p. 15 e.v.

⁷ Zie Parl. Hand. Senaat, 1977-1978, 13 juli 1978, p. 1954 e.v.

artt. 63ter en 62, 1e lid, Venn. W. alleen redelijk voor wanneer art. 63ter een versterkte aansprakelijkheid organiseert: dan geldt art. 62, 1e lid, ook na faillissement — maar kan bovendien voor een specifieke vorm van schade die niet vergoedbaar zou zijn op grond van art. 62, 1e lid, een beroep worden gedaan op art. 63ter. Wanneer art. 63ter een geringere bescherming biedt, ontnemen men aan deze nieuwe bepaling elke inhoud indien na een faillissement ook nog een beroep kan worden gedaan op een andere bepaling wanneer die in een ruime aansprakelijkheid voorziet. In dat geval zou ofwel besloten dienen te worden dat art. 63ter het toepassingsgebied «in de tijd» van art. 62, 1e lid, Venn. W. beperkt, ofwel zou hierin een argument gevonden kunnen worden om te beslissen dat art. 63ter niet van toepassing is op de aansprakelijkheid tegenover de vennootschap, en alleen een nieuwe aansprakelijkheid tegenover de massa organiseert. Maar aangezien na een faillissement de curator de *actio societatis* uitoefent, en het zo gerealiseerde patrimonium op de eerste plaats de schuldeisers ten goede komt, zou art. 63ter ook tegenover hen dode letter blijven. Aangezien we toch moeten veronderstellen dat de wetgever een bepaald resultaat beoogde, dienen daarom beide bepalingen vergeleken te worden. De artt. 63ter en 133bis Venn. W. voegen evenwel weinig toe aan de geldende aansprakelijkheidsregels. Een belangrijk element daarbij is dat de nieuwe bepalingen de aansprakelijkheid van de beheerders in de bedoelde gevallen handhaven, ongeacht de décharge die hen werd verleend. Zij lijken verder deze aansprakelijkheid eerder te beperken: op grond van art. 62, 1e lid, (en 132) Venn. W. zijn beheerders aansprakelijk voor hun beheersfouten zonder verdere kwalificatie van deze fout, terwijl de nieuw ingevoegde bepalingen alleen spreken van een aansprakelijkheid voor een kennelijk grove fout (wat maakt dat deze aansprakelijkheid normalerwijze ook niet verzekeraar is). Bovendien is volgens het gemene recht de veroorzaakte schade vergoedbaar, terwijl in de nieuwe regeling de aansprakelijkheid beperkt is tot maximaal het gebrek aan activa. Daar staat tegenover dat door de tekst tenminste de indruk gewekt wordt dat een afgezwakt causaliteitsbegrip wordt gehanteerd: de tekst spreekt van «bijdragen tot het faillissement», terwijl het gemeenrechtelijk causaliteitsbegrip vereist dat de fout een noodzakelijke voorwaarde was voor het ontstaan van de schade. Een verklaring van de minister van Justitie in de kamercommissie spreekt dit nochtans tegen, waar hij stelt dat de nieuwe regeling een causaal verband eist tussen fout en faillissement⁸. In het openbaar senaatsdebat heeft de minister dit herhaald en versterkt. De spanning die bestaat tussen het eisen van een kennelijk grove fout enerzijds, en het volstaan met «een bijdrage tot» anderzijds, lijkt de rechter een interpretatiemarge te bieden die in belangrijke mate de praktische weerslag van de nieuwe regeling zal bepalen. Van de wijze waarop de rechter dit begrip zal interpreteren, zal ook afhangen in hoeverre de omschrijving van de vergoeding waartoe kan worden veroordeeld, een afwijking van het gemene recht brengt. Wanneer het klassieke oorzakelijkheidsbegrip gebruikt wordt en wordt aangenomen dat het onbetaald blijven van het passief volgt uit het faillissement, zowel als het tot dit faillissement heeft geleid, dan is een bijdrage in het passief een normaal vergoeden van de veroorzaakte schade⁹. In andere hypothesen wordt daarentegen een juridische grondslag gecreëerd voor een geforfaitariseerde berekening van de verschuldigde vergoeding¹⁰. Maar bij dit alles mag niet uit het oog worden verloren dat deze bijdrage in het passief geenszins automatisch volgt uit de

vaststelling dat een kennelijk grove fout van de beheerders heeft bijgedragen tot het faillissement. De rechter wordt alleen de mogelijkheid geboden om dit te doen. En juist het feit dat aan de rechter in specifieke omstandigheden de bevoegdheid verleend wordt om maatregelen te treffen, waartoe hij in de meeste gevallen al bevoegd was op grond van het gemene recht, versterkt de indruk dat na een faillissement de beheerders tegenover de vennootschap aansprakelijk zijn op grond van art. 63ter of 133bis Venn. W., en niet langer een beroep kan worden gedaan op art. 62, 1e lid, ofwel dat art. 62, 1°, Venn. W. alleen een additionele aansprakelijkheid regelt voor de periode waarvoor nog geen décharge werd verleend. In de eerste lezing wekt het nochtans verwondering dat een maatregel die bedoelde de aansprakelijkheid van beheerders te versterken¹¹, bij nadere ontleding deze aansprakelijkheid eigenlijk beperkt. Het zal daarom dikwijls aangewezen zijn vooral in een pre-faillissementsfase een beroep te doen op de aansprakelijkheid van beheerders indien men hen aansprakelijk acht voor een hoger bedrag dan het passief saldo, en men niet alleen in het voordeel van de schuldeisers, maar ook van de onderneming en haar aandeelhouders aanspraken meent te hebben op de beheerders wegens beheersfouten.

De verhouding tussen de artt. 62, 1e lid, (en 132) en 63ter (en 133bis) Venn. W. inzake de aansprakelijkheid tegenover de vennootschap stelt vooral een probleem betreffende de kleinere P.V.B.A.'s die uitgesloten zijn uit het toepassingsgebied van de nieuwe regeling.

Zulks gebeurde uitdrukkelijk om de aansprakelijkheid van beheerders van kleine vennootschappen «niet te verzwaren»¹². Maar wanneer de artt. 63ter en 133bis, 1e lid, Venn. W. geen zwaardere aansprakelijkheid inhouden, moet hieruit worden afgeleid dat zeker wanneer art. 133bis, 1e lid, niet van toepassing is, art. 62, 1e lid, jo. 132 ofwel evenmin toepassing kunnen vinden, ofwel niet mogen leiden tot een aansprakelijkheid die even zwaar is als die waarin de nieuwe regeling voorziet. In de eerste veronderstelling zouden de beheerders van kleine P.V.B.A.'s immuniteit genieten tegenover een vennootschap na een faillissement. Men moet dus haast besluiten dat bij een kleine P.V.B.A. art. 62 jo. 132 Venn. W. ook na een faillissement van toepassing blijven, maar met terughoudendheid geïnterpreteerd dienen te worden om de geest van art. 133bis te respecteren. Deze regeling laat in ieder geval aan duidelijkheid te wensen over.

b) De aansprakelijkheid op grond van art. 62, 2°, Venn. W.

De verhouding tussen de artt. 62, 2e lid, (en 132) en 63ter (en 133bis) Venn. W. betreft zowel de aansprakelijkheid tegenover derden als tegenover de vennootschap. Maar aangezien ook art. 62, 2°, een specifiek geval betreft, lijkt een cumuleren van beide aansprakelijkheidsregelingen gemakkelijker organiseerbaar zonder een van beide bepalingen elke inhoud te ontnemen. Er mag daarom bij ontbreken van een uitdrukkelijke bepaling wellicht besloten worden dat het invoegen van de artt. 63ter en 133bis Venn. W. geen invloed heeft op het toepassingsgebied van art. 62, 2e lid, Venn. W.

c) Tegenover de massa

Anderzijds kan inzake de aansprakelijkheid van de beheerders tegenover de massa van de schuldeisers worden gesteld dat vroeger tegenover hen geen specifieke aansprakelijkheidsregeling gold, maar dit probleem *de facto* samenviel met de aansprakelijkheid tegenover de vennootschap omdat na een faillissement de curator de *actio societatis* instelt.

grove fout eerder te resulteren in een bespreking van de aansprakelijkheid of althans in een indammen van de door sommigen als al te extensief beoordeelde rechtspraak.

¹¹ Zie memorie van toelichting, p. 47.

¹² Zie o.a. *Parl. Doc. Senaat*, 415 (1977-1978), nr. 2, p. 152 en 153.

⁸ Zie *Parl. Doc. Kamer*, 470 (1977-1978), nr. 9, p. 48. Zie ook *Parl. Hand. Senaat*, 13 juli 1978, p. 1955 en 1956 in antwoord op senator Gillet en vnl. op senator Pierson.

⁹ Zie o.a. Kh. Charleroi, 12 oktober 1976, R.P.S., 1976, 143.

¹⁰ Zie de interventie van de minister van Justitie in het senaatsdebat waar hij deze vraag open liet: *Parl. Hand. Senaat*, 13 juli 1978, p. 1955.

Een werkelijk nieuwe opening in het aansprakelijkheidsrecht wordt daarbij evenwel niet geboden, omdat het herinterpreteren door de rechtspraak van de causaliteitsvereisten bij gezamenlijke fout, eigenlijk al tot een zelfde situatie leidde: zie Cass., 15 februari 1974, R.W., 1973-1974, 1715 met conclusie adv.-gen. DUMON.

Zie P. VAN OMMESELAGHE, o.c., p. 24 e.v. en vnl. 26 e.v. Ook op dit punt lijkt de nieuwe regeling door het vereisen van een kennelijk

d) *Tegenover individuele schuldeisers*

Inzake de aansprakelijkheid tegenover derden als individuele schuldeisers is vooral de vraag belangrijk in hoeverre individuele schuldeisers op de nieuwe regeling een beroep kunnen doen (cf. supra). Wanneer aangenomen wordt dat het antwoord op deze vraag positief is, moet opnieuw worden onderzocht of het invoeren van de nieuwe bepaling afbreuk doet aan de mogelijkheden om een beroep te doen op de persoonlijke aansprakelijkheid van beheerders op grond van art. 1382 B.W. Maar zoals inzake art. 62, 2°, Venn. W., en in tegenstelling tot art. 62, 1°, Venn. W., lijken de nieuwe bepalingen een regeling in te voeren die duidelijk verschilt van de gemeenschappelijke aansprakelijkheidsregeling: art. 1382 B.W. vergt een causaal verband tussen een fout en een schade, en art. 63ter tussen een kennelijk grove fout en een faillissement, en vooral: de artt. 63ter en 133bis Venn. W. behoren tot de contractuele sfeer, en art. 1382 B.W. tot het gemene recht. Deze regelingen lijken daarom naast elkaar te kunnen gelden. Het moet daarom betreurd worden dat geen bepalingen werden opgenomen over een concursus tussen een vordering van de curator voor de massa, en van een schuldeiser uit de massa die aan zijn vordering ook een vordering op grond van art. 1382 B.W. ontleent¹³.

e) *De bevoegdheid tot het instellen van de vordering*

Evenmin als de nieuwe bepalingen duidelijk maken tegenover wie zij de aansprakelijkheid van de beheerders organiseren, wordt bepaald wie bevoegd is om een vordering op grond van art. 63ter (of 133bis) Venn. W. in te stellen. Inzake de aansprakelijkheid tegenover de vennootschap of de massa, stelt dit geen problemen, omdat in beide gevallen alleen de curator na het faillissement de vordering kan instellen. Wanneer ten voordele van individuele schuldeisers een beroep kan worden gedaan op art. 63ter (cf. supra), rijst ook hier het probleem dat gesteld wordt inzake een beroep op de aansprakelijkheid van de kredietverlener: de specifiek benadeelde schuldeisers beschikken over een vordering, maar velen wensen dat ook de curator zou kunnen vorderen aangezien hij hiertoe over meer middelen beschikt, en het vergoeden van individuele schuldeisers indirect ook de druk op de massa verlicht¹⁴.

f) *De berekening van het gebrek aan activa*

Voor het uitbouwen van de voor de toepassing van deze bepalingen vereiste berekeningen is het overigens niet duidelijk of de aansprakelijkheid beperkt blijft tot het balans (passief) saldo, dan wel tot het bij de vereffening vastgestelde passief. De uitdrukking «(indien) de lasten de baten overtreffen», laat eerder het laatste veronderstellen. De Franse tekst spreekt daarentegen van «insuffisance d'actif», wat neutraler klinkt. Een uitdrukkelijke vraag die hierover in het senaatsdebat aan de minister gesteld werd, werd niet beantwoord¹⁵, maar in de Kamer verklaarde hij dat het hele passief, met inbegrip van het sociaal (liquidatie)passief in aanmerking moet worden genomen. Maar ook dit antwoord beslecht de vraag niet helemaal.

g) *Verjaring*

Volgens een verklaring van de minister in het senaatsdebat is art.

194 Venn. W. op deze vorderingen van toepassing, en verjaren zij dus na vijf jaren¹⁶.

Samenvattend moet worden betreurd dat een wijziging die zo belangrijke gevolgen kan hebben, zoveel vragen open laat. De onzekerheid en de misverstanden waartoe dit aanleiding kan geven, kunnen het investeringsklimaat nog meer schaden dan een wat versterkte, maar duidelijke aansprakelijkheidsregeling. Dit weinig gelukkig resultaat is wellicht het gevolg van het afzwakken van het oorspronkelijke voorstel. Aanvankelijk werd gedacht aan het invoeren van een omkering van de bewijslast inzake de aansprakelijkheid van de beheerders na een faillissement, waarbij zij ten belope van het deficit aansprakelijk zouden worden geacht, tenzij zij konden aantonen dat zij de vennootschap bestuurden met de zorg die van een bezoldigd lasthebber wordt verwacht. Deze aan het Franse recht ontleende regeling¹⁷ zou de rechtspersoonlijkheid grondig hebben gewijzigd en de N.V. en P.V.B.A. veel dichter bij de commanditaire vennootschap hebben gebracht¹⁸. De rechtspersoonlijkheid zou dan ten aanzien van de beheerders alleen nog toelaten de aansprakelijkheid te beperken wanneer aangetoond wordt dat alle redelijke voorzorgen genomen zijn om ook de omvang van het risico te beperken. Het schrappen van deze omkering van de bewijslast ontnemt aan de nieuwe bepalingen de eigen inhoud die een conflict met andere aansprakelijkheidsregelingen zou vermijden. En het gelijktijdig schrappen van deze bewijslastregeling en het uitsluiten van kleine P.V.B.A.'s uit het toepassingsgebied van art. 133bis, heeft de rechtspositie van de zaakvoerders van deze P.V.B.A.'s nog ondoorzichtiger gemaakt. De vraag moet daarom worden gesteld of men na het afwijzen van de bewijslastregeling de artt. 91 en 93 in het ontwerp niet beter volledig had geschrapt. Nu is het onduidelijk welke aansprakelijkheidsregeling de wetgever eigenlijk beoogde, wordt de rechter met nog meer open vragen, en het bedrijfsleven met nog meer onzekerheid geconfronteerd.

2) *De wijziging van het K.B. nr. 22 van 24 oktober 1934*

De artt. 82 tot 88 van de besproken wet brengen een door velen sinds lang gewenste aanvulling van de sanctiegevolgen die aan een faillissement kunnen worden verbonden. Aangezien de tot nu toe bestaande vervallenverklaringen alleen konden worden opgelegd aan de gefailleerde, bleven zij meestal zonder gevolgen wanneer een vennootschap failliet werd verklaard¹⁹. Het moet nochtans worden opgemerkt dat de vervallenverklaring bedoeld in art. 82 voor al wie veroordeeld werd tot een vrijheidsstraf van ten minste drie maanden bijzonder stroef is geformuleerd.

Jacques Steenberghe

¹³ Zie o.a. Cass., 8 maart 1965, R.W., 1966-67, 1575. Zie ook J. RONSE, *Algemeen deel van het Vennootschapsrecht*, 3e uitg., Leuven 1975, p. 474 e.v.

¹⁴ Zie o.a. Kh. Brussel, 29 oktober 1976, J.T., 1977, 58, besproken door A. ZENNER, «Nouveaux développements de la responsabilité du dispensateur de crédit», J.T., 1977, 53 e.v.

¹⁵ In de parlementaire voorbereiding werd er wel op gewezen dat «het overtreffen van de baten door de lasten», niet de meest gelukkige vertaling is van «insuffisance d'actif». Zie *Parl. Doc. Kamer*, 47 (1977-1978), nr. 9, p. 48.

Zie *Parl. Hand. Senaat*, 13 juli 1978, p. 1955, en *Kamer*, 26 juli 1978, p. 3268.

¹⁶ Zie *Parl. Hand. Senaat*, 1977-1978, 13 juli 1978, 1955.

¹⁷ Art. 79 W. 13 juli 1967. Zie hierover o.a. R. RODIÈRE, *Droit commercial (effets de commerce, contrats commerciaux, faillites)*, 6e uitg., Parijs, 1972, p. 329 e.v.

¹⁸ Hierbij moet worden opgemerkt dat de aan het Parlement voorgelegde tekst ook dubbelzinnig was waar hij niet stelde dat de beheerders vermoed werden aansprakelijk te zijn, tot zij bewezen met de vereiste zorg te hebben gehandeld. Deze tekst bepaalde dat de beheerders aansprakelijk geacht konden worden, maar van die aansprakelijkheid ontslagen werden indien zij bewezen met de vereiste zorg te hebben gehandeld. Deze tekst vermeldde geen criteria om te beslissen wanneer zij aansprakelijk dienden te zijn, indien zij dit tegenbewijs niet leverden. Zie *Parl. Doc. Senaat*, 415 (1977-1978), nr. 1, p. 123.

¹⁹ Zie o.a. J. VAN RYN en J. HEENEN, *Principes de droit commercial*, Brussel, IV, p. 217, nr. 2666; L. DE WILDE, «Het vernieuwde K.B. nr. 22 van 24 oktober 1934 (wet van 4 augustus 1978 tot economische heroriëntering)», R.W., 1978-79.

MEDEDELINGEN

Gehorige woningen

Senator De Rore heeft een parlementaire vraag gesteld betreffende de normen inzake materialen voor scheidingsmuren. Heel wat bewoners van flatgebouwen doen hun beklag over geluidshinder wegens onvoldoende isolatie tussen de diverse flats of aanpalende huizen.

Het probleem schijnt tamelijk ingewikkeld, want er werden steeds maar nieuwe gegevens verstrekt door verscheidene ministers (*Vragen en antwoorden*, Senaat, 1977-78, pp. 1567, 1608 en 1770).

Er bestaan verscheidene Belgische normen betreffende de akoestiek in gebouwen, gepubliceerd door het Belgisch Instituut voor Normalisatie, Brabançonnellaan 29, 1040 Brussel.

Deze normen zijn slechts bindend als een verordening of een overeenkomst de naleving ervan verplicht stelt. Zo kan een gemeentelijke bouwverordening deze materie regelen en in de Brusselse agglomeratie heeft de Agglomeratieraad op 21 december 1977 een bouwverordening voor isolatie van woongebouwen tegen buitengeluiden vastgesteld. Op grond van de wet van 18 juli 1973 betreffende de bestrijding van de geluidshinder kan eventueel ook een verordening uitgevaardigd worden inzake deze normen, maar er bestaan tot nog toe geen koninklijke besluiten, die de gehorigheid van de woningen regelen.

In het kader van bestekken kunnen de voornoemde normen ingevoerd worden en dit gebeurt o.m. door het beheer der gebouwen van het Ministerie van Openbare Werken en door het Nationaal Instituut voor Huisvesting.

Op grond van artikel 7 van het koninklijk besluit van 30 juli 1976 betreffende de bekrachtiging of de registratie van de door het Belgisch Instituut voor Normalisatie openbaar gemaakte normen, kunnen alle belanghebbenden de normen betreffende de akoestiek beschouwen als regels van goed vakmanschap. De architect en de aannemer zijn verantwoordelijk voor de naleving van de regels der kunst.

Autodiefstallen

De minister van Justitie heeft medegedeeld dat tussen 1968 en 1977 in ons land 59.101 voertuigen gestolen werden, hetzij in : 1968 4.156, 1969 4.456, 1970 5.100, 1971 6.191, 1972 6.647, 1973 6.955, 1974 6.556, 1975 5.931, 1976 6.083, 1977 7.026.

Deze cijfers bevatten zowel joyriding als werkelijke diefstallen. De minister beschikt over geen gegevens betreffende de leeftijd van de daders, noch betreffende de aard der voertuigen, noch betreffende de uitrusting der voertuigen met een stuurslot (*Vragen en antwoorden*, Kamer, 1977-78, 3146).

Geluidshinder

Luidens artikel 13 van de wet van 18 juli 1973 betreffende de bestrijding van de geluidshinder wordt geen afbreuk gedaan «aan de bevoegdheden die de gedecentraliseerde overheden ter zake bezitten, krachtens de decreten van 14 december 1789 en van 16-24 augustus 1790, evenals krachtens andere in voege zijnde wetten».

De gemeentelijke overheid kan een politieregiment uitvaardigen waarbij bepaalde vormen van geluidshinder bestreden worden. Daarenboven is de burgemeester van de gemeente, als hoofd van de politie, bevoegd om controle uit te oefenen op de toepassing van de ter uitvoering van de wet van 18 juli 1973 genomen besluiten, in het bijzonder :

— Het koninklijk besluit van 10 juni 1976 houdende maatregelen tot inrichting van wedstrijden, test- en oefenritten met motorvoertuigen (*B.S.*, 13 juli 1976).

— Het koninklijk besluit van 24 februari 1977 houdende vaststelling van geluidsnormen voor muziek in openbare en private

inrichtingen (*B.S.*, 26 april 1977).

Met het oog op de controle van het naleven van het koninklijk besluit van 24 februari 1977 werd aan de gemeentebesturen de mogelijkheid geboden om zich een geluidsniveaumeter (sonometer) aan te schaffen met subsidiëring van het Ministerie van Volksgezondheid en Leefmilieu (*Vragen en antwoorden*, Senaat, 1977-78, 1573).

Diakens in gerechtelijke dienst

Naar aanleiding van een parlementaire vraag van volksvertegenwoordiger Weckx, heeft de minister van Justitie medegedeeld dat de diakens — volgens de aartsbisschoppelijke overheid — behoren tot de geestelijke stand van de katholieke kerk. Hieruit volgt dat krachtens artikel 293 van het Gerechtelijk Wetboek, een diaken geen ambt van de rechterlijke orde mag uitoefenen (*Vragen en antwoorden*, Kamer, 1977-78, 3232).

Fiscale rechtspraak

Beïnvloed door de lektuur van *Fiskofoon*, heeft volksvertegenwoordiger Schrans de minister van Financiën gevraagd of de rechtspraak gepubliceerd in de *Speciale Verzameling van Rechtspraak* (S.V.R.), die thans uitsluitend onder de personeelsleden van het beheer der directe belastingen wordt verspreid, ook niet toegankelijk voor het publiek kan worden gemaakt ten einde de rechten van de belastingplichtige te vrijwaren (*Vragen en antwoorden*, Kamer, 1977-78, 3194).

De minister heeft medegedeeld dat de rechterlijke uitspraken sedert 1960 gepubliceerd worden in het «Bulletin der belastingen», een publikatie die aan het publiek wordt verkocht.

Hierbij werd echter uit het oog verloren dat de directeurs der belastingen om de haverklap niet-gepubliceerde rechtspraak van onze hoven van beroep inroepen. Redelijkerwijze mag dan ook gevraagd worden dat het beheer een afschrift van de arresten bij hun dossier zou voegen opdat de belastingplichtige kennis kan nemen van de rechtspraak waarop de beslissing van de directeur steunt.

Het is reeds herhaaldelijk gebleken dat aan de geciteerde arresten een andere reikwijdte wordt toegekend dan uit een aandachtige lektuur kan afgeleid worden. Indien het beheer aan sommige arresten een uitzonderlijk belang hecht, heeft de belastingplichtige er ook belang bij kennis te nemen van deze rechtspraak.

Het blijft dan nog steeds een heel probleem voor de belastingplichtige om kennis te nemen van de rechtspraak die ongunstig is voor het beheer en die zelden of nooit in het *Bulletin der belastingen* gepubliceerd wordt, en waarvan de directeur der belastingen uiteraard geen gewag maakt in zijn beslissing.

Beëdigde tolken

Volksvertegenwoordiger E. Vansteenkiste heeft de minister van Justitie gewezen op de problemen die rijzen wanneer rijkswachters of politieambtenaren personen moeten verhoren die een taal spreken die zij niet kennen (*Vragen en antwoorden*, Kamer, 1977-78, 3230).

De minister heeft toegegeven dat er in sommige gerechtelijke arrondissementen geen lijst van beëdigde tolken of vertalers bestaat. In verkeerszaken kunnen de verbalisanten in menig geval gebruik maken van formulieren waarop de betrokkenen hun verklaringen in hun eigen taal neerschrijven, maar wanneer het gaat om ernstige misdrijven kunnen zich inderdaad grote moeilijkheden voordoen.

De minister maakt er zich nogal vlug van af door te beweren dat er in die gevallen «voor een tolk wordt gezorgd door de procureur des Konings of door de onderzoeksrechter», maar wie in de praktijk staat weet wel dat het vlugger gezegd is dan gedaan.

Het zou een hele hulp zijn, mocht de politie en de rijkswacht in elk gerechtelijk arrondissement over een lijst van beëdigde tolken en vertalers beschikken, die geregeld wordt bijgehouden en die voldoende uitgebreid is om in de behoeften van de dienst te voorzien.

Chiropractors

Naar aanleiding van een parlementaire vraag van volksvertegenwoordiger Pierret, heeft de minister van Volksgezondheid en Leefmilieu medegedeeld dat er in België geen specifieke reglementering voor de uitoefening van het beroep van chiropraxie bestaat. De uitoefening van de geneeskunst wordt geregeld door het koninklijk besluit van 10 november 1967 betreffende de uitoefening van de geneeskunst, de verpleegkunde, de paramedische beroepen en de geneeskundige commissies.

De autoriteiten van de Europese Gemeenschappen hebben tot op heden geen richtlijnen uitgevaardigd die het beroep regelen van chiropractor (*Vragen en Antwoorden, Kamer, 1977-78, 2504*). Zoals gebruikelijk zal ons land wel een van de laatste landen in Europa zijn om een wettelijke regeling in te voeren: op juridisch gebied blijven we op het peil van de ontwikkelingslanden.

Naamsverandering

Uit een antwoord van de minister van Justitie op een parlementaire vraag van volksvertegenwoordiger Desutter blijkt dat tot en met de maand mei 1978 1.245 aanvragen tot voornaamsverandering op grond van de wet van 2 juli 1974 werden ingediend. In 413 gevallen was er nog geen beslissing gegeven.

Er verloopt meestal een termijn van acht tot tien maanden tussen de indiening en de bekendmaking van het koninklijk besluit in het Belgische Staatsblad. Het besluit wordt van kracht de tiende dag na de bekendmaking. Vanaf dat ogenblik is de begunstigde gemachtigd zijn voornamen te veranderen. Maar praktisch dient nog rekening te worden gehouden met de tijd die nodig is voor de registratie van het besluit, de vermelding ervan in de registers van de burgerlijke stand en van de bevolking en voor het opmaken van de nieuwe identiteitsstukken (*Vragen en Antwoorden, Kamer, 1977-78, 2558*).

Adviezen van de Raad van State

Het argusoog van senator Storme is gevallen op het koninklijk besluit van 7 maart 1978 tot bepaling van de inhoud en van de indeling van een als minimum geldend genormaliseerd rekeningstelsel dat gepubliceerd werd in het Staatsblad van 13 mei 1978.

De Gentse hoogleraar vroeg de minister van Economische Zaken of hij het verenigbaar acht met een behoorlijk nazien door de Raad van State, wanneer deze gevraagd wordt op drie dagen tijd een advies te geven voor een koninklijk besluit dat pas tien weken later gepubliceerd wordt en pas in werking treedt twee jaar nadat het advies werd gevraagd (*Vragen en Antwoorden, Senaat, 1977-78, 1366*).

In zijn antwoord deelt de minister mee dat hij erop stond de ondernemingen voldoende tijd te laten om hun administratieve organisatie aan te passen aan de nieuwe richtlijnen. Inderdaad, de invoering van een genormaliseerd rekeningstelsel zal de meeste ondernemingen verplichten niet alleen hun werkmethode aan te passen, maar ook tal van inschrijvingsprocédés te herzien. Ondernemingen die gebruik maken van een computer, zullen eventueel hun programma's en hun codificeringen moeten wijzigen. Om deze reden bepaalt het besluit dat richtlijnen slechts van kracht worden vanaf het begin van het boekjaar dat ingaat na 31 december 1979.

Maar voor de vertraging waarmee het koninklijk besluit van 7 maart 1978 gepubliceerd werd, weet de minister blijkbaar geen beter excuus in te roepen dan de traditionele dooddoener, nl. «de niet te voorziene technische moeilijkheden». Hij had evengoed het bekende citaat van Thomas Fuller kunnen aanhalen: «Do nothing hastily but catching of fleas»!

Verkiezingen der leden van kerkfabrieken en der kerkmeesters

Naar aanleiding van een parlementaire vraag van Senator Capoen, heeft de minister van Justitie meegedeeld dat de voorschriften overeenkomstig welke de processen-verbaal van de verkiezingen der

leden van de kerkfabrieken en der kerkmeesters dienen te worden medegedeeld aan de gemeentelijke en provinciale overheden eveneens gelden voor de bestuursorganen der niet rooms-katholieke erkende erediensten (cf. art. 18 van de wet van 4 maart 1870 op het tijdelijke der erediensten; ministeriële omzendbrief van 26 juli 1883).

Anderzijds heeft het departement het beginsel aanvaard dat de bepalingen van de artt. 86 en 87 van de Gemeentewet betreffende de schorsings- en vernietigingsbevoegdheid van de provinciegouverneur en van de Koning niet toepasselijk zijn op de fabriekraden der kerken en de raden van beheer van de andere erkende erediensten. De minister geeft evenwel toe dat niet alle auteurs deze zienswijze delen.

Als tak van de algemene administratie is het tijdelijke van de erkende erediensten onderworpen aan de voogdij van de minister van Justitie en van de Koning. Deze voogdij wordt tot op heden uitgeoefend in de vorm van koninklijke besluiten uitgevaardigd op grond van artikel 67 van de Grondwet (*Vragen en Antwoorden, Senaat, 1977-78, 1364*).

Brandbeveiliging in dansgelegenheden

Senator Bury heeft onlangs aan de minister van Binnenlandse Zaken gevraagd of art. 52 van het Algemeen Reglement voor de arbeidsbescherming ook van toepassing is wanneer zalen verhuurd worden voor een bruiloftsmaal, waarna steeds gedanst wordt.

De minister heeft geantwoord dat danszalen met een dansvloer van meer dan 100 m² onderworpen zijn aan de voorschriften van het ARAB. De dansings en andere zalen waar gedanst wordt, met een dansvloer van niet méér dan 100 m², vallen niet onder de voorschriften van het ARAB.

Bij ministeriële omzendbrief van 20 april 1972 werden de gemeenteoverheden verzocht inzake brandbeveiliging een politieverordening uit te vaardigen die steunt op art. 3.5 van titel XI van het Decreet van 16-24 augustus 1790 over de rechterlijke organisatie en rekening houdt met de desbetreffende richtlijnen vervat in bedoelde omzendbrief.

Als een particulier een zaal voor banketten huurt om er een familiebijeenkomst of een intiem feest te houden, kan die zaal, in de huidige stand van de wetgeving, worden beschouwd als een privéplaats en valt ze als zodanig niet onder de toepassing van de gemeentelijke politieverordening (*Vragen en Antwoorden, Senaat, 1977-78, 1375*).

Over de secretaris van de kerkfabriek.

Senator Persyn heeft zich ongerust gemaakt over de wettelijke toestand van de secretaris van de kerkfabriek die tevens deel uitmaakt van de kerkraad. Is zulk mandaat van secretaris verenigbaar met het lidmaatschap van de kerkraad, daar hij eventueel mee zou beslissen over de eigen bezoldiging of vergoeding door de goedkeuring van de begroting en de rekeningen van de kerkfabriek, heeft hij onlangs aan de minister van Justitie gevraagd.

De minister heeft geantwoord dat de fabriekraad der kerk luidens art. 9 van het Decreet van 30 november 1809 verplicht is om onder zijn leden een secretaris te benoemen. Daar de functies van secretaris uiteraard onbezoldigd zijn, is er geen bezwaar tegen dat hij optreedt bij de goedkeuring van de begroting en de rekeningen van de kerkfabriek (*Vragen en Antwoorden, Senaat, 1977-78, 1326*).

Toepassing van art. 218 B.W.

Krachtens art. 218 B.W. kan «iedere echtgenoot, zonder de instemming van de andere, op zijn naam een depositorekening voor geld of effecten doen openen en een brandkast huren».

Tal van financiële instellingen zouden echter het derde lid van dit artikel uit het oog verliezen, waarin wordt bepaald dat «de bewaarnemer en de verhuurder de andere echtgenoot in kennis moeten stellen van de opening van de rekening of de huur van de brandkast».

Senator L. Gillet heeft de minister van Justitie onlangs gevraagd welke maatregelen eventueel overwogen worden om hierin orde op zaken te stellen ; het ministerieel antwoord wordt gegeven in *Vragen en Antwoorden, Senaat, 1977-78, 1325*.

De wetgever heeft geen sanctie gesteld op de overtreding vervat in art. 218, lid 3, B.W. Wanneer het wettelijk voorschrift door een financiële instelling over het hoofd wordt gezien, kan de echtgenoot wiens rechten hierdoor zijn geschaad, schadevergoeding vorderen (Verslag namens de commissie voor de Justitie van de Kamer, door de h. Baert, *Parl. Besch., Kamer, nr. 869/3, 18 juni 1976, p. 8* ; P. WATELET, *Recueil général de l'enregistrement et du notariat, n° 22140, p. 222* ; PIRSON, *Annales de droit, 1977, 57* ; H. CASMAN en M. VAN LOOK, *Huwelijksvermogensstelsels, 1/7, p. 5*)

De benadeelde echtgenoot kan ook de vrederechter verzoeken maatregelen te gelasten op grond van artikel 223 B.W. of op grond van de regels betreffende het beheer van de gemeenschappelijke goederen.

Daar de wetgever niet vermeld heeft op welke wijze de kennisgeving moet geschieden, noch enig tijdstip heeft bepaald waarbinnen de andere echtgenoot op de hoogte moet worden gebracht en anderzijds geen sanctie heeft gesteld op de verwaarlozing van het voorschrift, zal het wellicht niemand verwonderen dat deze verplichting een dode letter blijft.

Verblijf van vreemdelingen

Senator R. Gillet heeft aan de minister van Justitie gevraagd welke vreemdelingen een aangifte van woonplaats in België moeten doen (*Vragen en Antwoorden, Senaat, 1977-78, 1326*).

De minister heeft hem geantwoord dat in beginsel elke vreemdeling die voornemens is meer dan acht dagen in België te verblijven zich bij het gemeentebestuur van zijn verblijfplaats moet aanmelden met het oog op zijn inschrijving. Deze verplichting vloeit voort uit artikel 15 van het koninklijk besluit van 21 december 1965 betreffende de voorwaarden waaronder vreemdelingen België mogen binnenkomen, er verblijven en er zich vestigen, gewijzigd bij de koninklijke besluiten van 13 mei 1968, 11 juli 1969, 27 juli 1972 en 14 januari 1975.

Vreemdelingen die in een caravan of een kampeerwagen wonen, zijn aan dezelfde verplichtingen onderworpen. Werknemers, onderdanen van de Europese Gemeenschap, die voornemens zijn niet langer dan drie maanden in België te verblijven, zijn er — overeenkomstig art. 40^{quater} van het koninklijk besluit van 21 december 1965 — slechts toe gehouden hun aanwezigheid te melden bij het gemeentebestuur van hun verblijfplaats.

Vreemdelingen die voor zaken of als toerist België binnenkomen voor één of meer dan één verblijf gedurende in totaal drie maanden op zes en die logeren in gelegenheden onderworpen aan de regeling betreffende de controle van reizigers in de logementhuizen moeten zich luidens art. 16 van het koninklijk besluit van 21 december 1965 niet laten inschrijven bij het gemeentebestuur.

Andere vreemdelingen, die voornemens zijn meer dan acht dagen in België te verblijven, moeten zich binnen acht dagen na hun binnenkomst in het land laten inschrijven bij het gemeentebestuur van hun verblijfplaats. Indien ze in België zijn binnengekomen zonder hun paspoort te laten controleren bij het overschrijden van de grens, zijn de paspoortplichtige vreemdelingen verplicht zich binnen achteventig uren van hun binnenkomst te laten inschrijven.

Luistergeld voor buitenshuis verblijvende studenten

Senator R. Nauwelaerts heeft zich ontfermd over het lot van de buitenshuis verblijvende studenten die in een internaat, in een studentenhome of op een studentenkamer een radio beluisteren. Hij vond het onbillijk dat de ouders een afzonderlijke vergunning zouden moeten betalen voor de studerende kinderen.

De minister van Posterijen, Telegrafie en Telefonie heeft hem geantwoord dat de wet van 26 januari 1960, gewijzigd bij de wet van

24 december 1976, bepaalt dat slechts één enkele belasting verschuldigd is voor het houden van verschillende radio-ontvangsttoestellen van het type «radio in woning» (die functioneren op netstroom of draagbaar zijn) door de leden van een particulier of collectief gezin, in een bepaalde woning.

Scholieren en studenten in een internaat of studentenhome kunnen de voornoemde maatregel genieten wanneer de taks door het collectief gezin werd betaald op naam van het instituut en wanneer zij in die inrichtingen hun gewoon verblijf hebben en de radiotoestellen niet voor zich persoonlijk gebruiken (art. 17, 3°, van de wet van 24 december 1976). Zulks veronderstelt dat de radiotoestellen geplaatst zijn in een zaal van de inrichting die vrij toegankelijk is voor alle leden van de gemeenschap.

Voor de ontvangsttoestellen die zijn opgesteld in een aparte studentenkamer waarin slechts één student verblijft, is een afzonderlijke vergunning vereist. Er zijn trouwens steeds afzonderlijke vergunningen vereist wanneer één en hetzelfde radiotoestel in verschillende woningen of voertuigen wordt gehouden (*Vragen en Antwoorden, Senaat, 1977-78, 1344*).

Amateur-wijnbouwers en accijns

Bij de vervaardiging van wijn van druiven, krenten of rozijnen, zowel voor privé gebruik als voor commerciële doeleinden zijn accijnsrechten verschuldigd.

Uit een antwoord van de minister van Financiën blijkt dat overeenkomstig art. 2 van de wet van 15 juli 1938 betreffende het fiscaal regime van wijn, van met wijn gelijkgestelde dranken en van sommige alcoholhoudende vloeistoffen (B.S., 27 juli 1938), vervangen bij art. 59 van de wet van 5 januari 1976 betreffende de budgettaire voorstellen 1975-76 (B.S., 6 januari 1976) de gegiste dranken van druiven, krenten of rozijnen, die hier te lande worden vervaardigd, onderworpen zijn aan :

1. een accijns van 600 frank per hectoliter ;
2. een bijzondere accijns van 600 frank per hectoliter.

Indien de dranken een sterkte hebben van meer dan 12°, is bovendien nog een aanvullende accijns verschuldigd.

De vrijstelling van accijns waarvan sprake in § 2 van het ministerieel besluit van 5 juni 1939 (B.S., 18 juni 1939), betreft de vervaardiging van wijnen van andere vruchten dan druiven, krenten of rozijnen.

Het gewijzigd artikel 5 van de wet van 15 juli 1938 bestraft de niet-aangifte van de vervaardiging van wijn van druiven, krenten of rozijnen met een boete van tienmaal de ontdoken rechten, benevens de betaling van die rechten, en bovendien loopt de overtreder een gevangenisstraf op van een tot vier maanden.

Krachtens de bevoegdheid tot transactionele regeling verleend bij art. 263 van de algemene wet inzake douane en accijnzen van 18 juli 1977, kan het Beheer de onregelmatigheden afhandelen bij wijze van minnelijke schikking (*Vragen en Antwoorden, Senaat, 1977-78, 1428*).

Ter verduidelijking kan daaraan worden toegevoegd dat rozijnen en krenten gedroogde druiven zijn, maar dat krenten tot de pitloze en kleinste variëteit behoren.

Zedelijke bescherming van de jeugd

Bepaalde exploitanten en houders van danszalen en drankgelegenheden waarvan de toegang voor minderjarigen beneden de 18 jaar verboden is, overeenkomstig een rechterlijke beslissing op grond van art. 1bis van de wet van 15 juli 1960 tot zedelijke bescherming van de jeugd, nemen een loopje met de wettelijke voorschriften wanneer ze de plakkaat met de woorden «Toegang verboden voor minderjarigen beneden de 18 jaar» in een andere taal dan de streektaal aanbrengen.

Senator Storme heeft de minister van Justitie gevraagd of alzo aan de wettelijke vereisten wordt voldaan (*Vragen en Antwoorden, Senaat, 1977-78, 1418*).

De minister van Justitie heeft deze vraag gedeeltelijk doorgespeeld

aan zijn collega, de minister van Binnenlandse Zaken voor zover zij de toepassing van de taalwet in bestuurszaken betreft. Inderdaad, indien officiële instellingen, waar gedanst of gedronken wordt een gevaar vormen voor de gezondheid, veiligheid of zedelijkheid van de jeugd, kan de taalwet in bestuurszaken hierbij te pas komen ... Vermoedelijk was de minister van Justitie in een vrolijke bui, toen hij zijn collega erin betrokken heeft, want de kantine van onze ministeries, de cafetaria van de stedelijke hospitalen of de balzalen van de provinciale paleizen kunnen bezwaarlijk doorgaan voor oorden des verderfs die de «zedelijkheid van de jeugd» in gevaar brengen.

Dit neemt echter niet weg dat aanplakkingen, vermeldingen of aankondigingen die overeenkomstig de wet tot zedelijke bescherming van de jeugd, artikel 12 van de wet van 14 juli 1971 betreffende de handelspraktijken of gelijkaardige wetsbepalingen moeten geschieden, van alle zin ontbloeit zijn indien ze niet gebeuren in de streektaal. Hoe kan de jeugd worden voorgelicht, hoe kan de consument worden ingelicht of gewaarschuwd wanneer het bericht in een hem vreemde taal wordt gegeven?

In afwachting dat de wetgever hiermee rekening houdt bij het opstellen van de wetsbepalingen, blijft de rechterlijke macht bevoegd om zich uit te spreken over de toepassing van de wet en te oordelen of een wettische interpretatie aan de vereisten voldoet. Een strikte toepassing van de wet is meestal de beste methode om aan te tonen hoe onvolmaakt ze is, beweerde Grant Ulysses.

Verboden toegang voor vreemdelingen

Naar aanleiding van een parlementaire vraag van volksvertegenwoordiger D'haeseleer, heeft de minister van Binnenlandse Zaken medegedeeld dat het verbod voor een categorie van personen een openbare plaats te betreden, dient te worden beschouwd als indruisend tegen de algemene rechtsbeginselen, daar in rechte een openbare plaats een plaats is waar iedereen zonder onderscheid toegelaten wordt. Het Belgisch positief recht voorziet nochtans niet in enige sanctie voor dergelijk verbod.

De gemeente bezit ten gevolge van het specialiteitsbeginsel (F. Devisschere, *Algemene theorie der rechtshandelingen van het openbaar bestuur*, p. 34) geen directe verordenende bevoegdheid inzake rassendiscriminatie. Deze materie valt ook niet onder de specifieke opdrachten van de gemeentelijke politie, zoals zij gedefinieerd werden in de decreten van 1789-1790.

Hoewel art. 2, d, van de Internationale conventie van New York van 7 maart 1966 tot uitbanning van alle vormen van rassendiscriminatie op het nationaal grondgebied, goedgekeurd door de wet van 9 juli 1975 (B.S., 11 december 1975) bepaalt dat iedere verdragsluitende staat de rassendiscriminatie verbiedt en er een einde maakt met alle mogelijke middelen, dus ook wetgevende, heeft het parlement tot nog toe geen hierbij aansluitende wet goedgekeurd.

Tot zolang kan niet worden opgetreden tegen het aanbrengen van bordjes «verboden voor vreemdelingen». De vraag rijst trouwens of rassendiscriminatie louter met wetteksten kan worden weggewerkt. Wie Jan Leytens *Achterkant van de jurisprudentie* heeft gelezen, vermoedt wel dat men hier het Beest Bovigus achterna zit.

Maximale bezetting van de gerechten in Nederland

Op 6 december 1978 treedt in werking een wet die wijzigingen aanbrengt in de Wet op de rechterlijke organisatie en een aantal daarmee samenhangende wetten. Het gaat om aanpassing en voor een deel om technische verbetering van bepalingen van diverse aard, die over die wetgeving zijn verspreid.

Het voornaamste onderdeel van de nieuwe wetgeving heeft tot doel de maximale bezetting van de gerechten, zoals die thans in de wet is voorgeschreven, aan te passen aan de huidige werkelijke behoefte en eventuele verdere aanpassing in de toekomst te vergemakkelijken.

Het laatste is het kernpunt. De Wet op de samenstelling van de burgerlijke gerechten geeft nauwkeurig aan hoeveel vice-presidenten

en rechters er ten hoogste zijn bij alle gerechten (Hoge Raad, gerechtshoven, arrondissementsrechtbanken en kantongerechten). Wanneer bij toeneming van de werkbelasting verandering van die maximale bezetting nodig is, moet telkens de wet worden gewijzigd. Voortaan worden dergelijke veranderingen overgelaten aan regeling bij algemene maatregel van bestuur. Aan de andere kant zal invloed van de Staten-Generaal niet geheel zijn uitgesloten. Zo'n algemene maatregel van bestuur zal namelijk pas in werking treden na twee maanden, zodat de Kamer de verandering in de tussentijd ter sprake kan brengen indien zij dat wenst.

Om te beginnen is in de wet echter de maximale bezetting van de gerechten bij de tijd gebracht.

De aantallen vice-presidenten en rechters, die ten hoogste kunnen worden benoemd, wijken namelijk op het ogenblik hier en daar af van de realiteit. Dat betekent dat voor sommige gerechten het maximum wordt opgetrokken, voor andere verlaagd.

De bepaling, dat wijziging van de maximale bezetting bij algemene maatregel van bestuur kan worden aangebracht, wordt eveneens voorgesteld voor de raden van beroep en de ambtenarengerechten, resp. in de Beroepswet en de Ambtenarenwet 1929.

De verandering in de samenstelling van de gerechten zal geen verandering teweegbrengen in de bestaande bezoldiging van rechterlijke ambtenaren. De bezoldigingsstructuur is thans in studie. Voor verandering daarin zal eventueel, na het volgen van een inspraakprocedure, een afzonderlijk wetsontwerp aanhangig worden gemaakt.

Prijs voor mr. G.E. Langemeijer

Op 2 februari 1979 zal aan mr. G.E. Langemeijer de Joost van den Vondelprijs worden uitgereikt.

Deze prijs, in 1960 ingesteld door de stichting F.V.S. te Hamburg, wordt jaarlijks door de universiteit van Münster toegekend aan een Nederlander, Duitser of Vlaming die zich in cultureel opzicht bijzonder verdienstelijk heeft gemaakt.

Langemeijer krijgt deze prijs voor zijn prestaties op het gebied van de rechtstheorie en -praktijk, met name voor zijn rechtsvergelijkend werk en wegens zijn inspanning om de contacten tussen Nederlandse en Duitse juristen na de tweede wereldoorlog te bevorderen.

Verruiming van de grenzen van de rechtsgeschiedenis

De voordrachten, die op 23-24 mei 1977 te Amsterdam werden gehouden ter gelegenheid van het tienjarig bestaan van het Nederlands Centrum voor Rechtshistorische Documentatie en het Belgisch-Nederlands colloquium over het thema «Verruiming van de grenzen van de rechtsgeschiedenis» zijn onlangs in een boek van 139 bladzijden met drie afbeeldingen verschenen.

In het boek is opgenomen de rede van prof. mr. H. Van den Brink, de inleiding van prof. mr. O. Moorman Van Kappen over het thema Verruiming van grenzen van de rechtsgeschiedenis, mr. B.J.M. Asberg-Schermër : Thesaurus, hulpmiddel en schatkamer, prof. dr. G. Van Dievoet : De wenselijkheid en de mogelijkheid om een glossarium samen te stellen van de oude Franse rechtstermen uit de Zuidelijke Nederlanden, prof. dr. L. Th. Maes : Rechtsarcheologie, prof. mr. G.C.J.J. van den Bergh : Andere dan juridische bronnen in theorie en praktijk, prof. dr. Ph. Godding : De huidige stand van het onderzoek betreffende de evolutie van het privaatrecht in België in de negentiende eeuw, mr. H.W. Heyman : Onderzoek naar de ontwikkeling van het Nederlandse privaatrecht in de negentiende eeuw, mr. L.E. Van Holk : Enkele opmerkingen over negentiende eeuwse staatsrechtsgeschiedenis.

Het boek kost Fr. 300.- en kan besteld worden bij het Nederlands Centrum voor Rechtshistorische Documentatie, Oudemanhuispoort 4, Amsterdam (postgiro nr. 72.72.36).